

PUB. 24. 3. 111

TERENTIUS

A

M. ANTONIO MURETO
EMENDATUS,

Et argumentis in singulas fabulas
& scenas illustratus.

*Denuò ex collatione optimorum exempla-
rium emendatissimè excusus.*

Index vocum antiquarum apud
TERENTIUM.

CANTABRIGIÆ:

Ex officina JOANN. FIELD,
Almæ Academiæ Typographi.

MDCEVI.

9.03

CAMBRIDGE
UNIVERSITY
LIBRARY

N
v
d
re
en
fl
C
no

dar
est
jux
acc
Ca
pop
scri

E
ante
fumi

PUB. TERENTII

VITA EX

ÆLIO DONATO.

U. B. TERENTIUS Afer, Carthagine natus, servivit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam, non institutus modò liberaliter, sed & maturè est manumissus. Quidam captum esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Feneſtella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertii natus sit, & mortuus.

Nec, si à Numidis, aut Gætulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cæpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur. quod & ipsum Feneſtella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse: quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat:

Dum lætitiâ in nobilium, & fucosâ laudes petit,

Dum Africani vobis divitiâ inhiat avidis auribus,

Dum ad Furium se cœnare, & Lælium pulchrum putat,

Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi

Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam redactus est.

Itaque è conspectu omnium abiit Græciam in terram ultimam.

Mortuus est in Symphalo Arcadiæ oppido: nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius;

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum ille opera nè domum quidem habuît conductitiâ;

Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Scriptit Comædias sex: ex quibus primam Andriam eùm ædilibus daret, jussus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem eùm venisset, dictus est initium quidem fabulæ, quòd erat contemptiore vestitu, subſellio juxta lectulum residens, legisse: post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, cœnasse unâ, deinde cætera percurrisse, non sine magna Cæciliî admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit;

Sumetur Hecyra sexta ex his fabulâ.

Eunuchus quidem bis a&a est, meruitque pretium, quantum nulla antea cujusquam comædia, id est, octo millia nummum. Propterea summa quoq; titulo adſcribitur, Nam Adelpborum principium Var-

P. TERENTII

ro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam enim nisi leviter, se tutari conatur; ut in Prologo Adelporum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles

Hunc adiuvare, asiduèque unà scribere;

Quod illi maledictum vebemens existimant:

Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placer,

Qui vobis universi, & populo placent:

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,

Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse; nomine illius in scenam detulit. Nepos autore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore, temporis ut discumberet, petiisse ab ea, nè interPELLAREtur: seriùs tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiassè versus qui sunt in Heauton.

Sati? pol protervè me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribendo adjutoribus indigerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quàm Sulpitio Gallo, hominè docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroque ac poetà. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros, quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comædias nondum quintum atq; trigésimum egressus annum, causâ evitandæ opinionis, quâ videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta, morèsque quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est; neq; amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer sex populo edidit Comædias,

Iter hinc in Asiam fecit: navim cum semel

Conscendit, visus nunquam est: sic vitâ vacat.

Q. Consetius redeuntem è Græcia perisisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis è Menandro. Cæteri, mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabel-lâ, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri staturâ, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos viginti jugerum, viâ Appiâ, ad Martis villam: quò magis miror Porcium scribere:

— Nil Publius

Scipio profuit, nihil è Lælio, nil Furio,

Tres per idem tempus qui agitant nobiles facillimè.

Eo-

VITA.

Eorum ille operâ ne domum quidem habuit conditissimam.

Saltem ut esset, quod referret obitum domini servulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in Comitalibus :

Terentio non similem dices quempiam.

Volcatius autem non solum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoque postponit. Cicero in Limone hæcenus laudat :

Tu quoque, qui solus læto sermone Terentii,

Conversum, expressumque Latinâ voce Menandrum

In medio populi sedatis vocibus effers,

Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæsar.

Tu quoque tu in summis, & dimidiatis Menander,

Poneris, & meritis, puri sermonis amator.

Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis

Comica, ut æquato virtus polleres honore

Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres!

Unum hoc maceror, & doleo tibi desisse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus, nam duos Terentios Poetas fuisse scribit Mæcius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo; alter Libertinus Terentius, Afer patriâ, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Aëxone ait:

Hæc quæ vocantur fabule, cujus sum?

Non hæc, qui jura populis recensens dabat

Summo honore affectus, fecit fabulas?

Dux ab Apollodoro translata esse dicuntur comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, & pretio iterit Eunuchus: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τοῦ σίμου, à simo naso.

Sossia, libertus, ἀπὸ τοῦ σωζέω, à conservatione & salute.

Dævus, servus, gentile nomen, à δαῖος, gente servili.

Mysis, ancilla, etiam gentile.

Pamphilus, adolescens, ἢ παμφίλος, πῆς ὧν, ἢ πάντας φιλῶν, id est, omnibus charus, aut omnium amicus, adversus nemini.

Charinus, adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τοῦ χαρίτω.

Eyrrhia, servus, ἀπὸ τοῦ πυρρός, id est, rubens, seu rubicundus,

mutato π in β.

A 3

Lesbia,

Lesbia, obstetrix, gentile.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τῆς γλυκερός, à dulcedine.

Chremes, senex, vel à χρέμειος, quod est enixè expuere, vel potius ἀπὸ τῷ χρεμίσμῳ hinnitus: studio enim alendi e- quos Athenienses maximè delectabantur.

Crito, hospes, ἀπὸ τῷ κριτῷ.

Dromo, lorarius, ἀπὸ τῷ δρομῷ, id est, cursu.

Atque hi fabulae sunt interlocutores: reliquarum personarum tantum mentio fit.

Archillis, ancilla, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, vel verius, ἀρχυλικ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, id est, segnitie, sive ut alibi reperitur, Achrylis, Phrygiam significat.

Chrysis, meretrix, à χρυσῷ, id est, auro.

Niceratus, adolescens: à voto victoriæ nomen habere videtur.

Pasibula, eadem quæ Glycerium, ἀπὸ τῷ πασι βελεύει id est, omnibus consulens.

M. ANTONII MURETI IN ANDRIAM TERENTII ARGUMENTUM.

CHremes & Phania fratres Athenienses fuerunt: eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit: profectio eo, contingit ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur: quos fugiens Phania, cum impositâ secum in navim puellâ ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fractâ navî, apud Andrum insulam ejectus est: ibi applicat se ad Andrium quendam hominem haud magna in re, à quo tamen benigne humanitèq; exceptus, non in à multo pôt moritur. Hospes Andrius relictâ apud se puellâ, commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat; cumq; per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utraq; studio educâset, decedit ipse quoque de vita. Chrysis, quæ se & orbam & inopem videret, abreptâ secum Glycerio, Athenas navigat, ubi cum aliquandiu vitam lanâ telâque tolerâset, ad postremum Adolescentium blanditiis & pollicitationibus victa, quæstum corpore facere incepit. Venitabat ad eam inter ceteros Pamphilus Simonis filius, probus, & liberali præditus ingenio adolescens, qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus, primus solusque

solusque cum ea rem habuisset, fidemque jam gravida dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam, Philumenam nomine, eamque (jam enim nubilus erat) Pamphilo, bonâ adolefcentis impulsus famâ, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit: inscio Pamphilo, de communi senum sententia, facientis nuptiis constituitur dies. Adhuc hæc erant, cum Chrysis moritur: ibi primum Simo, de filii amore cognovit; nam cum ambo unâ in faxus prodissent, accidit, ut posita in ignem Chryside, Glycerium se, præ doloris impatientia, eodem conjectura videretur. Accurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus, ita consolari cepit, ut plurimas minimæque dubias totius rei significationes daret: itaque venit ad Simonem posttridie Chremes, conditionem renunciat, comperisse se Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco, nescius ex se natam esse eam, quam ita contumelie causâ peregrinam nominaret: gaudere, eâ re intellectâ, Pamphilus; dolere contra ac ringi Simo: advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat præstitutus. Simo, veteratoriâ quâdam calliditate, simulandas sibi, ad periciendum filii animum, nuptias statuit; hoc cogitans, si abnuerit filius, veram sibi objugandi illius causam fore, quæ ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret, facile se quod vellet à Chremete impetraturum, atque ita veras nuptias, diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum, securo jam & nihil tale merenti filio, Pamphile, inquit, abi domum, ac deos comprecare; uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto velut improvise quodam jaculo faucibus adolefcentis, quid ageret, aut quid consilia caperet, nesciebat: cum ad eum Davus, vafro admodum ac versuto ingenio servus, animadversâ senis astutiâ, accurrit. Erat tum unâ cum Pamphilo Charinus, qui adolefcentis miro quodam amore Philumenæ incensus, frustra sæpe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus, eum orabat, si se saluum vellet, ut vel eam nò duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus eum suâ quidem causâ bono esse animo, atque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut nò daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum jam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos jubet; deinde seorsum Pamphilo conjecturas suas aperit, persuadensque, ut patri dicat, se paratum esse uxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem iurgandi occasionem præcideris, & non erit tamen verendum, nò nuptiæ fiant: nunquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est. Hæc ita de servi consilio acta, longè aliter cecidère, ac putabantur: exorat enim Chremetem Simos; ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Fortè eo ipso die Glycerium, exactis temporibus, puerum peperit: cum puerum Davus, cum aliter nuptias disturbare non posset, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat: in eum cum incidisset Chremes, & è Pamphilo natum esse cognovisset, rursus abducit animum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur, donec advenit Crito Andriæ, qui, quod Chryside genere proximus fuisset, ad cernendam illius hereditatem Athenas venerat: ejus interveni Chremes filiam agnoscit: ita summâ omnium lætitiâ, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ANDRIÆ
Argumentum,
C. SULP. APOLLINARI
AUTORE.

S Ororem falsò creditam meretriculæ;
Genere Andriæ; Glycerium vitiat Pamphilus :
Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc : nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus :
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIB. EGERUNT L. AMBIVIVS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS, CLAUDII F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA, EDITA M. MARCELLO ET C. SULPITIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium regeruntur. Exordium cogi se ad respondendum adversario.

Iambici trimetri.

*Octa, cum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advertite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam;
Qui utramvis rectè novit, ambas noverit:
Non ita sunt dissimili argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ conveniēre, in Andriam ex Perinthia
Patetur transfuisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt ne intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porro moneo, & desinant*

Male-

*Maledicere, malefacta nè noscant sua.
Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscat, equid reliquum sit spei;
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.*

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primum honestam filii vitam, deinde amatoriam; ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi uxorem simulare statuerit.

Iambici trimetri.

Simo, Sosia.

Si. **V**Os isthæc intrò auferte: abite. *Sosia*
Adesdum: paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. imò aliud. So. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius?
Si. Nihil isthæc opus est arte ad hanc rem quam pavo:
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
Si. Ego postquam te eni à parvulo, ut semper tibi
Apud me iusta & clemens fuerit servitus,
Scis: feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd servicias liberaliter.
Quod habui, summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &
Id gratum fuisse adversum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est: nam isthæc COMmemoratio
Quasi exprobratio est immemoris benefici.
Quin tu uno verbo dic, Quid est, quod me velis?
Si. Ità faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. Cur similis igitur? Si. rem omnem à principio audies,
En pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognoscēs, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Libertus vivendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum atas, metus, magister, prohibebant? So. ita est.

Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli, ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos

Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:

Horum ille nihil egregiè præter cætera

Studebat; & tamen omnia hæc mediocriter.

Gaudebam. So. non injuriâ: nam id arbitror

Adprime in vita esse utile, ut NE QUID nimis.

Si. Sic vita erat: faciliè omnes perferre, ac pati,

Cum quibus erat cunque unâ, iis sese dedere,

Eorum obsequi studiis, adversus nemini,

Nunquam præponens se aliis: ita facillimè

Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore

OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.

Si. Interea mulier quædam abhinc triennium

Ex Andro commigravit huc vicinia,

Inopiâ, & cognatorum negligentia

Coacta, egregiâ formâ, atque ætate integrâ.

So. Hei! vereor, nè quid Andria apportet mali.

Si. Primum hæc pudicè vitam, parce ac duriter

Agebat, lanâ ac telâ victum quaritans.

Sed, postquam amans accessit, pretium pollicens,

Unus, & item alter (ITA ut ingenium est omnium

Hominum, à labore proclive ad libidinem)

Accepit conditionem, dein quæstum occipit.

Qui tum illam amabant, sortè, ita ut sit, filium

Perduxere illuc secum, ut unâ esset, meum.

Egomet continuo mecum, Certè captus est,

Habet. Observabam manè illorum servulos

Venientes, aut abeuntes: rogitaui, Heus puer,

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ

Illi id erat nomen. So. tenco. Si. Phædrum, aut Clinium

Dicebant, aut Niceratum: nam hi tres tum simul

Amabant, Eho! quid Pamphilus? quid? symbolum

Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die

Querebam; comperiebam nihil ad Pamphilum

Quicquam attinere. enimvero spectatum satis
 Putabam, & magnum exemplum continentie.
 Nam, qui cum ingenis conficitur ejusmodi,
 Neque commovetur animus in ea re tamen,
 Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.
 Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
 Bona dicere, & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
 Quid verbis opus est? hac famâ impulsus Chremes
 Ultro ad me venit, unicam gnatum suam
 Cum dote summa filio uxorem ut daret.
 Placuit: despondi: hic nuptiis dictus est dies.
 So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. Audies:
 Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. So. & factum bene!
 Beasti: metui à Chryside. Sim. ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidem, unâ aderat frequens,
 Curabat unâ funus, tristis interim,
 Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
 Sic cogitabam: hem! hic parvæ consuetudinis
 Causâ mortem hujus tam fert familiariter:
 Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Hæc ego putabam esse omnia humani ingenii
 Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
 Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. So. hem! quid est? Si. scies.
 Effertur: imus. interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, fortè unam adspicio adolescentulam,
 Formâ, So. bonâ fortasse. Si. & vultu, Sofia,
 Adeò modesto, adeò venusto, ut nihil supra.
 Quia tum mihi lamentari præter cæteras
 Visa est, & quia erat formâ præter cæteras
 Honestâ, & liberali; accedo ad pedissequas;
 Quæ sit, rogo: Sororem esse aiunt Chrysidis.
 Percussit illico animum. at at, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrimæ, hæc illa misericordia.
 So. Quàm timco, quorsum evadas! Si. funus interim

Procedit.

Proce
 In ign
 Quam
 Sati
 Bene
 Accur
 Mea
 Tum
 Rejec
 So. C
 Nec
 Quid
 Que
 Serv
 Nam
 Quic
 Si. V
 Indi
 Pro
 Neg
 Ita
 Neg
 Sati
 Si. I
 Prop
 Sine
 So.
 Si.
 Ea
 Et
 Ver
 Sim
 Hab
 Qu
 Fac
 Qu
 MA

Proceat: sequimur: ad sepulcrum venimus:
 In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
 Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
 Sati cum periculo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
 Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
 Accurrit, mediam mulierem complectitur:
 Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
 Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
 Rejecit se in eum flens quàm familiariter.
 So. Quid ais? Si. redeo indè iratus, atque ægrè ferens.
 Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,
 Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
 Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui;
 Servavi. Honesta oratio est. So. recte putas:
 Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,
 Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
 Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
 Indignum scæinus comperisse, Pamphilum
 Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulo
 Negare factum: ille instat factum. Denique
 Ità tum discedo ab illo, ut qui se filiam
 Neget daturum. So. non tu ibi gnatum? Si. nè hæc quidem
 Satis vehemens causa ad objurgandum. So. qui, cedo?
 Si. Tute ipse his rebus finem præscripsi, pater;
 Propè adest, cum alieno more vivendum est mihi:
 Sine nunc meo me vivere interea modo.
 So. Quis igitur relictus est objurgandi locus?
 Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
 Ea primum ab illo animadvertenda injuria est,
 Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
 Vera objurgandi causa sit, si deneget:
 Simul, sceleratus Davus si quid consili
 Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli:
 Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia
 Facturum, magis id aded, mihi ut incommodet,
 Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter? Si. rogas?
 MALA mens, malus animus: quem quidem ego si sensero.

*Sed quid opus sit verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nil sit moræ, restat Chremes,
Qui mihi exorandus est: & spero consore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias;
Perterrefacias Davum, observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii capiet. So. Sat est:
Curabo: eamus jam nunc intro. Si. i. præ, sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.*

ACTUS I. SCENA II.

*Arg. Filii amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: inter-
minatur Davo pistrinum, si quid fallaciæ in ipsis conatus fuerit
nuptiis.*

Iambici senarii & octonarii, unus quaternarius, omnes acatalactici.

Davus, Simo.

M*Irabar, hec si sic abiret: & veri semper lenitas,
Verbar, quorsum evaderet.*

*Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum scit, neque id ægè tulit.*

S. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno malo.

*D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam amolo metu, interea oscitantes opprimi,
ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:*

Astutè. S. carnifex quæ loquitur? D. herus est, neq; prævideram.

S. Dave. D. hem! quid est? S. ebadum, ad me. D. quid hic volt?

S. quid ais? D. qua de re? S. roga?

Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.

*S. Hoccine agis, an non? D. ego verò isthuc. S. sed, nunc ea me
exquirere,*

Iaiqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.

Dum temens ad eam rem tulit, sibi animum ut expleret suum:

Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat. (am.

Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in vi-

*D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem
ferunt.*

*D. Ità aiunt. S. tum siquis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsam animum & gotum ad deteriores partem plerumq; applicat.*

D. Næ

D. Non hec te intelligo. S. non? hem! D. non: DAVUS sum, non Oedipus.

S. Nempe ergo apertè vis, quæ restant, me loqui, D. sanè quidem.

S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis

Fallaciâ conari, quò fiant minús,

Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus,

Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem,

Et lege, atque omine, ut si te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid hoc intellexisti? an nondum etiam nè hoc quidem?

D. immo callidè.

Ità apertè ipsam rem modò locutus: nihil circuitione usus es.

S. Ubivis facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.

D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,

Nè temerè facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum, cave.

ACTUS I. SCEN. III.

Arg. In hac Scena deliberat Davus, velítne Pamphilo esse adjutor
an auscultare seni.

Iambici octonarii & senarii.

Davus.

E Nimvero, Dave, nihil loci est segnitie, neque socordie,

Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis:

Quæ si non astu providentur, me, aut horum pessundabunt.

Nec, quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem, an auscultem
seni.

Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitutor, hujus minas,

Cui verba dare, difficile est: primum jam de amore hoc comperit,

Me in sensus servat, nè quam faciam in nuptiis fallaciam.

Si senserit, perii: aut si libitum fuerit, causam ceperit,

Quo jure, quaque injuriâ præcipitem me in pistrinum dabit,

Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, gravidæ Pamphilo est:

Audireque eorum est operæpretium audaciam:

Nam inceptio est amentium, haud amantium:

Quicquid peperisset, decreverunt tollere:

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,

Circem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex

Mercator: navem is fragit apud Andrium insulam:

Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectionem Chrysidis

Patrem recepisse orbam, parvam. Fabula.

Mihi quidem non hercle fit verisimile.

Atqui ipsis commentum placet.

Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut

Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudenter opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

Arg. Narrat Mysis quamobrem à Glycerio exierit: & hic docet Terentius immoderatum vini usum fugiendum esse iis, qui seriis præsunt negotiis. Nihil est enim, quod rectè agi ab ebrio possit.

Trochaici, octonarii, catalectici.

MYSIS, ARCHILLIS.

A *Udixi, Archillis, jamdudum Lesbiam adduci jubes.*

Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,

Nec sat digna, cui committas primo partu mulierem:

Tamen eam adducam: importunitatem spectate anicula:

Quia compotrix ejus est. Dì date facultatem, obsecro,

Huc pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.

Sed quidnam Pamphilum examinatum video? vereor quid fiet.

Opperiar, ut sciam, num quidnam hac turba tristitiæ adserat.

ACTUS I. SCENA V.

Arg. Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem datam Glycerio fervaturum pollicetur, vel invito, si res postulat, patre.

Iambici & trochaici octonarii, varè mixti, binarius unus, quaternarii quatuor.

PAMPHILUS, MYSIS.

H *Occine est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium*

M. Quid illud est?

(patris?)

P. Pro Deum atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?

uxorem decrèrat dare sese mi hodie: nonne oportuit

Præscisse me ante? nōnne prius communicatum oportuit?

M. Miseram me! quod verbum audio? P. quid? Chremes qui denegaverat

Se commissurum mihi gnatam suam uxorem, mutavit id,

Quoniam me immutatum videt?

Itāne obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?

Quod si fit, pereosunditus.

(ego sum?)

Adcon' hominem incensurum esse, aut infelicem quēquam, ut

Pro

Pro deum atque hominum fidem! nullon ego
 Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis
 Contemptus, spretus? facta, transacta omnia, hem!
 Repudiatu recetor, quonobrem? nisi si id est, quod suspicor:
 Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
 Itur ad me. M. oratio hec me miseram exanimavit metu.

P. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah!

Tantamne rem tam negligentcr agere? praecriens modò
 Mihi apud forum, Hxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, in-
 quit; para,

Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi citò & suspende te.

Obstupui. censet ullum me verbum potuisse proloqui?

Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.

Quod si ego prius id rescissem quid facere, si quis nunc me roget;

Aliquid facerem, ut hoc nè facerem. Sed nunc primum quid
 exequar?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diverse trahunt;

Amor, misericordia huius, nuptiarum sollicitatio;

Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc

Quæ meo cunque animo libitum est, facere: etne ego ut advor-
 ser? heu mihi!

Incertum est quid agam. M. misera timco, hoc incertum quor-
 sum accidat.

Sed nunc peropu' est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa
 advorsum hunc loqui.

Dum in dubio est animus, paulo momento huc illuc impellitur.

P. Quis hic loquitur? Myfis, salve. M. o salve Pamphile;

P. quid agit? M. rogas?

Laborat è dolore atque ex hoc misera sollicita est. diem

Quia olim in hunc sunt constituta nuptiæ: tum autem hoc timet;

Nè deseras se. P. hem! egone isthuc conari queam?

Ego propter me illam decipi miseram, finam,

Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit;

Quam ego animo egregie charam pro uxore habuerim?

Bene, & pudicè ejus doctum, atque edoctum, finam

Coactum egestate ingenium immutariet?

Non faciam. M. hand vercor, si in te solo sit situm;

Sed vim ut queas ferre. P. adeón' me ignavum putas?

Adeón' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,

Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor

Commoveat, neque commoneat, ut servem filem?

M. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.

P. Memor essem? O Myfis, Myfis! etiam nunc mihi

Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:

Accessi, vos semota, nos soli: incipit;

Mi Pamphile, hujus formam atque aetatem vides.

Nec clam te est, quàm illi utraque res inutiles

Et ad pudicitiam, & ad tutandam rem fient.

Quod ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,

Per tuam fidem, perque hujus solitudinem

Te obtestor, ne abs te hanc segrezes, neu deserat:

Si te in germani fratris dilexi loco,

Sive hæc te solum semper fecit maxumi,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,

Tu isti virum do, amicum, tutorem, patrem:

Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.

Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat:

Accepi: acceptam servabo. M. ità spero quidem.

P. Sed cur tu abis ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:

Atque audin' verbum unum cave de nuptiis,

Nè ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam: idem rogat Pamphilum, nè ducat. Hic Charinus & Byrrhia fabulæ adjiciuntur, nè spreta relinquantur Philumena.

Iambici senarii & offonarii, & unus quaternarius:

Item trochaici iambicis pe. mixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais, Byrrhia?

Datúrne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. quí scis, Byrrhia?

B. Apud forum modò de Davo auditi. C. va, ve misero mihi!

Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,

Ità, postquam adempta spes est, lassus, curâ confectus stupet.

B. Quíso,

B. 2

Velis

B. Ab

Qui

Quo

C. F.

Tu si

Videor.

agi

C. Ip

mcu

Credo,

Interes

Quid

Ut te

C. Ab

P. Ch

Ad te

P. Ne

Sed ist

C. I

si id f

Vercor

B. Spo

dum

Num

Pam

Nihil.

rem

Princip

ptes

Aut tib

Profer

Ego, C

Cum is

Nuptia

C. Rec

Byrr

B. Quæso, a depol, Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest, Velis id quod possit. C. nihil aliud, nisi Phylumenam volo.

B. Ah! quanto satius est, te id operam dare.

Qui istum amorem ex animo amoveas tuo, quàm id loqui Quo magis libido frustra incendatur tua!

C. FACILE omnes, cum valemus, recta consilia egrotis damus! Tu si hic sis, aliter sentias. B. age, age, ut lubet. C. sed Pamphilum Video. omnia experiri certum est prius quàm pereo. B. quid hic agit?

C. Ipsum hunc orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo mecum:

Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.

Interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia, Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? si nihil impetres, Ut te arbitretur sibi paratum mæchum, si illam duxerit.

C. Abi hinc in malam rem cum suspitione isthac, seclus.

P. Charinum video, salve. C. ô salve Pamphile!

Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

P. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.

Sed isthuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt?

C. Pamphile,

Si id facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi!

Vereor dicere. huic dic, quæso Byrrhia. B. ego dicam. P. quid est?

B. Sponsam hic tuam amat. P. nã iste haud mecum sentit. cho- dum dic mihi,

Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ah! Pamphile,

Nihil. P. quàm vellem! C. nunc te per amicitiam, & per amo- rem obsecro,

Principio ut nẽ ducas. P. dabo equidem operam C. sed si id non poter,

Aut tibi nuptia hæ sunt cordi. P. cordi? C. saltem aliquot dies

Proser, dum proficiscor aliquò. nẽ videam. P. audi nunc jam:

Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto,

Cum is nil promereat, postulare id gratiæ atponi sibi.

Nuptias effugere ego istas malo, quàm tu adipiscier.

C. Reddidi an. num. P. nunc, si quid potes aut tu, aut hic,

Byrrhia,

B 2

Fa

Facite, fingite, invenite, efficite, quæ detur tibi.

*Ego id agam, mihi quæ nē detur. C. sat habeo. P. Davum optumē
Video hujus consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quidquam
mihi, (bens.*

Nisi ea quæ nihil opus sunt sciri: fugen' hinc? B. ego verò ac lu-

ACTUS II. SCENA II.

*Arg. Davus, cūm ex variis conjecturis & signis comperisset, nuptias
non cohære, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentius.*

Iambici offonarii cataleffici.

Davus, Charinus, Pamphilus.

D *l' boni, boni, quid porto! Sed ubi inveniā Pamphilum,
ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam ani-
mum gaudio?*

C. Latus est, nescio quid. P. nihil est, nondum hæc rescivit mala.

D. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias.

C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.

Sed ubi quæram? aut quod nunc primum intendā? C. cessas alloqui?

D. Ab eo. P. Dave ades, resiste. D. quis homo est, qui me? O

Pamphile,

Te ipsum quæro. euge O Charine! ambo opportunè: vos volo.

P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, scio.

C. Mea quidem hercle certè in dubio vita est. D. & tu quid, scio.

P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi

intelligo.

Id paves, nē ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.

P. Isthuc ipsum. D. atque isthuc ipsum, nil periculi est; me vide.

P. Obsecro te, quamprimum hoc me libera miserum metu. D. hem!

Libero: uxorem tibi jam non dat Chremes. P. quæ scis? D. scio.

Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi uxorem dare

Se hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.

Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.

Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum:

Circumspicio: nusquam. fortè ibi hujus video Byrrhiam;

Rogo: negat vidisse. mihi molestum: quid agam, cogito.

Redeunt interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem!

Paululum obsoni, ipse tristis, de improvviso nuptiæ:

Non coherent. P. quorsum nam isthuc? D. ego me continuo ad Chremem.

Cum illò advenio, solitudo ante ostium, jam id gaudeo.

P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminem

Video, exire neminem, matronam nullam: in adibus

Nihil ornati, nihil tumultus; accessi, introspexi. P. scio.

Magnum signum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?

P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non rectè accipis?

Certa res est: etiam puerum inde abiens convèni Chremis,

Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.

C. Liberatus sum, Dave, hodie tuâ operâ. D. at nullus quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput:

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones,

Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. Vale.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Suadet Pamphilo, atque etiam persuadet Davus, ut patri dicat, uxorem se ducturum

Trochaici octonarii catalectici, iambici senarii

& octonarii acatalectici.

Pamphilus, Davus.

Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.

Si id succenscat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,

Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ, (rit:

Prius quàm tuum animum, ut sese habeat ad nuptias, perspex-

Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:

Tum ille turbe fient. P. quid? vis patiar? D. Pater est, Pamphile:

Difficile est. tum hæc sola est mulier. dictum ac factum, invenieris

Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. cito.

P. Cedo igitur quid faciam, Dave? D. dic te ducturum. P. hem!

D. quid est?

(nega.

P. Egone dicam? D. cur non? P. nunquam faciam, Dave. D. ne

P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.

P. Ut ab illa excludar, huc concludar. D. non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,

Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam, inquires

*Cedò, quid iurgabit tecum? hîc reddes omnia,
 Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
 Sine omni periculo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
 Tibi non det gnâtam: nec tu eâ causâ minueris
 Hæc quæ facis, nè is mutet suam sententiam.
 Patri dic velle: ut cùm velit tibi jure irasci, non queat.
 Nam quod tu speres, propulsabo facilè: uxorem his moribus
 Dabit nemo: inepem inveniet potiùs quàm te corrumpi sinat:
 Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
 Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
 P. Itân' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide quò in-
 ducas. D. quin taces?*

*P. Dicam: puerum autem nè resciscat mihi esse ab illa, cautio est:
 Nam pollicitus sum suscepturû. D. ô facinus audax! P. hanc fidem
 Sibi me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.
 D. Curabitur. sed pater adest. cave, te esse tristem sentiat.*

ACT. II. SCENA IV.

*Arg. Hæc scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum
 Davus, apud patrem nè titubet, sed animo præsentî loquatur.*

Iambici senarii.

Simo, Davus, Pamphilus.

R *Evîso quid agent, aut quid capient consiliî.
 D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
 Venit meditatus alicunde ex solo loco;
 Ortionem sperat invenisse se,
 Quâ differat te: proin' tu face, apud te ut fies.
 P. Modò ut possim. D. crede mihi hoc, inquam, Paphile,
 Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
 Unum esse verbum, si te dices ducere.*

ACT. II. SCENA V.

*Arg. Pamphilum Byrrhia observat: idè Pamphilus patri respondet,
 se facturum quæ volet ille omnia. Charino eadem renuntiat Byr-
 rhia.*

Ejusdem generis.

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

H *Erus me. relictis rebus, jussit Pamphilum
 Hodie observare, ut quid ageret de nuptiis
 Scirena. id propterea nunc hunc venientem sequor.
 Ipsum adco præstò video cum Davo. hoc agam.*

S. Hicrumque

S. *Utrumque adesse video.* D. *hem! serva.* S. *Pamphile.*
 D. *Quasi de improvviso respice ad eum.* P. *hem pater.*
 D. *Probé.* S. *hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.*
 B. *Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.*
 P. *Neque isthîc, neque alibi tibi usquam erit in me mora.* B. *hem!*
 D. *Obmutuit.* B. *quid dixit?* S. *facis, ut te decet,*
Cùm isthuc, quod postulo, impetro cum gratia.
 D. *Sum verus?* B. *herus, quantum audio, uxore excidit.*
 S. *I jam nunc intró, nè in mora, cùm opus sit, fies.*
 P. *Eo.* B. *nullânc in re esse homini cuiquam fidem?*
Verum illud verbum est, vulgò quod dici solet,
OMNES sibi melius malle esse, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
Memini videre: quò a quior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACT. II. SCEN. VI.

Arg. Davus Simonem, & Davum Simo fallit; quæ res non injucunda est.

Ejusdem metri.

Davus, Simo.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam

Portare, & eâ me hîc restitisse gratiâ.

S. *Quid Davus narrat?* D. *aque quicquam nunc quidem.*

S. *Nihilne? hem!* D. *nihil prorsus.* S. *atqui expectabam quidem.*

D. *Præter spem evenit: sentio: hoc malè habet virum.*

S. *Potîn' es mihi verum dicere?* D. *nihil facilius.*

S. *Num illi molestæ qui, piam hæ sunt nuptiæ,*

Hujusce propter consuetudinem hospitæ?

D. *Nihil hercle: aut si adeó, bidui est aut tridui*

Hæc sollicitudo: Nôstîn'? deinde desinet:

Etenim eam secum rem rectâ reputavit viâ.

S. *Laudo.* D. *dum licitum est illi, dùmque atas tulit,*

Amavit: tum id clâm: cavit, nè unquam infamiæ

Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.

Nunc uxore opus est: animum ad uxorem appulit.

S. *Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.*

D. *Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenseat tibi.*

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil. S. quid dic, quid est?

D. Ait nimum parce facere sumptum. S. mēne? D. te.

Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem:

Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum aequalium

Potissimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparce nimum: non laudo. S. tace.

D. Commovi. S. ego, isthæc recte ut fiant, videro.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic vult veterator sibi?

Nam si hic mali est quicquam, hem illic est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Sime præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur, partum simulari credens, qui verus erat.

Eiusdem mensuræ.

Mytis, Sinto, Davus, Lesbia, Glycerium.

M. **I**tā pol quidem res est, ut dix' ti, Lesbia:

Fidelem haud sermē mulieri invenias virum.

S. Ab Andria est ancilla hæc. quid narras? D. itā est.

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem?

D. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit!

M. Nam quod peperisset, iussit tolli. S. o Jupiter!

Quid ego audio? actum est, siquidem hæc vera prædicat.

L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.

Sed sequere me intro, nè in mora illi sis. L. sequor.

D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?

Adeon' est demens? ex peregrina? jam scio: ah!

Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait?

S. Hæc primum assertur jam mihi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere, quò Chremetem absterreant.

G. Fune Lucina, fer opem: serva me, obsecro.

S. Hui' tam citò? ridiculum. postquam ante ostium

Me audivisti stare, appropinquat. Non sat commodè

Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihin'?

S. Num immemor es discipuli? D. ego, quid narres, nescio.

S. Hicne me si imparatum in veris nuptiis

Adortus esset, quos mihi ludos redderet?

Nunc hujus perislo fit. Ego in portu navigo.

ACT.

ACTUS III. SCENA II.

Lesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerperas; simul agit de danda illi potione, imitata medicos, qui præscribere solent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia: deinde Simo & Davus de puero nato callidè altercantur.

Trochaici, iambici, mixti sexarii & octonarii, acatalectici & catalectici, quibus interpositi suis locis binii quaternarii.

Lesbia, Simo, Archillis, Davus.

L. **A** Dhuc, Archillis, quæ assolent, quæque oportet
Signa ad salutem esse, omnia bona esse video.

Nunc primum fac, isthæc ut lavet: post deinde,

Quod iussi, ei date bibere; & quantum imperavi,

Datæ: mox ego huc revertor.

Per coactor scitus puer natus est Pamphilo.

Deos quæso, ut sis superstes: quandoquidem ipse est ingenio bono,

Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.

S. Vel hoc quis non credat, qui nūrit te, abs te esse ortum? D. quidnam id est?

S. Non imperabat coram, quid opus factio esset puerperæ:

Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de vitæ.

O Dæve, itan? contemnor abs te? aut itan tandem idoneus

Tibi videor esse, quem tam apertè fallere incipis dolis?

Saltem accuratè; ut metui videar, certè si resciverim.

D. Certè hercle nunc hic se ipse fallit, haud ego. S. edixin? tibi?

Interminatus sum, nè faceres? num veritus? quid retulit?

Credon? tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?

D. Tenco, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.

S. Mibin? quisquam? D. cho! an tūc intellexi hoc assimulæri? S. irrideor.

D. Renuntiatum est: nam quæ isthæc tibi suspicio incidit?

S. Qui? quia te nōram. D. quasi tu dicas factum id consilio meo.

S. Certè enim scio. D. non satis me pēnōsti etiā qualis sim, Simo?

S. Egōne te? D. sed, si quid narrare coæpi, continuo dari

Tibi verba censes. S. falso. D. itaq; hercle nihil jam mutire audeo.

S. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hūc. D. intellexin?

Sed nihilo fecius mox deferent puerum hūc ante ostium.

Id ego jam nunc tibi renuntio, here, futurum, ut sis sciens:

Nè tu hoc posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.

Prorsus à me opinionem hanc tuam ego esse amotam volo.

S. Unde id scis? D. audiui, & credo. S. multa concurrunt simul,

Qui conjecturam hanc nunc faciam: jam primum hæc se à Pamphilo

Gravidam dixit esse: inventum est falsum: nunc, postquam videt

Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico

Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut afferret simul.

D. Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.

S. Quid ais? cum intellexeras

Id consilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

D. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem

Scimus, quàm miserè hanc amârit: nunc sibi uxorem expetit.

Postremo, id mihi da negotii. tu tamen idem has nuptias

Perge facere ita ut facis: & id spero adiuturos deos.

S. Immo abi intrò: ibi me opperire: & quod parato opus est, para.

Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem;

Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:

Sed parvi pendo. Illud mihi multò maxumum est,

Quod mihi pollicitus est ipse gnatus: nunc Chremem

Conveniam: orabo gnato uxorem: id si impetro,

Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias?

Nam gnatus quod pollicitus est, haud dubium est mihi,

Si nolit, quin eum meritò possim cogere.

Atque adeò in ipso tempore eum ipsum obviam!

ACT. III. SCEN. III.

Arg. Congressu duorum senum, ex falsis veræ fiunt nuptiæ.

Iam bicipitæ & senarii acatalectici, unus quaternarius, ad finem octonarii catalectici.

Simo Chremes.

Jubeo Chremetem. C. oh! te ipsum quærebam. S. & ego te.
C. optatò advenis.

Aliquot me adire, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam

Meam nubere tuo gnato: id viso, tunc an illi insaniant.

S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod quæris, scies.

C. Ausculto: loquere quid velis.

S. Per

S. Per ego te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,

Quæ incepta à parvis cum aetate accrevit simul;

Perque unicam gnatam tuam, & gnatum meum,

Cujus tibi potestas summa servandi datur;

Ut me adjuves in hac re, atque ità, uti nuptiæ

Fuerant futuræ. fiant. C. ab! nè me obsceat

Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?

Si in rem est utrique, ut fiant, accersi juber

Sed si ex ea re plus mali est, quàm commodi

Utrique id oro te, in commune ut consulas,

Quasi illa tua sit, Pamphili quæ ego sim pater.

S. Immo ità volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:

Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid est?

S. Iræ sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.

S. Ità magnæ, ut sperem posse avelli. C. fabulæ.

S. Profectò sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi:

AMANTIUM iræ, amoris integratio est.

S. Heu! id te oro, ut antè eamus, dum tempus datur,

Dumque ejus lubido oclusa est contumeliis:

Priusquam harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis

Reducant animum agrotum ad misericordiam,

Uxorem demus. spero consuetudine, &

Conjugio liberali devictum, Chreme,

Dehinc facile ex illis esse emersurum malis.

C. Tibi ità videtur: at ego non posse arbitror

Neque illum hanc perfectus habere, neque me perpeti.

S. Quæ scis ergò isthuc, nisi periculum feceris?

C. At isthuc periculum in filia fieri, grave est.

S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:

Si eveniat, quod dî prohibeant, discessio:

At si corrigitur, quot commoditates, vide:

Principio amico filium restitueris

Tibi generum firmum, & filia invenies virum.

C. Quid isthuc? si isthuc animum induxi esse utile,

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

S. Merito te semper maximi feci, Chreme.

C. Sed

C. Sed quid ais? S. quid? C. quē scīs eos nunc discordare inter se?
 S. Ipse mihi Davos, qui intimus est eorum consiliis, dixit:
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
 Num censeres faceret, filium nisi sciret eadem hac velle?
 Tūc adeo jam ejus verba audies. heus! evocate huc Davum.
 Sed ecce! video ipsum foras exire.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Davus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias; non enim putabat fore, ut sic agerentur: cū igitur videt herum serio de tradenda filia colloqui cum Chremete, anxius & exanimatus redditur
Iambici octonarii, & unus quaternarius.

Davus. Simo, Chremes.

Ad te ibam. S. quidnam est?
 D. Cur non accersitur? jam ad vesperas cit. S. audin' tu illū?
 Ego dudum non nihil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres iācē
 Quod vulgus servorum solet, dolis ut me deluderet,
 Propterea quod amat filius. D. egon' isthuc facerem? S. credidi,
 Idq; adeo metuens vos cecavi, quod nunc dicam. D. quid? S. scies:
 Nam propemodum habeo jam tibi fidē. D. andē cognōsti, qui siem
 S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. sed eā gratiā
 Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. sic est res. D. vide:
 Nunquam quivi ego isthuc intelligere. vab! consilium c. illudum.
 S. Hoc audi: ut hinc te jussi introire, opportunē hic sit mihi ob-
 viām.

(rāsti mihi.

D. Hem! numnam perii mus? S. narro huic, quæ tu dudum nar-
 D. Quid nā audio? S. gnatam ut det oro, vixq; id exoro. D. occidi.
 S. Hem! quid dixi? D. optumē, inquam, factum. S. nunc per hunc
 nulla est mora.

C. Domum modō ibo: ut apparentur, dicam: atq; huc renuntio.
 S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.
 D. Ego verō solus. S. corrigere mihi gnatum porrō enitere.
 D. Faciam hercle sedulō. S. potes nunc, dum animus irritatus est.
 D. Quiescas. S. age igitur: ubi nunc est ipse? D. mirum nī
 domi est.

S. Ibo ad eum atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi.
 D. nullus sum.

Quid causa est, quin hinc in pistrinum rectā proficiscar viā?
 Nihil est precī loci relictum, jam perturbavi omnia:

Herum

*Herum sefelli; in nuptias conjeci herilem filium;
Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo:
Hem aſtutias! quòd ſi quièſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum! ipſum video: occidi:
Utinam mihi eſſet aliquid hìc, quo nunc me præcipitem darem.*

ACT. III. SCENA V.

*Arg. Stomachatur Pamphilus, quòd dolofum Davi conſilium ſecu-
tus, reſponderit patri, ſe ducturum uxorem.*

Iambici octonarii, permixti trochaicis.

Pamphilus, Davus.

U*Bi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc
confiteor*

*Fure obligiſſe: quandoquidem tam incers, tam nulli conſili
Sum. ſervon' fortunas meas me commiſſiſſe ſutuli? (auferet.*

*Ergò pretium ob ſtultitiam ſero: ſed inultum id nunquam à me
D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi hoc debito malum*

P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò

Qui ſum pollicitus ducere? quã fiduciã id ſacere audeam?

*Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec quid de me, atque id ago
ſedulò.*

*Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam produ-
cam moram. P. Ob! (tunc*

D. Viſus ſum. P. chodum bone vir, quid ai? vidèn' me conſiliis

Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies?

D. certè Pamphile.

*P. Nempe ut modò. D. immo meliùs, ſpero. P. Ob! tibi ego ut
credam, furciſer?*

Tu rem impeditam, & perditam reſtituas? hem quo ſectus ſim,

Qui me hodie ex tranquilliffima re coniecidi in nuptias.

An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritis eſ?

D. crucem.

Sed paululùm ſine ad me ut redeam: jam aliquid diſpiciam.

P. hei mihi!

Cur non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti volo?

Namque hocce tempus præcavere mihi me. baud te uliſci ſinit.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Hæc ſcena potiſſimùm continet jurgium Charini in Pamphilum

ſuſio cæcici, poſtea octonarii trochaici, & iambici, demum iambici

ſenarii, & quæſus octonarii.

Cha-

Charinus, Pamphilus, Davus.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta recordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius sua comparet ut commodis? ah!
Idne est verum? immo id genus est hominum pessimum,
In denegando modò quæ pudor est paululum:
Post ubi jam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se apcriunt & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. Ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus:
PROXIMUS sum egomet mihi. attamen, ubi fides est,
Si roges, nihil pudet: hic ubi opus est,
Non verentur: illic ubi nihil opus est, ibi verentur. (stulem?
Sed quid agam? adeamne ad eum: & cum eo injuriam hanc expo-
Mala ingeram multa. Atque aliquis dicat, Nihil promoveris.
Multum molestus certè ei fuero, atque animo morem gesserò.
P. Charine, & me & te imprudens, nisi quid dè respiciunt, per-
didi.
C. Itane imprudens? tandem inventa est causa: solvisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid isthuc est? **C.** postquam me amare dixi, complacita est tibi
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo!
P. Falsus es. **C.** non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,
Nisi me lætasses amantem, & falsâ spe produceres?
Habeas. **P.** habeam? ah! nescis quanti in malis verfer miser,
Quantasque hic suis consiliis mihi consecit sollicitudines
Meus carnifex. **C.** quid? isthuc tam mirum est? de te exemplum
capis.
P. Haud isthuc dicas, si cognovis vel me, vel amorem meum.
C. Scio cum patre altercâsti dudum; & is nunc propterea tibi
succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Immo etiam, quò tu minùs scis arumpas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio; coactus quâ voluntate es. **P.** mane.

Non-

Nondum
P. Cur
Instare
Suade
C. Q
C. Q
Scio f
C. Fa
At tib
Ebo,
Inim
D. D
D. H
Nifi
Non
P. In
Ex u
D. E
Cona
Capi
Tuun
Parn
Vel i
P. C
D. I
Crep
P. T
I
Arg
co

J
Tu
P.

Nondum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.

P. Cur me enecas? hoc audi, nunquam destitit

Instare, ut dicerem esse ducturum patri,

Suadere, orare, usque adeo donec perpulit.

C. Quis homo isthuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia,

C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis

Scio fuisse iratos, qui auscultaverim.

C. Factum est hoc Dave? D. factum est. C. hem! quid ais scelus?

At tibi di dignum factus exitium dunt.

Eho, dic mihi, Si omnes hunc coniectum in nuptias

Inimici vellent, quod, ni hoc, consilium darent?

D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.

D. Hæc non successit, aliâ aggrediemur viâ:

Nisi id putas, quia primò processit parum,

Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

P. Immo etiam: nam satis credo, si advigilaveris,

Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debco,

Conari manibus, pedibus, noctesque & dies

Capitis periculum adire, dum prosim tibi.

Tuum est si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.

Parum successit quod ago: at facio sedulo.

Vel melius tu aliud reperi: me missum face.

P. Cupio, restitue, in quem me accepisti locum.

D. Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, st, manet:

Crepuit à Glycerio ostium.

P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem! nunc demum?

D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

Arg. Pollicetur hic Pamphilus Mysidi, nunquam se deserturum Glycerium, etiamsi omnes homines sibi ob id infectos sit habiturus.

Iambici octonarii cataleffici.

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

Iam, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, & mecum adductum

Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.

P. Mysis. M. quid est? hem Pamphile! optumè mihi te offers.

P. quid est?

M. Orare

M. Orare iussit, si se ames, hera jam ut ad sese venias:

Videre ait te cupere. P. vah perii, hoc malum integrâ scit.

Siccine me atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitarier?

Nam idcirco accersor, nuptias quod mē apparari sensist.

C. Quibus quidem quâ facile poterat quiesci, si hic quiesset.

D. Age si hic non insanit satis suâ sponte, instiga. *M.* atq. adepot

Ea res est, propter quam nunc misera in mœrore est. P. Mysis,

Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me deserturum;

Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.

Hanc mihi expectivi contigit: conveniunt mores, VALEANT

Qui inter nos dissidium volunt. hanc, nisi mors, mihi adimere nemo.

C. Respice. *P.* non Apellin's magis verum atq; hoc responsum est.

Si poterit fieri, ut nē pater per me stetisse credat,

Quò minus hæ fierent nuptiæ, volo: sed si id non poterit,

Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.

Quis videor? C. miser aquē atque ego. **D.** consilium quero.

C. fortis es.

Scio quid concit. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.

P. Jam hoc epus est. **D.** quin jam habeo. **C.** quid est? **D.** huic, non tibi, habeo, nē eris.

C. Sat habeo. **P.** quid facies? cedo. **D.** dies hic mē ut satîs sit vereor

Ad agendum, nē vacuum esse me nunc ad narrandum credas,

Proinde hinc vos amolimini: nam mē impedimento estis.

P. Ego hanc visam. **D.** quid tu? quò hinc te agis? **C.** verum vis dicam? **D.** immo etiam

Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?

D. Eho tu impudens, non satîs habes, quod tibi dieculam addo,

Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave, attamē. **D.** quid ergo?

C. Ut ducam. **D.** ridiculum. **C.** hoc face, ad me ut venias: si quid poteris.

D. Quid veniam? nihil habeo. **C.** attamen si quid. **D.** age, veniam. **C.** si quid,

Domi ero. D. tu Mysis, dum exco, parumper me hęc opperire.

M. Quapropter? **D.** itâ factò opus est. **M.** matura. **D.** jam, inquam, hęc adero.

ACT;

ANDRIA.

25

ACTUS IV. SCEN. III.

Arg. Myfis heræ suæ de Pamphilo malè, ut videbatur, metuens, fortunam deplorat.

Iambici senarii.

Myfis.

Nihilne esse proprium cuiquam! Dè vestram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc misera quem caput
Dolorem! facile hic plus mali est, quàm illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid isthuc, obsecro, est?
Quò portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Consistit hæc scena in gestu potissimum: Davus enim prærum
ad ostium Simonis defert, ut ita Chremes à nuptiis deterreatur.

Ejusdem mensuræ.

Davus, Myfis.

MYfis, nunc opus est tuum
Mibi ad hanc rem exprompta memoriâ, atque astutiâ.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante nostram januam appone. M. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si forte opus ad herum iurjurandum mihi
Non apposuisse, ut liquidò possim. M. intelligo.
Nova nunc religio ande te isthac incessis? cedo.
D. Move ocyus te, ut, quid agam, porro intelligas.
Pro Japiter! M. quid? D. sponsa pater intervenit.
Repudio consilium, quod primum intenderam.
M. Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo: Tu, ut subservias
Orationi utcumque opus sit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est,
Quod meâ operâ opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, nè quid vestrum remorer commodum.

ACT. IV. SCEN. V.

Arg. In hac scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & illam civem esse Atticam, ut sic à nuptiis deterreatur.

Iambici senarii, quibus permixti videntur hinc septenarii.

C

Chremes

REverior, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerfi. Sed quid hoc?
Puer hercle est. mulier, tūn' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem! nusquam est. vae
miserae mihi!

Reliquit me homo, atque abiit. D. Dî vosstram si lem!
Quid turba est apud forum? quid illuc hominum litigant?
Tum annonæ cara est. quid dicam aliud. nescio.
M. Cur tu, obsecro, hîc me solam? D. hem! quæ hæc est fabula?
Eho Mylis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hîc neminem alium video? C. miror unde sit.
D. Disturân' quod rogo? M. au! D. concede ad dexteram,
M. Deliras: non tūc ipse? D. verbum si mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Malè dicis. D. unde est? dic clarè. M. à vobis. D. ha ha he.
Mirum verò impudenter mulier si facit.

C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo.

D. Adcôn' videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.

D. Propera adcò puerum tollere hinc ab janua.

Mane, cave quoquam ex isthoc excēssis loco.

M. Dî te eradicent, ita me miseram territas.

D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?

Cedo, cujus puerum hîc apposuisti, dic mihi?

M. Tu nescis? D. mitte id quod scio: dic quod rogo.

M. Vestri. D. cujus nostri? M. Pamphili. D. hem! quid? Pamphili?

M. Eho! an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.

D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas?

D. Quémne ego heri vidi ad vos afferri vesperti?

M. O hominem audacem! D. verum vidi Cantbaram

Suffarcinatam. M. diis pol habeo gratias,

Cum in pariundo aliquot affuerunt liberae.

D. Næ illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.

Chremes si positum puerum ante ades viderit,

Suam gnatam non dabit: tantò hercle magis dabit.

C. Non hercle faciet. D. nunc adcò, ut tu sis sciens,

Næ

Ne
Pro
M
Ali
Civ
Ean
C. 5
D. C
Auf
C. A
Scele
Hic
M. A
C. A
M. A
D. E
D. H
Ut se
D. P
Ut se

Arg.
an p
dea

IN
Poti
Ejus
Sed q
Quen
Is est.
C. I
C. Q
Ut qui
C. Q
M. U
puli

Nē puerum tollis, jam jam ego hunc mediam in viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.

M. Tu pol homo non es sobrius. D. FALLACIA

Alia aliam trudit jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. C. hem! D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au! obsecro, an non civis est?

C. Focularem in malum insciens penē incidi.

D. Quis hūc loquitur? ō Chreme per tempus a luenis?

Ausculat. C. audiui jam omnia. D. an ne tu omnia?

C. Audiui, inquam, ā principio. D. audisti? obsecro? hem
Scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille est: non te credas Davum ludere.

M. Me miseram! nihil pol falsi dixi, mi senex.

C. Novi rem omnem sed est Simo intus? D. intus est.

M. Nē me attingas, scelestē. Si pol Glycerio non omnia h.ec.

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?

D. Hic socer est: alio pacto haud poterat fieri,
ut sciret hec, quæ volumus. M. h. mi. pradiceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,

ut fert natura, facias, an de industria?

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur,
an parentes reperit suos: audiens nondum reperiisse, dolet, quod vi-
deat hoc sibi obfuturum in adeunda hereditate.

Iambici senarii.

Crito, Myfis, Davus.

IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,

Quæ inhonestē optavit hic parare divitias

Potius quā in patria honestē pauper vivere.

Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.

Sed quos perconter video: salvet. M. obsecro,

Quem video? estne hic Crito sobrinus Chrysidis?

Is est. C. ō Myfis, salve. M. salvos sis, Crito.

C. I an' Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.

C. Quid vos? quo pacto hic? satisne rectē? M. nosne? sic

ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.

C. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit?

N? M. Utinam. C. an non audis etiam? haud aspicatō huc me ap-
puli. C. z Nam

Nam pol, si id scīssē, nunquam huc retulissē pedem:
Semper enim ejus dicta est hæc, atque habita est soror:

Quæ illius fuerunt, possidet: nunc me hospitē
Lites sequi, quā hīc mihi sit facile, atque utile,
Aliorum exempla cōmmonent: simul arbitror,
Jam esse aliquem amicū, & defensorem ei: nam ferē
Grandiuscula jam profecta est illinc: clānitent,
Me sycophantā hereditatem persequi,
Men licum: tum ipsam despoliare non libet.

M. O optime hospes, pol Crīto, antiquum obtines.

C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxumē.

D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob natum ex Glycerio puerum.

T. ochaici oſtorarii cataleſtici.

Chremes, Simo.

S Atis jam, satis, Simo, spectata erga te amicitia est mea:
Satis periculi cæpi adire: orandi jam finem face.

Dum studeo obsequi tibi, penē illusi vitam filiæ.

S. Immo enim quā maxumē abs te oro, atque postulo, Chreme,
Ut beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobēs.

C. Vide quā iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogitas:

Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis. (tulo

S. Quibus? C. ab: rogitas? perpulisti me, ut homini adoleſcen-

In alio occurrato amore, abhorrenti ab re uxoria,

Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias

Ejus labore, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.

Impetrāsti: incepti, dum res tetulit: nunc non fert, feras.

Illam hīc circum esse aiunt, puer est natus: nos missos face.

S. Per ego te Deos oro, ut nē illis animum inducas credere,

Quibus id maxumē utile est, illud esse quā deterrimum.

Nuptiarum gratiā hæc sunt ficta, atque incepta omnia.

Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta hīs, desinent

C. Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. S. scio

C. at

Vero vultis; cū ibi me adesse, neuter tum præsenſerat.

S. Credo:

S. Credo; & id sacras Davus dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACT. V. SCENA II.

Arg. In hac scena Simo cum audit venisse, qui Glycerium dicat civem esse Atticam, irâ accensus, Davum intro raptum conjicit in vincula; & miro hic artificio patris ac domini offensi consuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici octonarii cataleffici, & ad finem Iambici senarii.

Davas, Chremes, Simo, Dromo.

A Nimo jam nunc otioso esse impero. C. hem Davum tibi.
S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitii.
S. quid illud mali est?

D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.

S. scelus, (loquitur?)

Quemnam hic laudat? D. omnis res est jam in vado. **S.** cesso al-

D. Herus est, quid agam? S. ô salve bone vir. D. hem Simo, ô noster

Omnia apparata jam sunt intus. C. curâ ti probe. (Chreme,

D. Ubi voles, accerse. S. bene sanè: is enim vero hic nunc abest.

Est jam tu hoc respondes? quid isthinc tibi negotii est? D. mihi?

S. itâ.

D. Mihi? **S.** tibi ego. D. modò introii. **S.** quasi ego, Quàm dudum rogem. (ser.

D. Cum tuo gnato unâ. S. anne est intus Pamphilus? crucior mi-
Eho! non tu dixisti esse inter eos inimicitias. carnufex? (tigat.

D. Sunt. S. cur igitur hic est? C. quid illum censet? cum illa li-

D. Immo verò indignum, Chreme jam facinus saxo ex me audias

Nescio quis senex modò venit: illum! confidens, catus:

Cum faciem videris, videtur esse quantivis preti:

Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides. (dicere.

S. Quidnam apportas? D. nil equidem, nisi quod illum audiui

S. Quid ait tandè? D. Glycerium se scire esse hanc civem Atticâ

S. Hem Dromo, Dromo. D. quid est? **S.** Dromo. id. audi. S. verbum

si addideris. Dromo. (quantum potes.

D. Audi obsecro. Dr. quid vis? **S.** Sublime nunc intro rape

Dr. Quem? **S.** Davom. D. quamobrem? **S.** quia iubet: rape, in-

D. Quid feci? **S.** rare. (quam.

D. Si quidquam mentitum invenies, occidito. **S.** nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. D. tamen si hoc verum est? **S.** tu

tamen

C 3

Curâ

Cura asservandum vinctum: atq; audin' quadrupedem constrin-
Agè nunci jam egopol hodie, si vivo, tibi (gito.
Ostendam, herum quid sit periculi fallere, &
Illi patrem. C. ah! nè sevi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miscret mei,
Tantum laborem & pere ob talem filium?
Agè Pamphile, exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACT. V. SCENA III.

A. g. Simo acriter objurgat filium: confessus crimen filius, veniam
petit, ac se totum paternæ subjicit voluntati: nimis commotum
Simonem placare nititur Chremes.

Iambici senarii, & a. finem trochaici octonarii.

Pamphilus, Simo, Chremes.

*Q*uis me volu? periurpater est. S. quid ais, omnium? C. ah!
Rem potiùs ipsam dic, ac mitte malè loqui.

S. Quasi quicquam in hunc jam graviùs dici possiet.

Ain' tandem? civis Glycerium est? P. ità pradicant.

S. Ità pradicant? ingentem confidentiam!

Num cogitat quid dicat? num facti piger?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat?

Adeon' impotenti esse animo, ut præter civium

Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,

Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

P. Me miscrum! S. modòne id demum sensisti, Pamphile?

Olim istuc, olim, cum ità animum inducti tuum,

Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,

Eodem die istuc verbum verè in te accidit.

Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?

Cur meam senectam hujus sollicito amentia? an

Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?

Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. mi pater.

S. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris

Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:

Adducti qui illam civem hinc dicant viceris.

P. Pater, licetne pauca? S. Quid dices mihi?

C. Attamen, Sino, audi. S. Ego audiam? quid ego audiam,

Chreme? C. attamen dicat sine. S. agè, dicat, sino.

P. Ego me amare hanc fateor: si id peccare est, fateor id quoque.

Tibi

strin-
gito.

*Tibi pater me dedo: quidvis oneris imponere imperas?
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero feram.
Hoc modo te obsecro, ut nē credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. addu-
cas? P. sine pater.*

*C. Equum postulat: da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino.
Quidvis cupio, dum nē ab hoc me falli comperiam, Chreme.*

C. PRO peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

*Arg. Hæc scena continet Andrii Critonis cum Simone & Chremete
congressum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium
ostenditur hic filia esse Chremetis.*

*Trochaici & iambici octonarii, hi catalectici, illi acatalectici,
iambicus quaternarius unus.*

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

Mitte orare: una harum quavis causa me, ut faciam,
monet,

Vel tu, vel quoddam verum est, vel quoddam ipsi cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? & certè is est. Salvus sis, Crito.

Quid tu Athenas insolens? Cr. evenit, sed hucine est Simo?

Ch. Hic est. S. mēne quæris? ebo! tu Glycerium hinc citè esse ais?

Cr. Tu negas? S. itāne huc paratus advenis? Cr. quare? S. rogas?

Tūne impunè hæc facias? tūne hic homines adolescentulos

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?

Sollicitando & pollicitando eorum animos læstas? Cr. sanū es?

S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

P. Perii, nectuo ut substat hospes. Ch. si, Simo, hunc nōris satis,

Non itā arbitrare: bonus est vir. S. hic vir fit bonus?

Itāne attemperatè venit hodie in ipsis nuptiis,

ut veniret antehac nunquam? est verò huic credendum, Chreme?

*P. Nē metuam patrem, habeo pro illare, illum quod moncam
probè.*

*S. Sycophanta. Cr. hem! Ch. sic, Crito, est hic: mitte. Cr. vide-
at qui fiet.*

Si mihi pergit quæ vult, dicere, ea quæ non vult audiet.

*Ego istac moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo
feres?*

Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam sciri potest:

Cura asservandum vinctum: atq; audin' quadrupedem constrin-
Agè nunci jam egopol hodie, si vivo, tibi (gito.
Ostendam, herum quid sit periculi fallere, &
Illi patrem. C. ah! nè sevi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miscret mei,
Tantum laborem & pere ob talem filium?
Agè Pamphile, exi Pamphile! ecquid te pudet?

ACT. V. SCENA III.

Ag. Simo acriter objurgat filium: confessus er men filius, veniam
petit, ac se totum paternæ subjecit voluntati: nimis commotum
Simonem placare nititur Chremes.

Iambici senarii, & a. finem trochaici octonarii.

Pamphilus, Simo, Chremes.

Quis me volu? periū pater est. S. quid ais, omnium? C. ah!
Rem potiùs ipsam dic, ac mitte malè loqui.

S. Quasi quicquam in hunc jam gravius dici possiet.

Ain' tandem? civis Glycerium est? P. ità prædicant.

S. Ità prædicant? ingentem confidentiam!

Num cogitat quid dicat? num facti piget?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat?

Adeon' impotenti esse animo, ut præter civium

Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,

Tamen hanc habere studeat cum summo probro?

P. Me miserum! S. modònc id demum sensisti, Pamphile?

Olim istuc, olim, cùm ità animum inducti tuum,

Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,

Eodem die istuc verbum verè in te accidit.

Sed quid ago? cur me exorucio? cur me macero?

Cur meam senectam hujus sollicito amentia? an

Pro hujus ego ut pescatis supplicium sufferam?

Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. mi pater.

S. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris

Domus, uxor, liberi inveni, invito patre:

Adducti qui illam civem hinc dicant, viceris.

P. Pater, licetne pauca? S. Quid dices mihi?

C. Atamen, Simo, audi. S. Ego audiam? quid ego audiam,

Chreme? C. atamen dicat sine. S. agè, dicat, sino.

P. Ego me amare hanc fateor: si id peccare est, fateor id quoque.

Tibi

strin-
gito.

*Tibi pater me dedo: quidvis oneris impone: impera:
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. addu-
cas? P. sine pater.*

C. Equum postulat: da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino.

Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiam, Chreme.

C. PRO peccato magno paulum supplicii satis est patri.

eniam
notum

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Hæc scena continet Andrii Critonis cum Simone & Chremete congressum, in quo error omnis fabulæ aperitur: nam Glycerium ostenditur hic filia esse Chremetis.

ab!

*Trochaici & iambici octonarii, hi catalectici, illi acatalectici,
iambicus quaternarius unus.*

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

Mitte orare: una harum quævis causa me, ut faciam,
monet,

Vel tu, vel quoddam verum est, vel quoddam ipse cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? & certe is est. Salvus sis, Crito

Quid tu Athenas insolens? Cr. evenit, sed hiccine est Simo?

Ch. Hic est. S. mène quæris? ebo! tu Glycerium hinc citè esse aïs?

Cr. Tu negas? S. itane huc paratus advenis? Cr. quare? S. rogas?

Tunc impune hæc facias? tunc hic homines adolescentulos

Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?

Sollicitando & pollicitando eorum animos lætas? Cr. sanum es?

S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

P. Perii, nectuo ut substat hospes. Ch. si, Simo, hunc nostris satis,

Non ita arbitrere: bonus est vir. S. hic vir sit bonus?

Itane attemperatè venit hodie in ipsis nuptiis.

Ut veniret antehac nunquam? est verò huic credendum, Chreme?

*P. Ne metuum patrem, habeo pro illare, illum quod moncam
probè.*

*S. Sycophanta. Cr. hem! Ch. sic, Crito, est hic: mitte. Cr. vide-
at qui fiet.*

Si mihi pergit quæ vult, dicere, ea quæ non vult audiet.

*Ego istæ moveo, aut curo? non tu tuum malum a quo animo
feres?*

Nam ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, jam sciri potest:

que.
ibi

Atticus quidam olim, navi fractâ, apud Andrum ejectus est,
 Et isthac unâ parva virgo. tum ille egens fortè applicat
 Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. Ch. sine.
 Cr. Itânc verò obrubat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit
 Qui cum recepit. ibi ego audiui ex illo sese esse Atticum.

Is ibi mortuus est. Ch. ejus nomen? Cr. nomen tam citò tibi?
 Phania. Ch. hem perii! Cr. verum hercle opinor fuisse Phaniam:
 Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. ô Jupiter!

Cr. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivêre.
 Ch. utinam id fieri,

Quod spero! ebo! dic mihi, quid is cam tum, Crito,
 Suâ nunc aiebat esse? Cr. non. Ch. cujam igitur? Cr. fratris filiam.
 Ch. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige
 aures Pamphile.

S. Quî credis? Ch. Phania ille frater meus fuit. S. nôram, & scio.
 Ch. Is hinc bellum fugiens, mēq; in Asiâ persequens proficiscitur
 Tum illam hîc relinquere est veritus: post illa nunc primum audio
 Quid illo sit factum. P. vix sum apud me, itâ animus commotus
 est mea,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

S. Næ istam multimodis tua n inveniri gaudeo. P. credo, pater.

Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me malè habet.

P. dignus es

(istud est?)

Cum tua religione odio: NODUM in scirpo quaris. Cr. quid

Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit hercle aliud huic parvæ.

Ch. quod, Crito?

Nunquid meministi? Cr. id quæro. P. ego nunc hujus memoriam
 patiar mea

Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?

Non patiar. heus Chreme, quod quaris, Pasibula. Cr. ipsa est.

Ch. ea est

P. Ex ipsa millies audiui. S. omnes nos gaudere hoc, Chreme.

Te credo credere. Ch. itâ me di ament. credo. P. quid restat patet?

S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum pa-
 trem!

(est,

De uxore. itâ ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causa optima
 Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. Ch. dos, Pam-
 phile est.

Deum

Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam, cho mecum
Crito: *(ri jubes?)*
Nam illam me haud nōsse credo. S. Cur non illam huc transfer-
P. Recte admones. Davo isthuc dedam jim negoti. S. non potest.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex sese, & majus. P. quidnam?
S. vincitū est. (secro.
P. Pater, non rectē vincitū est. S. haud itā jussi. P. jube solvi, ob-
S. Age, fiat. P. at matura. S. co intro. P. o faustum & felicem
hunc diem!

ACTUS V. SCENA V.

Arg. Exultat Pamphilus de optato amoris successu.

Iambici & trochaici octonarii permixti.

Charinus, Pamphilus.

P. Roviso, quid agat Pamphilus: atque eccum! P. aliquis for-
san me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror,
Quod voluptates eorum propriae sunt: nam mihi immortalitas
Parta est, si nulla huic aegritudo gaudio intercesserit.
Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hac narrē, dari?
C. Quid illuc gaudii est? P. Davum video: nemo est, quem mat-
lem omnium.

Nam hunc scio mea solide solum gavisurum esse gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

Arg. Narrat Pamphilus Davo & Charino, Glycerium inventam esse
civem Atticam, seque illam ducturum uxorem. Petit ab eodem
Charinus, uti se & suas amores socero commendet.

Ejusdem mensura.

Davus, Pamphilus, Charinus.

P. Pamphilus ubinam hic est? P. Dave. D. quisnam homo est?
P. ego sum. D. o Pamphile. (scio.
P. Nescis quid mihi obtigerit. D. certē: sed quid mihi obtigerit
P. Et quidem ego. D. more hominum evenit, ego ut quod sum na-
tus mali,
Prius rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium suos parentes repperit. D. o factum bene!
C. Hem! P. pater amicus summus nobis. D. quā? P. Chremes.
D. narras probē.
P. Nec mora ulla est, quin eam uxore ducam. C. non ille somniat

Ea

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dave? D. ah! define: SOLUS est, quem diligunt dī. C. saluus sum, hæc vera si sunt. Colloquar. P. quis homo est? Charine. in tempore ipso mi advenit. C. Bene factum. P. hem! audis? C. omnia: agē, me in tua secundis respice.

Tuus est nunc Chremes: facturum quæ volēs scio omnia.

P. Memini: atq. adco longum est nos illum expectare, dum exeat. Sequere hæc mei intus apud Glycerium est. nunc tu, Dave, abi domum,

Propera, accerse hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. eo.

Nè expectetis, dum exeant huc: intus despondebitur: Intus transigetur, si quid est quod reslet. Plaudite.

EUNUCHI PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Laches, senex, ἀπὸ τῆς λήξεως, ab hæreditate, lite, patrimonio.

Phædria, adolescens, ἀπὸ τῆς φαιδρίας, ab hilaritate.

Chærea, adolescens, ὁ χαίρων, latus.

Parmeno, servus, μόνον παρὰ τῇ δεωότη, ab assiduitate.

Dorus, Eunuchus, ἀπὸ τῆς δωρεᾶς, à munere, dono.

Dorias ancilla.

Tuaïs, meretrix, διὰ τὸ δουρὸν ἦσαν δαυμασὸν ἔχειν τὸ εἶδος, de formæ specie, quæ omnium ora in se converteret.

Pythias, ancilla, ἀπὸ τῆς πυθιάς, à ciscitando.

Thraso, miles, ἀπὸ τῆς θρασυτείας, ab audacia.

Sanga, l'xa, à quodam Phrygiæ fluvio.

Gnaïbo parasitus, ἀπὸ τῆς γνάβου, à buccis.

Chremes, adolescens, vide Andr.

So-phrona, nutrix, ἀπὸ τῆς σοφροσύνης, casta & proba.

Antipho, adolescens, ἀπὸ τῆς ἀντὶ τοῦ φῶς, lumen contra adferens.

Sequentium personarum tantum hic mentio sit.

Strato, militis servus, ἀπὸ τῆς στρατῆς, exercitu.

Simalio,

define: *Simalio*, servus, ἀπὸ τοῦ σιμῶ.
Donax, servus, ἀπὸ τοῦ δὲνακος, fistula, seu calamo piscatorio.
Syriscus, servus. diminutivum à *Syro*.
Sannio, servus, ἀπὸ τοῦ σαρνίου, ab hasta.
Pamphila, adolescentula, omnibus amica.

excat: *Phædria*, adolescentula, omnibus amica.

cessas: **M. ANTONII MURETI IN
 EUNUCHUM TERENTII
 ARGUMENTUM.**

Civis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphila, & filium, cui
 Chremeti nomen erat, habuit: ex iis Pamphilam adhuc infantulam
 prædones rapuere à Sunio, & mercatori eivando Rhodio: eundem dedit
 qui, Rhodium advectam meretrici, quam amabat, dono dedit: hæc ac-
 ceptam puellam pari curâ ac studio, cum Thaide filia cepit educare, nemo
 ut esset, qui non utramque ex ipsâ genitam esse arbitraretur. Thais, quæ
 grandiuscula erat, cum ad eam ætatem pervenisset, ut viris placere pos-
 set, maternam, ut fit, vivendi rationem insecuta, cum hospitio quodam
 Athenas venit, qui eam postea moriens heredem reliquit: inierat miles
 Thraso nomine, ad eam adiecit animum: cùmque cum ea per aliquod tem-
 pus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vi-
 tam cum morte commutaverat, fratreque ipsius Pamphilam venalem pro-
 posuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidibus sciret, præclarè
 à se venditurum iri: fortè accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles
 esset Rhodi: qui harum omnium rerum inscius, Pamphilam emi, ut esset,
 quæ amica, Athenas reversus, dono daret. Thais, profecto milite, aliam
 conditionem quaesierat, adjunxeratque sibi Phædiam, adolescentem A-
 theniensem, Lacheris filium, inaudiverat interim etiam aliquid de Pam-
 phila: jamque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eò pervene-
 rat, ut non dubiis indicibus intelligeret, sororem illum esse, quæ secum in
 maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi
 aliquam dari, quâ Pamphilam suis restitueret, eodémque facto, & puel-
 lam summo afficeret beneficio, & propinquorum illius amicitiâ fortunas
 constabiliet suas. Rediit miles: sed, cùm cognoscit de amore Phædiæ, puel-
 lam se, nisi eo repulso, datum negat. Thais, quid ageret, nescire:
 nam & Phædiam amabat ex animo, & Pamphile recipere læ gratiâ
 quidvis sibi faciendum putabat. Tandem, cum speraret, se postea facilitè
 consilium suum ei ipsi, cujus animum offenderet, probaturam; Phædiam,
 ut militi gratificetur, excludit. Postidie accessit ei, atque argy-
 renti, tandem se largat; multisque precibus ab eo impetrat, ut per huius-

um priores partes habere Thraſonem ſineret: ubi, primùm eripuiſſet puellam, nihil ſibi cum illo ampliùs fore. Phædria, ut huius bidui moleſtiam æquiore animo ferret, rus ſibi abundum eſſe ſtatuit: itaque abiens, natus dicit Parmenoni, ut Eunuchum & Ethiopiſſam ad Thaidem, cui eos emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædibus Thraſonis ad Thaidem deduceretur, conſpiciatus in via Phædrie frater natu minor Chærea, ita ejus amore ſagrarè capit, nihil ut penſe haberet, dum eà potiretur: neque propter conqueſcit, quàm, ejus rei cauſa, ad Thaidem pro Eunucho deductus eſt. Quid plura? Thaidè ad carnam cum miſſe profeſſa, virgini à Chærea primum vitium offertur: turbae undique mirabiles, donec tota re pateſaſſa Thais à Lacerte in fidem & clientelam recipitur. Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraſo diu illuſus, tandem in amoris meretricis pariem, Gnaibenis paraſiti opera, admittitur.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

SOROREM falſò diſtictatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles advexit Thraſo,
Ipſique donat. Erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni exoratus biduum concederet.
Ephæbus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: ſuadet Parmeno:
Introiit: viciat virginem. Sed Atticus
Civis repertus frater ejus collocat
Vitiatam Ephæbo. Phædriam exorat Thraſo.

ΑΔΗΛΟΝ.

MERETRIX adoleſcentem, cujus mutuo amore tenebatur,
excluſit; eiſque revocato excluſionis cauſas reddidit: ejus
frater minor natu virginem, quam miles meretrici dono miſerat,
amare cepit, deductusque in domum meretricis pro Eunucho, vi-
tiaz: re itaque cognita, cum illuſam ſe meretrix doleret, ab eo-
dem adoleſcente placatur: interveniuntque fratris ejus civem co-
gnitam Athenienſem ducit uxorem: miles quoque in partem me-
retricis amoris receptus illuditur.

E U-

EUNUCHUS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POST-
 HUMIO ALBINO ET L. CORNELIO ME-
 RULA ÆD. CUR. EGERE L. AMBIVIVS
 TURPIO ET L. ATTILIUS PRÆNESTI-
 NUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII
 F. TIBIIS DUABUS, DEXTRA ET SINI-
 STRA. GRÆCA MENANDRU, ACTA II.
 M. VALERIO ET C. FANNIO COSS.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
 Quamplurimis, & minimè multos ledere:
 In his Poeta hic nomen proficitur suum.
 Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
 Existimavit esse, sic existimet,
 Responsum, non dictum esse: quia læsit prior,
 Qui bene vertendo, & easdem describendo malè, ex
 Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
 Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
 Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
 Prius, unde petitur, aurum quare sit suum;
 Quam illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
 Aut unde in patrum monumentum pervenerit.
 Dehinc nè frustretur ipse se, aut sic cogiter;
 Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi
 Is ne erret monco, & desinat lacerare
 Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
 Quæ proferentur post, si perget ledere.
 Ità ut facere instituit. Nunc quam astituri sumus
 Menandri Eunuchum postquam adiles emerunt,
 Perfecit, sibi ut inspicundi esset copia.
 Magistratus cum ibi adesset, occipit est agi.
 Exclamat, furem, non poetam, fabulam
 Dedisce, & nihil dedisse verborum tamen
 Colacem esse Navi, & Plauti veterem fabulam,
 Parasiti personam inde ablatam, & militis.
 Si id est peccatum, peccatum imprulentià est

Poeta: non qui furtum facere studuerit.
 Id ita esse vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
 Et miles gloriosus: eas se non negat
 Personas transulisse in Eunuchum suam
 Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id verò pernegat.
 Quod si personis iisdem uti aliis non licet:
 Qui magis licet currentes servos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per servum senem,
 Amare, odisse, suspicari? denique
 NULLUM est jam dictum, quod non dictum sit prius.
 Quare æquum est vos cognoscere atque ignoscere,
 Que veteres fecerunt, si faciant novi.
 Date operam, & cum silentio animadvertite,
 Ut pernoscat, quid sibi Eunuchus velit.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Phædria exclusus consultat, an redire debeat ad Thaidem:
 huic Parmeno suadet, ut animo æquo amoris molestias ferat.

Ianbici scenarii.

Phædria, Parmeno.

Quid igitur faciam? non eam? nè nunc quidem
 Cum accersor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?
 Exclusus? revocat. Redeam? non si me obsecret.
 Pa. Siquidem hercle possis, nil prius, neque fortius:
 Verum si inuies, neque perficies gnoviter,
 Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetct,
 Insecta pace, ultro ad eam venies, indicans
 Te amare, & ferre non posses actum est, ilicet,
 Peristi, cludet, ubi te victum senserit.
 Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita
 Hec, **QUÆ** res in se neque consilium, neque modum
 Habet ullum, eam consilio regere non potes.
IN AMORE hæc omnia insunt vitia, injuria,
 Suspiciones, inimicitia, inducia,

Bellum,

Bellum,
 Ratione
 Quam
 Et quod
 Ego ne i
 Mori m
 Hac ver
 Quam,
 Resting
 Ultro i
 Illam s
 Et tæd
 Vivus,
 Pa. Q
 Minim
 Et nè t
 Neque
 Habet,
 Sed ip
 Nam

Arg. T
 rus c

M
 Quid
 Trem
 Acced
 T. Q
 Quid
 De ex
 Ph. S
 Aut q
 Ph.
 Pars
 Aut h

Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postules
 Ratione certa facere. nihil plus agas,
 Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.
 Et quod nunc tibi tecum iratus cogitas,
 Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modo:
 Mori me malim: sentiet qui vir siem.
 Hæc verba mehercule una falsa lacrumula,
 Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
 Restinguet; & te ultro accusabis, & ei dabis
 Ultro supplicium. Ph. indignum facinus! nunc ego &
 Illam scelestam esse, & me miserum sentio:
 Et tædet, & amore ardeo: & prudens, sciens,
 Vivus, vidensque perco: nec, quid agam, scio.
 Pa. Quid agas, nisi ut te redimas captum quàm quæas
 Minimo? si nequeas paululo, at quanti quæas:
 Et nè te affligeres. Ph. itane suades? Pa. si sapias:
 Neque, præterquam quas ipse amor molestias
 Habet, addas; & illas, quas habet recte seras.
 Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas:
 Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Thaidis blando sermone victus Phædria, pollicetur se biduum
 rus concessurum, ut Thrasoni interim locus sit apud illam.

Iambici senarii.

Thais, Phædria, Parmeno.

Miseram me! vereor nè illud gravius Phædria
 Tuterit; nève aliorum, atque ego feci, acceperit.
 Quid heri intromissus non est. Ph. totus, Parmeno,
 Tremo horroreque, postquam adipei hanc. Pa. bono animo es:
 Accede ad ignem hunc, iam calefces plus suis.
 T. Quis hic loquitur? hem! tunc eras, mi Phædria?
 Quid hic stabas? cur non recta introibas? Pa. caterum
 De exclusione verbum nullum. T. quid taces?
 Ph. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores:
 Aut quia sum apud te primus. T. missa i'thæc face.
 Ph. Quid? missa? o Thais, Thais, utinam esset mihi
 Pars æqua amoris tecum: ac pariter fieret, ac
 Aut hoc tibi doleret itidem ut mihi dolet,

Aut.

Aut ego isthuc abs te factum nihil pendere!

T. Ne crucia te obsecro, anime mi, mi Phœdria.

*Non pot, quò qucnquam plùs amem, aut plùs diligam,
Eo feci sed ità erat res: faciundum fuit.*

Pa. Credo, ut fit, misera prae amore exclusit hunc foras.

*T. Succine ais Parmeno? agè: sed huc quâ gratiâ
Te accersijussi, auscultâ. Pa. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? Pa. egone? optumè.*

Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:

Qua vera audivi, taceo, & continco optumè.

Si in falsum, aut vanum, aut fictum est, continuo palàm est:

Plenus rimarum sum, hac atque illac persiuo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicito.

T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

Pa. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvulam

Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Attica hinc abreptam. Ph. civémne? T. arbitror:

Certum non scimus: matris nomen & patris

Dicebat ipsa; patriam, & signa cetera

Neque scibat, neque per aetatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat, è prædonibus

Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.

Mater ubi accepit, cepit studiosè omnia

Docere, educere ità ut si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quocum uno rem habebam tum, hospite,

Abii huc: qui mihi reliquit hac quæ habeo omnia.

Pa. Utrumque hoc falsum est: effluet. T. què isthuc? Pa. quia

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

T. Ità est: sed sine me pervenire quò volo.

Interea miles, qui me amare occeperat,

In Cariam est profectus: te interea loci

Cognovi. nunc scis, post illa, quàm intumum

Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.

*P. Neque hoc quidem tacebit Parmeno. Pa. oh! dubiùmne id
est?*

T. Hoc agite, amabò, Mater mea illic mortua est.

Nuper: ejus frater aliquantum ad rem est avidior:

Is ubi hancce formâ videt honestâ virginem,

Et fidibus scire; pretium sperans, illico

Producit, vendit. Fortè fortunâ affuit

Hic meus amicus: cmit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum ignarusque omnium.

Is venit postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, nè det, sedulo:

Ait, si fidem habeat se iri præpositum tibi

Apud me, ac non id metuit, nè, ubi eam acceperim,

Se se relinquam, velle se illam mihi dare:

Verùm id vereri: sed ego quantum suspicor,

Ad virginem animum adjecit. Ph. etiâne amplius?

T. Nil: nam quæsvi: nunc ego eam, Phædria,

Multe sunt causæ, quamobrem cupio abducere:

Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis

Restituam, ac reddam: sola sum: habeo hîc neminem

Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phædria,

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.

Id amabo adjuta me, quod id fiat facilius.

Sine illum priores partes hosce aliquot dies

Apud me habere: nihil respondes? Ph. pessuma.

Ego quicquam cum istis factis tibi respondeam?

P. Hei noster laudo: tandem perdoluit: vir es.

Ph. At ego nesciebam quorsum tu ires: Parvula

Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:

Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:

Excludor ego, ille recipitur: quâ gratiâ?

Nisi illum plus amas, quàm me: & istam nunc times;

Que advecta est, nè illum talem præripiat tibi.

T. Egôn? id timeo? Ph. quid te ergò sollicitat? cedo.

Num solus ille dona dat? nuncubi meam

Benignitatem sensisti in te claudier?

Nunc ubi mihi dixi cupere te ex Æthiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Quæsvi? Eunuchum perre dixi velle te,

Quia solæ utuntur his reginæ. Repperi:

Heri minas viginti pro ambobus dedi.

Tamen contemptus abs te. Hæc habui in memoria:

Ob hæc facta abs te spernor. T. quid isthuc Phædria?

Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror

Id fieri posse maxime: veruntamen,

Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jasseris.

Ph. Utinam isthuc verbum ex animo ac verè diceres.

POTIUS quam te inimicum habeam: si istuc crederem

Sincrerè dici, quidvis possem perpeti.

Pa. Labascit, victus uno verbo, quam citò!

T. Ego non ex animo misera dico? Quam joco

Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?

Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem ut concedas solùm. Ph. siquidem biduum:

Verùm nè fiant isti viginti dies.

T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.

T. Non fiet: hoc modò sine te exorem. Ph. scilicet

Faciendum est, quod vis. T. meritò amo te. Ph. bene faci:

Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.

Ità facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

Tu huc, Parmeno, fac illi adducantur. Pa. maxumè.

Ph. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Thædria,

Et tu: nunquid vis aliud? Ph. egone quid velim?

Cum milite isto præsens, absens ut fies:

Dies noctesque ames me; me desideres:

Me somnies: me expectes: de me cogites:

Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:

Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus:

T. Me miseram! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,

Atque ex aliarum ingenii nunc me iudicet.

Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc ceritò scio,

Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo

Cordi esse quenquam chariorem hoc Phædria:

Et quicquid hujus feci, causâ virginis

Feci: nam me eius spero fraurem propemodum

Jam repperisse adolescentem alio nobilem, &

Is hodie venturum ad me constituit domum.

Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturum dixerat: illius ex amore immutationem miratur: Parmeno, & militis donum ibi laudat, ut heri sui eunuchus præferat

Trochaici permixti iambicis, cum efforati tum senarii, unus quaternarius.

Phædria, Parmeno.

F*Ac ità, ut iussi: deducantur isti. Pa. faciam. Ph. at diligenter.*

Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. sat in hoc mandatum est tibi?

Pa. Ah! rogitare? quasi difficile fiet: utinam

Tam aliquid facilè invenire possis, Phædria,

Hoc quàm peribit. Ph. ego quoq; unà perco, quod m. est charius.

Nè isthuc tam iniquo parere animo. Pa. minime, quin

Effectum dabo: sed nunquid aliud imperas?

Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &

Istum amulum, quoad poteris, ab ea pellito.

Pa. Memini, tamesi nullus moncas. Ph. ego rus ibo, atque ibi manebo.

Pa. Censeo. Ph. sed heus tu! Pa. quid vis? Ph. censen' posse me obfirmare, &

Perpeti, nè redeam interea? Pa. tene: non hercle arbitror:

Nam aut jam revertère, aut mox noctu te adigant horsum in-somnia.

Ph. Opus faciam ut defatiger usque; ingratis ut dormiam.

Pa. Vigilabis lassus: hoc plus facies. Ph. ah! nihil dicis, Parmeno.

Reiciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.

Tandè ego non illà caveam, si sit opus, vel totum triduum? Pa. hui'

Univerfum triduum? vide quid agas. Ph. fiat sententia.

Pa. Dii boni? quid hoc morbi est? adeon' homines immutariet

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit:

Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens:

Vel quis hic est, qui hac pergit? at at, hic quidem est parasitus

Gnatho

7. Aliter: ducit virginem secum unà huic dono papa'

*Facie honesti: mirum, ni ego me tarpiter hodie hęc dabo
Cum meo decrepito hoc cunuchō. Hac superat ipsam Thaidēm.*

ACT. II. SCENA II.

*Arg. Quasi ambulātem Gnathonis personam inducit, sub cuius
verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assentato-
rum qui patellam sequuntur, & ad epulas pręstō sunt.*

*Trochaici & iambici octonarii, catalectici, adlitis
aliquot iambicis.*

Gnatho, Parmeno.

D li immortales! homini homo quid pręstat! stulto intel-
ligens

Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Comēni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud imparum, itidem patria qui abligurierat bona.
Videō sentum, squalidum, agrum, pannis annisque oblitum.

Quid isthuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui
perdidi,

Hemi quid redactius sum? Omnes noti me atque amici deserunt.

Hic ego istam contempsi prę me. Quid homo, inquam, ignavis-
sime?

Itāne parāsti te, ut spes nulla reliqua in te fiet tibi?

Simul consilium cum re amisti? vidē me ex eodem ortum loci?

Qua color, nitor, vestitus, qua habitudo est corporis?

OMNIA habeo, neque quicquam habeo: nil cū est, nil desit
tamen.

At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati

Possum. Quid? in his rebus credis fieri? Totā erras viā.

Olīm isti fuit generā quondam quępius apud seculum prius.

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus invenī viam.

Est genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt,

Nec sunt. hos confector. hisce ego non paro me ut rideant,

Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul

Quicquid dicunt laudo: id rursus si negant, laudo id quoque.

Negat quis, nego: ait, aio: postremo imperavi egomet mihi

Omnia assentari: is quęstus nunc est multo uberrimus.

P. Scitum hercle hominem! Hic homines prorsum ex stultis in-
sanos facit.

G. Duo hic loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus,

Comit

Concurrunt Leti mî obviâ cupedinarii omnes,
 Cætarîi, lanii, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
 Quibus & re salvâ & perditâ profueram, & prosum sæpe
 Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
 Illo ubi miser famelicus videt me esse in tantum honorem,
 Et tam faciliè victum quæreres ibi homo cœpit me obsecrare,
 Ut sibi liceret discere id de me. Sectari jussu
 Si potis est, tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
 Vocabula, parafiti itidem ut Gnathonici vocentur.
 P. Vidē' orium, & cibi' quid faciat alienus? G. sed ego cesso
 Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat?
 Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
 Rivalis servum. Salva res est: nimirum hîc homines frigent.
 Nebulonem hunc certum est ludere. P. hîc hoc munere arbi-
 trantur
 Suam Thaidem esse. G. plurimâ salute Parmenonem,
 Summū suum impertit Gnatho. Quid agitur? P. statur. G. vides:
 Nunquidnam hîc, quod nolis, vides? P. te. G. credo: at nun-
 quid aliud?
 P. Quî dum? G. quia tristis es. P. nihil equidē. G. nē sis; sed
 quid videtur
 Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. uro hominem.
 P. ut falsus animi est.
 G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc nunc
 dicēs,
 Ejectos hinc nos. OMNIUM rerum beus vicissitudo est.
 G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum readam:
 Nē sursum deorsum cursites; nēve usque ad lucem vigilēs.
 Esquid hoc te? P. mēn' papa! G. sic soleo amicos. P. laudo.
 G. Detineo te fortasse: tu profecturus aliò fueras.
 P. Nusquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operæ, fac ut ad-
 mittar
 Ad illam. P. agē modò: nunc tibi patent fores hæc, quia istam ducis
 G. Num quem evocari hinc vis foras? P. sine biduum hoc præ-
 tereat:
 Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
 Ex te istas, faxo, calcibus sæpe insultabis frustra.

G. Etiam nunc hîc stas, Parmeno? cho! numnam tu hîc reliquus custos,

Nè quis fortè internuncius clàm à milite ad istam curset?

P. Facetè dictum; mira, verò, militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.

Miror què ex Piræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc.

Non temerè est: & propterea venit: nescio quid circumspiciat.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat fortè conspectam virginem: quæritur subduâta. Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illâ potiatur.

Iambici octonarii & senarii, item trochaici octonarii, & unus iambicus quaternarius.

Chærea, Parmeno.

O Ccidi.

Neque virgo est usquam; neque ego, qui illam è conspectu amisi meo. (am)

Ubi queram? ubi investigem? quem perconter? quam insulam vi-

Incertus sum: una hæc spes est; ubi ubi est, diu celari non potest.

O faciem pulchram! deleo omnes debinc ex animo mulieres:

Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum!

De amore nescio quid loquitur: ô infortunatum senem!

Hic verò est, qui si amare occiperit, ludum, jocumque

Dices fuisse illum alteram, præut hujus rabies quæ dabit.

C. Ut Dî illum Deaq; senium perdant, qui me hodie remoratus est:

Mæque adeò, qui resistere, tum autem qui illum flocci fecerim.

Sed ecceum Parmenonem! salve. P. quid tu es tristis? quidve es alacris?

Unde is? C. ego hercle nescio neq; unde eam, neq; quorsum eam:

Ità prorsum oblitus sum mei.

P. Què, quæso? C. amo. P. chem! C. nunc Parmeno te ostendes qui vir sis.

Scis te mihi sape sollicitum esse: Chærea, aliquid inveni

Modò quod ames: in eare utilitatem ego faciam ut noscas meam.

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clinculum.

P. Agè inepte. C. hoc hercle factum est: fac sis nunc promissâ appareant.

S:uo

*Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos:
Haud similis virgo est virginum nostrarum, quos matres student
Demissis humeris esse, victo pectore, ut graciles fient.
Siqua est habitior paulo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum.
Tamen bona est natura, reddunt curaturâ iunceas:*

Itaque ergo amantur. P. quid tua isthæc? C. nova figura oris.

P. papa!

(decim.)

C. Color verus, corpus solidum, et succi plenem. P. anni? C. se-

P. Flos ipso. C. hanc tu mihi vel clâm, vel precario

Fac tradas: meâ nihil refert, dum potiar modò.

P. Quid virgo? cuja est? C. nescio hercle. P. unde est? C. tan-
undem. P. ubi habitat?

C. Ne id quidê. P. ubi vidisti? C. in via. P. quâ ratione amisisti?

C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modò:

*Neque quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adversæ fient.*

P. Quid hoc est sceleris? C. perii. P. quid factum est? C. rogas?

Patris cognatum atque aequalem Archidemidem

Nôstî. P. quid nî? C. is, dum sequor hanc, fit mihi obviâ.

P. Incommode hercle. C. immo enim vero infelicitè:

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.

Illum liquet mihi dejerare his mensibus

Sex vel septem prorsum non vidiisse proximis,

Nisi nunc, cum minimè vellem, minimèque opus fuit.

Eto! nōne hoc monstri simile est? quid ali? P. maxumè.

C. Continuo accurrit ad me, quàm longè quidem,

Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:

Heus, heus, tibi dico Charea, inquit. Restitui.

Scî. quid ego te volebam? Dic. Cras est mihi

Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncios

Patri, advocatus manè mihi esse ut meminerit.

Dum hac dicit, abiit hora: roga nunquid velit.

Rectè, inquit: abeo. Cum huc respicio ad virginem,

Illâ sese interea commodum huc advorterat

In hanc nostram plateam. P. mirum, nî hanc dicit, modò

Hæc quæ data est dono. C. huc cum advenio, nulla erat.

P. Comites secuti scilicet sunt virginem?

C. Verum, parasitus cum ancilla. P. ipsa est, scilicet,
Define: jam conclamatum est. C. alias res agis.

P. Istiuc ago quidem. C. nōstīn' quē sit? dic mihi: aut
Vidistīn'? P. vidi, novi, scio quō abducta sit.

C. O Parmeno mi, nōstīn'? P. novi. C. & scis ubi fiet?

P. Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est.

C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? P. miles Thraso,
Phedria rivalis. C. duras fratris partes pradicās.

P. Immo enim, si scias quod donum huic dono contrā comparet,
Tum magis id dicas. C. quodnam, quāso hercle? P. eunuchum.

C. illū mne obsecro,

Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?

P. Istiunc ipsum. C. homo quatiētur certē cum dono foras.

Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P. haud diu est.

C. Perii: nunquā mne etiā me illam vidisse? eho tum! dic mihi,
Estne, ut fertur forma? P. sanē. C. at nihil ad nostram hanc.

P. alia res est.

C. Obsecro te hercle, Parmeno, fac ut potiar. P. faciām sedulō ac
Dabo operam, adiutabo: nunquid me aliud vis? C. quō nunc is?

P. domum,

Ut mancipia hac, itā ut iussu frater, deducam ad Thaidem.

C. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur
domum!

P. Quid itā? C. rogitas? summā formā semper conservam domi
Videbit, colloquetur, aderit unā in unis adibus,

Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.

P. Quid si nunc itē fortunatus fias? C. quā re, Parmeno?

Responde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?

P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te esse illum dicam. C. intel-
ligo.

P. Tu illis fruire commodis, quibus tu illum dicebas modō:

Cibum unā capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias.

Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit qui
fies.

Præterea forma, ætas ipsa est; facile ut te pro eunucho probes.

C. Dixisti pulchrē: nunquam vidi melius consilium dari.

Agē, camus intrō: nunc jam ornāms, abluē, duc, quantum
potes.

P. Quid

P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii: quid ego egi miser?

Quò trahis: perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.

C. Eamus. P. pergin? C. certum est. v. vide ne nimium calidum hoc sit modò.

C. Non est profectò: sine P. at enim isthuc in me cuditur sabà: ab Flagitium facimus. C. an id flagitiū est. si in domum meretriciā Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiā Habent despicitam, & quæ nos semper omnibus cruciant molis, Nunc referam gratiam atq; eos itidē fallam, ut ab illis fallimur? An potius hæc pati? Equum est fieri, ut à me ludatur delis.

Quod qui rescirent, culpent? Illud meritò factum omnes patent.

P. Quid isthuc? si certum est facere, facias: verum nè post conferas Culpam in me. C. non faciā. P. jubesne? C. jubeo. cogo, atq; impero

P. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. dii vortant bene!

ACT. III. SCEN. I.

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seque & facta sua immodicè jactat: consulit item Gnatho. nè miles purget se Thardi de amore Pamphilæ, imò potius augeat suspicionem, ita par pari relaturus.

Iambici senarii.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

Magnas verò agere gratias Thas mihi?

G. Ingentes. T. aīn? tu? lata est? G. non tam ipso quidem Dono, quàm abs te datum esse: id verò serid

Triumphat. P. hic proviso, ut, ubi tempus fiet, Deducam: sed eccum militem! T. est isthuc datum

Profectò mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.

G. Advorti hercle animum. T. vel rex semper maxumas

Mihi agebat quidquid se eram: aliis non itcm.

G. Labore alieno magno partam gloriam

Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem,

Qui in te est. T. habes. G. rex te ergò in oculis. T. scilicet.

G. Gestare. T. verum credere omnem exercitum,

Consilia. G. mirum. T. tum sicubi cum satietas

Hominum, aut negoti si quando odium ceperat,

Requiescere ubi volebat, quasi: nō sīn? G. scio.

Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.

Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui!

Regem

Regem elegantem narras, T. immo sic homo est
 Perpaucorum hominum. G. immo nullorum arbitror,
 Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
 Mordere clanculum: ego non fiocci pendere:
 Illi invidere misere: verum unus tamen
 Impense, elephantis quem Indicis praeferat,
 Is ubi molestus magis est, Quaso, inquam, Strato,
 Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
 G. Pulchre mihercule dictum, & sapienter: papa!
 Fugularas hominem: quid ille? T. mutus illico.
 G. Quid ni esset? Pa. Dii vestram fidem! hominem perditum,
 Miserumque, & illum sacrilegum! T. quid? Illud Gnatbo,
 Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio
 Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro.
 Plus millies jam audiui. T. una in convivio
 Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
 Fortè habui scortum: cepit ad id alludere,
 Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens?
 LEPUS tute es, & pulpamentum quaris. G. ha, ha, he!
 T. Quid est? G. facetè, lepide, laute, nihil supra.
 Tuumne, obsecro, hoc dictum erat? vetu' credidi.
 T. Audieras? G. saepe, & fertur in primis. T. mecum est.
 G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
 P. At te dii perdant! G. quid ille quaso? T. perditus.
 Risk omnes, qui adcrant, emoriri: denique
 Metuebant omnes jam me. G. non injuria.
 T. sed heus tu! purgon' ego me de isthac Thaidi,
 Quod eam me amare suspicatur? G. nihil minus.
 Immo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
 Scin' si quando illa mentionem Phædriae
 Facit, aut si laudat, te ut malè urat. T. sentio.
 G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
 ubi nominabit Phædriam: Tu Pamphilum
 Continuo. Si quando illa dicet, Phædriam
 Commestatum intromittamus: Tu, Pamphilum
 Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
 Alius formam: Tu, hujus contraria. Denique,

Tu par pari referto, quod eam mordeat.

T. Siquidem me amaret, tum isthuc prodesset Gnatho.

G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,

Jamdudum amat te, jamdudum illi facile fit

Quod doceat: metuet semper, quem ipsa nunc capit

Fructum, nè quando iratus tu aliò conscras.

T. Bene dixti. at mihi isthuc non tu mentem venerat.

G. Ridiculum; non enim cogitâras: cæterùm

Idem hoc tûte meliùs quantò invenisses, Thraso!

ACT. III. SCENA II.

Arg. Parmeno Eunuchum & Æthiopissam, Phædriæ munera, tradit Thaidi, & uñ jussus erat, verbis ornât: eidem Thraso & parasitus insultant.

Ejusdem generis.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias.

A*udire vocem visa sum modò militis:*

Atque eccum! salve, mi Thraso. Thr. ô Thais mea,

Meum suaviûm, quid agitur? ecquid nos amas

De fidicina iſthac? Pa. quàm venustè! quod dedit

Principium adveniens! Tha. plurimum merito tuo.

G. Eamus ergò ad cœnam: quid stas? Pa. hem alterum!

Ex homine hanc natum dicas. Tha. ubi vis, non moror.

Ps. Adibo, atque assimulabo, quasi nunc exca n.

Iturâne, Thais, quopiàm es? Thr. ehem Parmeno,

Bene fecisti: hodie itura. Pa. quò? Tha. ecquid hunc vides?

Pa. Video, & me tædet: ubi vis, dona adsunt tibi

A Phædria. Thr. quid stamus? cur non imus hinc?

Pa. Quæso hercle ut liceat, pacc quod fiat tuâ,

Dare huic que volumus, convenire & colloqui.

Thr. Perpulchra credo dona, haud nostris similia:

Pa. Res indicabit: heus jubete istos foras

Exire, quos jussi, ocyûs: procede tu huc.

Ex Æthiopia est usque hæc. Thr. hîc sunt tres minæ.

G. Vix. Pa. ubi tu es, Dore? accede huc: hem eunuchum tibi,

Quàm liberali facie, quàm ætate integrâ!

Thi. Ità me dî ament, honestus est. Pa. quid tu vis, Gnatho?

Nunquid habes quod contemnas? quid tu autem, Thraso?

Tacent;

*itum,
ho,*

Tu

Tacent: satis laudant: fac periculum in literis,

Fac in palastra, in musicis: quæ liberum

Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.

Thr. Ego illum eunuchum, si sit opus, vel sobrius.

Par. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat

Te vivere, & suâ causâ excludi ceteros:

Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas

Ostentat: neque tibi obstat; quod quidam facit.

Verum, ubi molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi crit, sat habet, si tum recipitur.

Thr. Apparet servum hunc esse domini pauperis,

Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui haberet, quæ pararet alium, hunc perpeti.

Par. Tace tu, quem ego puto esse infra omnes infimos

Homines: nam, qui huic animum assentari induxeris,

E flamma te petere cibum posse arbitror.

Thr. Famine imus? Tha. hos prius introducâ; &, quæ volo,

Simul imperabo: postea continuò exeo.

Thr. Ego hinc abeo: tu istam opperire. P. haud convenit

Unâ cum amica ire imperatorem in via.

Thr. Quid tibi ego multa dicam? Domini similis es.

G. Ha, ha, he! Thr. quid rides? G. isthuc, quod dixti modò,

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.

Sed Thais exit. Thr. abi: præcurre, ut sint domi

Parata omnia. G. fiat. Tha. diligenter, Pythias,

Fac cures si Chremes huc fortè advenerit,

Ut ores. primùm ut maneat; si id non commodum est,

Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.

Py. Ità faciam. Tha. quid, quid aliud volui dicere?

Mcm! curate istam diligenter virginem,

Domi adsitis facite. Thr. camus. Tha. vos me sequimini.

ACT. III. SCENA III

Arg. Chremes probus adolescens amari se à Thaide suspicatur, quem amorem effugere studet.

Iambici senarii.

Chremes, Pythias.

P Resectò quântò magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:

Ita me video ab ea astute labefactarier,
 Jam tum, cum primum iussit me ad se accersier,
 (Roget quis, Quid tibi cum illa? Ne nostram quidem)
 Ubi veni; causam, ut ibi mancrem, repperit:
 Ait rem divinam fecisse, & rem seriam
 Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio
 Dolo malo, hac fieri omnia: ipsa accumbere
 Mecum, mihi sese dare, sermonem quarere.
 Ubi friget, huc evasit, quam pridem pater
 Mihi & mater mortui essent: dico, Jam diu.
 Rus Sanii ecquod habeam, & quam longè à mari.
 Credo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
 Postremo, ecqua inde parva perisset soror,
 Ecquis cum ea una: quid habuisset, cum perit;
 Ecquis eam posset noscere. Hac cur quaritur?
 Nisi illa forte, quæ olim periit parvola
 Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
 Veram ea si vivit, annos nata est sedecim,
 Non major: Thais, ego quam sum, majuscula est.
 Misit porro orare, ut venirem, serio.
 Aut dicat quod volt, aut molesta nè sit.
 Non hercle veniam tertio. Heus, heus! Py. hæc quis est?
 C. Ego sum Chremes. Py. ô capitulum lepidissimum!
 C. Dico ego mi infidias fieri. Py. Thais maximo
 Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
 Py. Fac, amabo. C. non possum, inquam. Py. at apud nos hic mane.
 Dum redeat ipsa. C. Nihil minus. Py. cur mi Chremes?
 C. Malam rem! abi hinc? Py. si isthuc ita certum est tibi,
 Amabo, ut illuc transeas ubi illa est. C. co.
 Py. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACT. III. SCENA IV.

Ag. Inducit personam, cui narraturus est Chærea, quæ intus parat:
 rit: hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus, quod honestis
 oculis subijci nequit.

Lambici offonarii catalectici.

Ampho.

HErè aliquot adolescentuli coimus in Tivæo,
 In hunc diem ut de symbolis essetis, Chæream ei rei

Præse-

Tr. fecimus: dati annulis locus, tempus constitutum est: Præterit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est. Homo ipse nusquam est. neq; scio quid dicam, aut quid conjectem, Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, ut illum quæram: Idque adeo visam, si domi est: quisnam hinc à Thaide exit? Is est, an non est? ipse est. quid hoc hominis? qui est hic ornatus? Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conjicere. Nisi quicquid est, procul hinc libet prius, quid sit, sciscitari.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Chærea foras proficiens exultat, quod virgine potitus sit: quid intus patrârit, narrat fortè obvio Antiphoni.

Trochaici & iambici octonarii acatalectici, & catalectici.

Chærea, Antipho.

Nunquid hic est? nemo est: nunquid hinc me sequitur? nemo homo est.

Fâmine crumpere hoc licet mihi gaudium? pro Jupiter!

Nunc est profectò interfici cum perpeti me possum:

Nè hoc gaudium contamineat vita aliquâ ægritudine.

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,

Qui me sequatur, quoquod eam, rogitando obtundat, enecet?

Quid gestiâ, aut quid letus sim, quod pergâ, unde emergâ, ubi sem (niam?)

Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, anne in sa-

A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.

Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quarit?

Quid est quod letus sis? quid tibi vis? satî ac sanus? quid me

Aspicias? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice

Salve, nemo omnium est quem ego magis nunc cuperem videre.

A. Narra istuc, quid sit, quid fiet. C. immo ego te obsecro hercle ut autas.

Nostin' hanc, quam frater amat? A. novi, nempe opinor Thaidem.

C. Istam ipsam. A. sic commemineram. C. quâdam hodie est ei dono data

Virgo: quid ego esus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,

Cum ipsum me nōris, quàm elegans formarum spectator fies?

In hac coniectus sum. A. ali' tu? primam dices, scio, si videris.

Quid

Quid multa verba? amare cœpi. fortè fortunâ domi

Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidis:

Neque is deductus etiam tum ad eam: summonnit me Parmeno

Ibi servus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tacitus citius audies:

Ut vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.

A. Pro eunuchon? C. sic est. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, essem unâ quâcum cupiebam, Antipho.

Num parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.

Illâ illico ubi me accepit, lata verò ad se ablacit domum,

Commendat virginē. A. cui? tibi nē? C. mihi. A. satis tutò tamen.

C. Edicit, nē vir quisquam ad eam adeat, & mihi, nē abscedam, imperat.

In interiore parte ut maneam solus cum sola. Annuo, (co,

Terram intuens modestē. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc

Abducit secum ancillas: pauca, quæ circum illam essent, manent,

Novitiæ puellæ: continuo hæc adornant, ut lavet.

Adhortor properent: dum apparatur, virgo in conclavi sedet,

Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc,

Fovem

Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aurcum.

Egomot quoque id spectare cœpi: & quia consimilem luserat

jam olim ille ludum; impendio magis animu' gaudebat mihi,

Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas regulas

Venisse clanculum, per impluvium fucum factum mulieri.

At quem deum? Qui templâ cœli summa sonitu concutit,

Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci ac libens.

Dum hæc mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.

It, lavit, redit: deinde illam in lecto illâ collocârunt. (Dore,

Sto expectans. si quid mihi imperent: venit una, Heus tu, inquit,

Capte hoc stibellum, & ventulum huic sic facito, dum lavamur.

Ubi nos laverimus, si voles, lavato: accipio tristis.

A. Tum equidē isthuc os tuum impudens videre nimirum vellem,

Status quis esset stibellum teneere te asinus tantum.

C. Fix

C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se: Abeunt latratum. PERSTREPunt, ità ut sit, domini ubi absunt. Interea somnus virginem opprimit: ego limis adspecto sic per flabellum et ancilium, & simul alia circumspetto Satin' explorata sint: video esse: pessulum ostio obdo. (nem

A. Quid tum? C. quid tum, fatue? A. fateor. C. egon' occasio. Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam, Amitterem? tum pol ego is essem verè qui assimulabar.

A. Sanè hercle, ut dicis: sed interim de symbolis quid actum est?

C. Paratum est. A. frugi es; ubi? domi? C. immo apud liber- tum Discum.

A. Perlongè est: sed tantò ocius properemus; muta vestem.

C. Ubi mutem? porii: nam domo exulo nunc: metuo fratrem, Nè intus sit: porro autem, pater nè rure redierit jam.

A. Eamus ad me: ibi proximum est ubi mutes. C. rectè dicis. Eamus: & de istac simul, quo pacto porro possim Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Dorias ancilla hic narrat, quid in convivio militis actum sit. Eiusdem generis.

Dorias.

I*tà me dii bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timco Misera, nè quam illè hodie insanu' turbam faciat, aut vinum Thaidi.*

Nam postquam isle advenit Chremes adolescens frater virginis,

Rogat illum admitti ut jubeat: ille continuo irasci, neque

Negare audere: Thais porro instare, ut hominem invitet: id

Faciebat retinendi illius causâ; quia illa quæ cupiebat

De sorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.

Invitat tristis: mansit ibi: illa cum illo sermonem illico.

Miles verò sibi putare adductum ante oculos æmulum.

Voluit facere contra huic agere: Heus, heus, inquit puer! huc

Pamphilam

Accersit, ut delectet hic nos: illa exclamat, Minimè gentium,

Tùn in convivium illam? miles tendere indè ad jurgium.

Interea aurum sibi etiam mulier demit, dat mihi ut auferam.

Hoc est signi: ubi primum poterit, sese illinc subducet, scio

ACT.

EUNUCHUS.
ACT. IV. SCENA II.

57

Arg. Secum cogitans Phædria, quæ sit intercepto amore passurus incommoda, si totum biduum ruri manserit, vincente amore in urbem redit.

Iambici senarii.

Phædria.

DUm rus eo, cæpi egomet mecum inter vias,
Ita ut sit, ubi quid in animo est molestia,
Aliam rem, ex aliâ cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem: quid opus est verbis? dam hæc puto,
Præteriti imprudens villam, longè jam abieram:
Cum sensi, redco rursum, malè verò me habens.
Ubi ad ipsum veni diuerticulum, constitui:
Occæpi mecum cogitare: hem! biduum hic
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid! nihil? si non tangendi copia est,
Eho! nè videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè extrema linea
Amare, haud nihil est: villam prætereo sciens.

Sed quid hoc, quòd timida subito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Pamphilam ab eunucho vitiata magnopere querit Pythias, miratur Phædria: atq; ita ex illius querela, & huius errore multum delectationis spectator capit.

Iambici octonarii, quibus adsunt trochaici, iambicus senarius unus.

Pythias, Dorias, Phædria.

Ubi illum ego scelerosum misera, atque impium inveniam?
aut ubi

Quæram? hocceine tam audax facinus facere esse ausum? Ph. perii: hoc quid sit, vercor.

Py. Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virginè, Vestem omnem misera discidit, tum ipsam capillo conscidit.

Ph. Hem! Py. Qui nunc si detur mihi,

ut ego unguibus facilè illi in oculos involem venefico.

Ph. Profectò nescio quid absente nobis turbatum est domi:

Adibo: quid isthuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?

Py. Hem Phædria, egon quem quæram! abi hinc quò dignus es cum donis tuis

Tam lepidis. Ph. quid istuc est rei?

Py. Rogas me! eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedisti?

E

Viri-

Vitiavit virginem: quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais?
Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. utinam sic fient, mihi qui malè
volunt?

D. Au obsecro, mea Pythias, quid isthuc nam monstri fuit?

Ph. Infans: quid isthuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum
nescio,

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrimat; neque, cum rogites quid sit, audet dicere.
Ille autem, bonus vir, nusquam apparet: etiam hoc misera suspicor;
Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari satis,

Quò abire ignavus ille possit longius, nisi domum
Fortè ad nos rediit. Py. Vise amabò num sit. Ph. jam saxo scias.

D. Perii: obsecro, tam infandum facinus, mea tu, nè audiri
quidem.

Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maxumos,
Sed nihil potesse: verum misera non in mentem venerat.

Nam illum aliquò conclusssem, neque illi commisssem virginem.

ACT. IV. SCEN. IV.

Arg. Hic ridiculo quodam & perjucundo errore spectatores oble-
stantur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thai-
di dederat, & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem: signi-
tandem, & argumentis comperit, à Chærea fratre perpetratum sce-
lus.

Iambici senarii & trochaici offonarii.

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

E*Xi foras, scelesti: at etiam restitas?*

Fugitive. prodi: malè conciliate. D. obsecro. Ph. ob!
Illud vide os ut sibi distorsit carnufex.

Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?

Quid narras? paulum successissem, Pythia,

Domi non offendissem: ita jam ornabat fugam.

Py. Habesne hominem, amabò? Ph. Quid nî? Py. & factum bene.

D. Isthuc pol verò bene. Py. ubi est? Ph. rogitas? non vides?

Py. Videam, obsecro, quem? Ph. hunc scilicet. Py. quis hic est homo?

Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis suis,

Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.

Ph. Non vidit! Py. an tu hunc credidisti esse, obsecro,

Ad nos deductum? Ph. namq; alium habui neminem. Py. an sine

Nè comparandus hic quidem ad illum est: ille erat

Honestus

Honestâ facie & liberali. Ph. Itâ visus est
 Dudum, quia variâ veste exornatus fuit:
 Nunc tibi videtur sœdus, quia illum non habet.
 Py. Tace, obsecro: quasi verò paulum interficit.
 Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
 Quem tu verò videre velles, Phœdria.
 Hic est vetus, victus, veterinosus, senex,
 Colore mustelino. Ph. hem, quæ hæc est fabula?
 Eò redigis me, ut quid egerim egomet nesciam.
 Eho tu' emîn' ego te? D. emisti. Py. jube mihi denuo
 Respondeat Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negas.
 At ille alter venit annos natus sedecim:
 Quem secum adluxit Parmeno. Ph. agetum, hoc mihi expedit.
 Primum unde habes istam quam habes vestem? taces?
 Monstrum hominis! non dicturus? D. venit Chærea.
 Ph. Fratérne? D. itâ est. Ph. quando? D. hodie. Ph. quâm du-
 dum? D. modò.
 Ph. Quicum? D. cum Parmenone. Ph. nôrâsne eum prius?
 D. Non: nec quis esset unquam auteram dicere.
 Ph. Unde igitur meum fratrem esse sciebas? D. Parmeno
 Dicebat eum istis dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.
 D. Meam ipse induit: post unâ ambo abierunt foras.
 Py. Fam satîs credis sobriam esse me, & nil mentiram tibi?
 Jam satîs certû est virginem vitiatam esse? Ph. agè nunc bellus,
 credis huic quod dicit? Py. quid illi cretam? res ipsa indicat.
 Ph. Concede isthuc paululum. audin': etiam paululum: sat est.
 Sic dum hoc rursum: Chæreân' tuam vestem detraxit tibi?
 D. Factum. Ph. & eâ est indutus? D. factum. Ph. & pro te
 huc deductus est? D. itâ.
 Ph. Jupiter magne, ô scelestum atque audacem hominem! Py. vsa
 mihi.
 iam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
 Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicit: quid agam nescio.
 Tus tu negato rursum: possûmne ego hodie ex te exculpere
 eum? vidistin' fratrem Chæream? D. non. Ph. non potest
 sine
 solo fateri, videoi sequere hæc: modò ait, modò negat.

Ora me. D. obsecro te verò, Phœdria. Ph. I intrò nunc jam
D. hoi, hei!

Ph. Alio pacto honestè quomodo hinc nunc abeam, nescio;
Actum est siquidem: tu me hîc etiam nebulo ludificabere?

Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam. quàm me vivere.

D. Sic est. Py. inveniam hodie, parem ubi pol referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum censes, Dorias? D. de isthac rogas

Virgine? Py. ita: utrùm taceam, an pradicem. D. POL, si sapi

Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis:

Hac re & omni turbâ evolves te, & illi gratum feceris.

Id modò dic, abisse Dorum. Py. ita faciam. D. sed videon

Chremem?

Thais jam aderit. Py quid ita? D. quia cùm indè abeo, jam tur

inceperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scribo ex hoc, quid fia

ACT. IV. SCENA V.

Arg A cœna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescens
in cuius persona Terentius exprimit egregiè temulentorum con
suetudinem, qui priorum memores, in præsentibus titubant.

Lambici ostentarii.

Chremes, Pythias.

AT at, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi
At dum accubabā, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius.

Postquam surrexi neque pes, neq; mens satîs suum officium fac

Py. Chreme. C. quis est? chem Pythia, vah! quanto nunc so

mosior

Vidère, quàm dudum! Py. certè quidem tu pol multò alacrior.

C. Verbum hercle verum hoc est: SINE Cerere & Libero frig

Venus.

Sed Thais multò antè venit? Py. anne abiit jam à milite?

C. Fand edum, atatem. Lites sunt inter eos factæ maxumæ.

Py. Nil dixit tum, ut sequerè se se? C. nihil, nisi abiens m

innuit.

Py. Eho! nōnne id fuit erat? C. at nesciebam id dicere illam,

si quia

Corrèxit miles, quod intellexi minùs: nam me extrusit foras.

Sed ecceam ipsam video! miror ubi huic ego anteverterim.

EUNUCHUS.

ACT. IV. SCENA VI.

. I

Arg. Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se muniant, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quàm Thais.

Trochaici & iambici octonarii, trochaicus quaternarius, & iambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

C Redo equidè illum jam affuturum esse, illam ut eripiat: sine Veniat: atqui, si illam digito attigerit uno, oculi illico Effodientur: usquè eò ego illius ferre possum ineptias, Et magnifica verba, verba digni sint: verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego jamdudum hinc adsum. **T.** & mi Chreme, teipsum expectabam:

C. in' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeò ad te auferre hanc

omnem rem? **C.** ad me! quid quisi isthuc. **T.** quia dum tibi sororem studeo

reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.

C. Ubi ea est? **T.** domi apud me. **C.** chem! **T.** quid est?

educta ita, uti teque illaque dignum est. **C.** quid ais? **T.** id quod res est:

hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam pretii.

C. Et habetur, & refertur à me, Thais, tibi, ita uti merita es, gratia. **T.** at enim cave, nè prius, quàm hanc à me accipias,

amittas

Chreme: nam hæc ea est, quàm miles à me vi nunc venit ereptum.

Abi tu; cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

C. Vidén' tu illum, Thais? **P.** ubi sita est? **T.** in risco: odiosa, cessas?

C. Militem secum ad te quantas copias adducere!

T. at. **T.** num formidolosus, obsecro, es mi homo? **C.** apagesis.

C. go formidolosus! nemo est hominum qui vivat minùs.

Atque ita opus est. **C.** aut metuo, qualem tu me esse hominem existumes.

Immo hoc cogitator: quicum res tibi est, peregrinus est,

minùs potens quàm tu, minùs notus, amicorum hinc habens minùs.

C. Scio isthuc. Sed TU quod cavere possis, stultum admittere est.

Malò ego nos prospicere, quàm hunc ulcisci acceptà injurià.

Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum.

Volo ego adesse hic aduocatos nobis in turba hac. T. mane.

C. Melius est. T. mane. C. omitte jam, adero. T. nil opus est istis, Chremes:

Hoc dic modò, Sororem illam tuam esse, & te paruum virginem amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adsunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellexit? C. probè.

T. Fac animo hac presenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.

Perii HUIC ipsi o, us patrono est: quem defensorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optime hic exprimit Terentius, cum furenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum.

Iambici & trochaici octonarii.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

H*Ancine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?*

Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primum ades expugnabo. G. rectè. Thr. virginem cripiam. G. probè.

Thr. Malè multabo ipsam. G. pulchrè. Thr. in medium huc agmen cum vèsti, Donax;

Tu, Simalio, in sinistrum cornu; tu, Syrisce, in dexterum.

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. ecum! adest.

Thr. Quid, ignave? peniculón' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?

S. Egónè? imperatoris virtutem noveram. & vim militum:

Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.

Thr. Ubi alii? S. qui malum, alii? solus Sannio servat domum.

Th. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: indè omnibus signum dabo.

G. Iluc est sapere ut hosce instruxit, ipse sibi cavet loco.

Thr. Item hocce Pyrrhus fecitavir. C. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occultandis adibus.

Th. Sane, quòd tibi nunc vir videatur esse, hic ne ulò magnus est:

Nè metuas. Thr. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

ut tu illos procul hinc ex occulto caderes: facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem! ipsam video. G. quàm mox irruimus!

Thr. mane.

OMNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.

Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? C. di vestram fidem!

Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

Thr. Thais, primum hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,

Dix' tñ' mihi hos dies soli dare te? Tha. quid tum postea?

Thr. rogas?

Quæ mihi ante oculos amatorem coram addux' ti tuum?

Tha. Quid cum illo ut agas? Thr. & cum eo te clam subduxisti mihi.

Tha. Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mavis eripi.

C. Tibi illam reddat? aut tu illam tangas, omnium? G. ah! quid ais? tace.

C. Quid tu tibi vis? Thr. Ego non tangam meam? C. tuam autem furcifer.

G. Cave sis: nescis cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis? Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quicquam hodie hic turba caperis,

Faciam ut hujus loci, dicique, meiq; semper memineris. (tibi

G. Miscret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum

C. Diminuat ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' vero canis?

Siccine agis? Thr. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?

C. Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. hem! C. civem Atticam. Thr. bui!

C. Meam sororem. Thr. os durum. C. miles, nunc adeo edico tibi

Nè vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam

Nutricem, ut eam adducam, & signa ostendam hęc. Thr. tñ' me prohibeas,

Meam nè tangam? C. prohibeo, inquam. G. audin tu? hic furti se alligat.

Satin' hoc est tibi? Thr. hoc idem tu ais, Thais? Tha. quare

qui respondeat.

Thr. Quid nunc agimus? G. quin redeamus; jam hæc tibi ad-
rit supplicans

Ultro. Thr. credin? G. immo certè: novi ingenium mulierum:
NOLUNT, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. bene
putas

G. Jam dimitto exercitum? Thr. ubi vis. G. Sanga, ita ut
fortes decet

Milites, domique focique fac vicissim ut memineras.

S. Jamdudum ESTANIMUS in patinis. G. frugi es. Thr. vos me
hæc sequimini.

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiata cognoscit Pam-
philam.

Iambici senarii.

Thais, Pythias.

P Ergin? scelestâ mecum perplexè loqui?

Scio, nescio: abiit: audiui ego non affui.

Non tu isihuc mihi dictura aperte es, quicquid est?

Virgo concessit velle lacrumans obicit:

Eunuchus abiit, quamobrem? quid factum est? taces?

P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant

Fuisse: T. quis fuit igitur? P. iste Chærea.

T. Qui Chærea? P. ille ephebus frater Phædræ.

T. Quid ais, venefica! P. atqui certò comperi.

T. Quid is, obsecro, ad nos? quamobrem adductus est? P. nescio.

Nisi amâsse credo Pamphilam. T. hem misera occidi.

Infelix, siquidem tu isihæc vera prædicas.

Non id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, sacrilega?

Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.

T. Scelestâ. O VEM lupo commisisti: dispuer,

Sic mihi data esse verba: quid hominis illic est?

P. Hera mea, tace obsecro: salvæ sumus: hominem

Habemus ipsum. T. ubi is est? P. heu! ad sinistram non video.

En! T. video. P. comprehendi jube, quantum potest.

T. Quid illi facies, stulta? P. quid faciam, regas?

Vide amab, si non, cum adspicias, os impudens

Videtur. T. non. P. tum, quæ ejus confidentia est.

ACT

ACTUS V. SCENA II.

Arg. Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam: deinde condonat noxam petenti uxorem quam vitiauerat.

Ejusdem generis.

Chærea, Thais, Pythias.

A Pud Antiphonem uterque, mater & pater,
 Quasi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
 Introire possem, quin viderint me, interim
 Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
 Venit: ubi vidi, ego me in pedes, quantum quco,
 In angiportum quoddam desertum; inde iten:
 In aliud, inde in aliud: itâ miserrimus
 Fui fugitando, nè quis me cognosceret.
 Sed estne hæc Thais, quam video? ipsa est: hæreo.
 Ah! quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
 T. Adeamus. Bone vir, Dore, salve: dic mihi,
 Aufugisti? C. heu, factum. T. sat in id tibi placet?
 C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. unam hanc noxiam
 Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
 T. Num meam savitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
 C. Hanc metui, nè me criminaretur tibi. (pudens)
 T. Quid feceras? C. paululum quiddam, P. eho! paululum im-
 An paululum esse hoc tibi videtur, virginem
 Vitare civem? C. conservam esse credidi.
 P. Conservam? vix me continco quin involem in
 Capillum: monstrum! etiam ultro derisum advenit.
 T. Abi hinc, insana. P. quid itâ verò? debeam,
 Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim;
 Præsertim cum se servum fateatur tuum.
 T. Missa hæc faciamus. Non te dignum Chærea
 Fecisti: nam si ego digna hæc contumeliâ
 Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.
 Neque adeo, quid nunc consili capiam, scio,
 De virgine isthac: itâ conturbasti mihi
 Rationes omnes, ut eam non possim suis,
 Itâ ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere, ut
 Solidum parcerem hoc mihi beneficium, Chærea.
 C. Ac nunc debinc spero aternam inter nos gratiam
 Fore Thais: sepe ex hujusmodi re quapiam, &

MA.

MALO ex principio magna familiaritas

Conflata est. *Quid, si hoc quispiam voluit Deus?*

T. Equidem pol in eam partem accipioque, & velo.

C. Immo ita quæso: unam hoc scito, contumeliæ

Non me fecisse causâ, sed amoris. T. scio,

Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.

Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,

Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

C. Te quoque jam, Thais, ita me di bene ament, amo.

P. Tum pol ab isto tibi, hera, cavendum intelligo.

C. Non ausim. P. nihil tibi quicquam credo. T. desinas.

C. Ego me tuæ commendo & committo fidei.

Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix fies:

Te mihi patronam cupio, Thais, te obsecro.

Emoriar, si non hanc uxorem duxero.

T. Tamen, si pater. C. quid? ab? volet, certo scio,

Civis modò hæc fit. T. paululùm opperirier

Si vis, jam frater ipse hîc aderit virginis:

Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvulam:

In cognoscendo tûte ipse aderit, Chærea.

C. Ego verò maneo. T. visne interea, dum is venit,

Domi opperiamur potiùs, quàm hîc ante ostium!

C. Immo percupio. P. quam tu rem actura, obsecro, es?

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ades cogitas

Recipere posthac? T. cur non? P. crede hoc mea fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au! tace, obsecro.

P. Parùm perspexisse ejus vidère audaciam.

C. Non faciam, Pythias. P. Non pol, credo, Chærea,

Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,

Tu me servato. P. neque pol servandum tibi

Quicquam dare ausim, neque te servare: apage te.

T. Optumè, adest ipse frater. C. perii hercle: obsecro,

Abeamus intrò Thais: nolo me in via

Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?

C. Idipsum. P. idipsum? virgo verò. T. i præ, sequar.

Tu isthac mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACT.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pythias secum cogitat, quo dolo Parmenonem ulcisci possit,
Iambici senarii.

Pythias, Chremes, Sopherona.

Quid quid venire in mentem nunc possit mihi,
Quidnam qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? C. move verò ocyus
Te, nutrix. S. moveo. C. video, sed nil promotes.
P. Jamne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
P. Amabò, quid ali? cognoscitne? C. ac memoriter.
P. Bene adepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intrò: jamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Videor: vide ut otiosus sis, si diu places.
Spero me habere, qui hunc meo exerceam modo.
Ibo intrò, de cognitione ut certum sciam:
Pòst exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Gloriatur Parmeno, quòd Chzream pro eunucho ad Thaidem
deduxerit: meretricum sordes commemorat, quam rem iniquo fext
animo Pythias.

Ejusdem rationis.

Parmeno, Pythias.

Reviso quidnam Chzrea hic rerum gerat.
Quòd si astu rem tractavit (dì vostram fidem!)
Quanta, & quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat. eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id verò est quod ego mihi puto palmarium,
Me repperisse, quomodo adolescentulus
Meretr. cum ingenia & mores possit noscere;
Mature ut cum cognovit perpetuò oderit.
Quæ dum sordis sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans:
Quæ, cum imatore suo cum canant, liguriunt.
Harum vi lere ingluviem, sordes, inopiam,
Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,

PUB. TERENTII

Quo pacto ex iure besterno panem atrum vorant,
Nōsse omnia hac, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Ulciscar, ut nē impune in nos illuseris.

ACT. V. SCENA V.

A.g. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à
Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.

Trochaiei octonarū catalectici.

Pythias, Parmeno.

PRO delum fidem! facinus fœdum: ô infelicem adolescentu-
lum!

O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit? Pa. quid est?

Py. Miseret mei: itaque, ut nē viderem, misera huc effugi foras.

Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. ô Jupiter!

Quæ illæ turba est? numnā ego perii? adibo: quid isthuc Pythias

Quid ais? in quem exempla fient? Py. rogitas, audacissime?

Perdidisti istum, quem adduxisti pro eunucho adolescentulum,

Dum studes dare verba nobis. Pa. quid ita? aut quid factum est?
cedo.

Py. Dicam Virginem istam, Thaidi hodie quæ dono data est,
Scin' eam hinc civem esse? & ejus fratrem apprimè nobilem?

Pa. Nescio. Py. atqui sic inventa est: eam iste vitiauit miser.

Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus.

Pa. Quidnam fecit? Py. colligavit primum cum miseris modis.

Pa. Colligavit! hem! Py. atque equidem orante, ut nē id faceret,
Thaide.

Pa. Quid ais? Py. nunc minatur porro sese id quod mæchis solet
fieri,

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. quā audaciā

Tantum facinus audet? Py. quid ita tantum? Pa. an non hoc
maximum est?

Quis homo pro mæcho unquam vidit in domo meretricia

Deprendi quenquam? Py. nescio. Pa. at nē hoc nesciatis, Pythias,

Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. Py. hem!

Obsecro, an is est? Pa. nē quam in illum Thais vim fieri sinat.

Atque aded autem cur non egomet intrò eo? Py. vide Parmeno,

Quid agas. nē neque illi prosis, & tu percas: nam hoc putant,

Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam
miser?

Quidve

*Quidve incipiam? ecce autem video rure redeantem senem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic ut subveniat. Py. sapiens:
Ego ab eo intro: tu isti narrato ordine, ut factum fiet.*

ACT. V. SCENA VI.

Arg. A villa otioso & quieto redit ad urbem animo hic senex, neque enim mores suorum clamat, neque mali quidpiam suspicatur: sed rusculo suo gratias agit, cujus beneficio ignorat, quid in urbe agant filii, quorum amores & facta nunc demum cognoscit ex Parmenone.

Iambici senarii.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi satias cepit fieri, commuto locum.

Sed estne ille noster Parmeno? & certe ipse est.

Quem praestolare, Parmeno, hic ante ostium?

Pa. Quis homo est? hem! saluum te advenire, here, gaudeo.

L. Quem praestolare? P. perii; lingua haeret metu. L. hem!

Quid est quod trepidas? sati'ne salva? dic mihi.

P. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:

Quicquid huius factum est, culpa non factum est mea.

L. Quid? Pa. recte sane interrogasti: oportuit

Rem praenarrasse me. Emit quendam Phadria

Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? Pa. Thaidi.

L. Emit? perii hercle: quantis P. viginti minis.

L. Actum est, Pa. tum quandam fidicinam amat hic Charca.

L. Hem! quid! amat? an scit jam ille quid meretrix fiet?

An in astu venit? ALIUD ex alio malum.

Pa. Here, ne me spectes: me impulsore hoc non facit.

L. Omitte de te dicere: ego te, furcifer,

Si vivo: sed isthuc, quicquid est, primum expedi.

Pa. Is pro illo eunuchō ad Thaidem hanc deductus est.

L. Pro eunuchōn! Pa. sic est: hunc pro mocho postea

Comprehendere intus, & constrinxere. L. occidi.

Pa. Audaciam meretricum specta. L. nunquid est

Aliud mali, damneve quod non dixeris,

Reliquum? Pa. tantum est. L. cessōn' huc intro irrump te?

Pa. Non

P. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum,
Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum malis
Nam jamdiu aliquam causam querebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret: is nunc repperit.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plus satis credulum,
 simul populum docet, quid intus egerit senex.

Iambici oſtonarii cataleſtici.

Pythias, Parmeno.

Nunquam adepol quicquam jamdiu, quod magis vellem
 evenire,

Mi evenit, quàm quòd modò senex intrò ad nos venit errans.

Mibi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, scibam.

Pa. Quid hoc autem est? *Py.* nunc id prodeò, ut conveniam Parmenonem.

(adibo.

Sed ubi obsecro est? *Pa.* mèn' querit hæc? *Py.* atq; eccum! video:

Pa. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergèn'? *Py.* perii.

Defessâ jam sum misera te ridendo. *Pa.* quid itâ? *Py.* rogitas?

Nunquam adepol hominem stultiozem vidi, nec videbo: ah!

Non potest, satis narrari, quos ludos præbueris intus.

At etiam primò callidum & disertum credidi hominem.

Quid? illicône credere ea, quæ dixi, oportuit te?

An pœnitebat flagitii, te autore quod fecisset

Adolescens ni miserum insuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit

Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis te perisise?

Pa. Ehem! quid dix'ti pessuma? an mentita es? etiam rides?

Itân' lepidum tibi visum est scelus, nos irridere? *Py.* nimum.

Pa. Siquidem isthuc impune habueris. *Py.* verum. *Pa.* reddam
 hercle. *Py.* credo:

Sed in diem isthuc Parmeno est fortasse, quod minitare:

Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempli edent.

Pa. Nullus sum. *Py.* hæc pro iūo munere tibi bonus est habitus:
 abeo.

Pa. Egomet meo indicio miser, quasi soror, hodie perii.

ACT.

ACT. V. SCEN. VIII.

Arg. Statuit hic miles ultro se dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui Omphalæ servivit in lanificio, pro clava & leonis tegmine, acceptis ab ea calathæ & colo.

Trochaici offonarii catalectici.

Gnatho, Thraio.

Quid nunc! quâ spe, aut quo consilio huc imus? quid ince-
ptas, Thraso? (est?)

T. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat. G. quid

T. Quî minus huic, quàm Hercules servivit Omphalæ? G. exem-
plum placet,

Utinam tibi committigari videam sandalio caput!

Sed quid? fores crepuere ab eâ: quid autem hoc est mali! (filii?)

Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam properans hinc pro-

ACTUS V. SCENA IX.

Arg. Qui aliàs gaudebat à se vitiatam puellam Chærea, eandem quod permisso sit parentis habiturus uxorem, nunc exultat: & in partem amoris recipitur à Thaidæ miles Thraso.

Iambici & trochaici offonarii.

Chærea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraso.

O Populares, esquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me planè dî potestatem suam
Omnem ostendere, cui tam subito tot congruerint commoda.

Pa. Quid hic latus est? C. ô Parmeno mi, ô mearum volupta-
tum omnium

Inventor, inceptor, perfector, scin' me, in quibus sum gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. audiui. C. scis
sponsam mihi?

Pa. Bene, ita me dî ament factum. G. audin' tu illum quid ait?

C. tum autem Phædria, (mus.)

Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est do-
lus patri se commendavit; in clientelam & fidem

Nobis dedit se. Pa. fratris igitur Thais tota est. C. scilicet.

Pa. Jam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.

C. Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quamprimum hoc audiat.

Pa. visam domum.

T. Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego perpetuo perierim? G. sine
Dubio, opinor. C. quid commemorem primum? aut quem laudem
maxime?

Illum, qui mihi dedit consilium ut facerem; an me, qui id ausus sum

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? o Jupiter!

Serui, obsecro hæc nobis bona. Ph. d. vestram fidem! incredibilis
Parmeno modò quæ narravit: sed ubi est frater? C. præsto est.

Ph. gaudeo.

C. Satîs credo: nihil est Thaidæ hæc, frater, tuâ dignius
Quod ametur: ita nostræ est omni faulrix familiæ. Ph. huil mihi
Illum laudas! T. perii: quanto spei est minu', tanto magis amo.
Obsecro, Gnatho, in te spes est. G. quid vis faciam! T. perface hoc
Precibus, pretio, ut hercam in parte aliqua tandem apud Thaidæ.

G. Difficilis est. T. siquid collibuit, novi te: hoc si effeceris,
Quod vis donum, pramium à me optato, id optatum feres.

G. Itanc? T. sic erit. G. hoc si efficio, postulo ut mihi tua domus
Te præsentè, absente, pateat; invocato ut sit locus (audior
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. Ph. quem hîc ego

O Thraso. T. Salvete. Ph. tu fortasse, quæ facta hîc sient,
Nescis. T. scio. Ph. cur ergò in hîs te ego conspicio regionibus?

T. Vobis fretus. Ph. scin' quàm fretus? miles edico tibi,
Si in platea hæc te offendero post unquam, nihil quod dicas mihi,
Alium quarebam, iter hæc habui: periisti. G. eia haud sic decet.

Ph. dictum est. G. non cognosco vestrû tam superbum. Ph. sic erit.
G. Prius audite paucis: quod cùm dixerò si placuerit,

Facitote. Ph. audiamus. G. tu concede paulum isthuc, Thraso.
Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,

Me, hujus quicquid facio id facere maxumè causâ meâ:
Verum idem si vobis prodest, vos non facere inscitia est.

P. Quid id est? G. militè rivalè ego recipiendum censeo. P. hem!
Recipiendum? G. cogita motò. tu hercle cum illa Phædria

Et libenter vivis, etenim bene libenter viſitas:

Et quid des paulum? & necesse est multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo.

Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo
Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo largiâs:

Fatuus est. insulsus tardus, sientit noctesque & dies:

Nos; tu istum metuas nè amet mulieri: peilas facile, ubi velis.

Ph. Quid agimus? G. præterea hæc etiam, quod ego vel primum
Accipis

Acc
P.M
G. I
Rec
C. I
Hun
P.D
G. L
Et co
Impe
Num
G. D
P.N

✠

H

Chren
Mene
Sip
Cliti
Clinia
Syrus,
Dromo
Bacchi
Antip
Sofrat
min
Nutri
Phryg

Archon
con
Phanoc
fre

Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius.

P. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. C. idem arbitror.

G. Rectè facitis unum etiam hoc vos oro, ut me in vobrum gregē recipiatis: sati' diu hoc jam saxum volvo. P. recipimus.

C. Ac libenter. G. at ego pro isthoc, Phædria, & tu Chærea, hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. C. placet.

P. Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede. T. obsecro te, quid agim'?

G. Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,

Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,

Impetravi. T. bene fecisti: gratiam habeo maxumam,

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.

G. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam eloquentiam?

P. Nihil præter promissum est. G. Ite hæc. Vos valete, & plaudite.

HEAUTONTIMORUMENI

Personæ, earumque interpretatio.

Chremes, senex.

Menedemus, senex, ἡ το τὸ τῷ δήμῳ μέγ' ὅ, ἢ μέγ' ὡν παρὰ τὸ
 δήμῳ, vel robur populi, vel apud populum moriens.

Clitiphos, adolescens, κλειτὸν φῶς, claritas lucis.

Clinia, adolescens, παρὰ τὸ κλεινόν, à celebrato.

Syrus, servus, nomen gentile.

Dromo, servus.

Bacchis, meretrix, ἀπὸ τῆ βαίχης,

(amans)

Antiphila, amasia, ἢ ἐν τῷ μέγ' φιλεῖν, redamans, vel contra

Sofrata, matrona, τὸν σφατὴν σώζουσα, à salute copia: um: foemininum est, de masculinis fictum.

Nutrix.

Phrygia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium personarum tantum hæc mentio fit.

Archonides, senex, ἀπὸ τῶ ἀρχῶν παρωνύμια. est principatus in eo nomine significatio.

Phinocrates, senex, φανερόν τὸ κοῖτ' ὅ, manifestum seu illu-
 stre robur.

Ε

M. A. N.

M. ANTONII MURETI IN
HEAUTONTIMORUM MENON
TERENTII Argumentum.

Chremes Sostrata uxori gravide præceperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit hæc immanitas in veterum moribus, ut, cum fera nulla sit, quæ fetus suos non diligat, ipsi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit, sed paupercula cuidam annui Corinthiæ, Philtera nomine, exponendam dedit, etiâq; muliebri quadam superstitione, annulum de digito detractum suo, iussit, ut usq; cum puella exponeret: id, quod tum stultitæ factum videri poterat, postea puellæ saluti fuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatq; ut suam: eam, cum adolevisset, anusque illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perdidit amare capit, propè jam ut pro uxore haberet: quod ubi reseivit pater, ita violenter tulit, ut filium assidue ite iurgandi, clam militatûm in Asiam abire coegerit: tum verò qui filium amore iniquo animo tulerat, multo iniquiore ejusdem absentiam ferre cepit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum servitiâ suâ exegisset ex ædibus, ades, suppellectilem, familiam vendit, præter, qui servi ad opus ruri faciendum utiles erant: ingentiâque sibi agrum comparat ubi à prima luce ad noctem non servos modò exercebat, verum etiam homines sexagenarium, senectutem miseris modis exercebat suam. Profecto Clinia, Philtera, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitam diem morte confecit. Clinia, cum jam menses tres absuisset, amicæ desiderio reversus, non ausus est patri se in conspectum dare, antiquam illius speritatem veritus: sed ad Clitiphonem, Chremetis filium, diveriit, quidem magna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sodalis rediit levis, Syrum & Dromonem servos (jam autem advesperascebat) in urbem ad accersendam Antiphilam mittit. Exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desiderio esset filius: parum ut absuerat quin Chremetis eum primum de reditu Clinie accepit, mitteret, qui ei nuntiarent: continuamen se in diem posterum, quod ita magis è re illius fore censeret Syrium summâ servus & audaciâ, & astutiâ, qui cum Antiphilam tantum accersere iussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat hæc meretrix, pro capotens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ita pridem irreverat Clitipho. Quod autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Clinie, Antiphilam verò unam ex illius ancillis simularent. Postridie manè Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nunciat: ille gaudio antens filium jamjam videre

et

N

N

ret, ut

ribus,

s aler

arent.

vitam

hilitera

annu-

d, quod

im an-

iphibilem

filia pu-

pro ux-

afsiduo

qui fili-

am feru-

vitia sua

qui fer-

compara-

am hom-

effo Ch-

um vita-

ica def-

ni illius

et, quic-

editu le-

ix urben-

enedemo-

Chreme-

:contin-

eret Syri-

antum a-

x, pro ca-

erat Clin-

ut Bacch-

antillis e-

proficisc-

jam vido-

iat

jamjam amplecti, jamjam ei se suaque omnia permittere cupiebat: at Chremes, Cave, inquit, facis, istoc enim modo & te, & eum, & rem una perdidisti tuam: simul ei ostendit, quot incommoda capturus sit, si tam molli esse se, tamq; infraeto animo ostenderit. Clinia amicam (eam enim Bacchidem existimat) non jam pauperulam esse, aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam, gemmis atq; auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi nox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat: quin tu ita potius agito, humane quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium oculum habeto. tum si ille, quod amica det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te sinito, ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc Chremes, nescius (ut sunt homines) oculum foris esse se, cæcum domi: interea eum meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret, jamq; inibi erat, cum eum Chremes arreptum blandè compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam molietur. Injicit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore confectum; animum Corinthiam, Antiphile (ita enim putabatur) matrem, mille drachmarum munus accepisse à Bacchide: eam mortuam, puellam pro pecunia illa arrhaboni reliquam. Dum hæc aguntur, anulum suum agnovit Sofstrata, ejusque indicio, Antiphilum filiam suam esse cognovit: gaudio exiliens, omnem rem desert ad virum, qui, eam leviter objurgatâ, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant, absque Bacchide fuisset: sed & illi quoquo modo decem excedendæ erant argenti minæ: & periculum erat, ne aliquando eam Chremes filii amicam esse rescisceret: ibi Syrus audax consilium vitæ, quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commodè se à tam impedito negotio expediret: primum igitur Chremeti, Reperti, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam; dicemus ei, Bacchidem hanc tuam Clitiphoni amicam esse: orabimurque ut eam domi suæ dies aliquot esse pariat, neque id celum velit: porro Clinia filie tuæ, quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, eamque petat uxorem. Quid tum? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ nuptiæ ornamenta coquat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi: jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transferat Bacchis, & eò pompam omnem suam traduxerat. Chremes primo non satis consilium illud probare; At illam cerè, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita erat pignori, quin dissolutus, facere honestè non potes. Ego verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imò verò, inquit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilius crederet Menedemus, eam illius esse. Sit ita sanè. Numeratur à patre Clitiphoni pecunia, quam ad meretricem perferret: interea tota res delegitur: indignari Chremes, & frenare, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, cum prius Antiphilam Clinia collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delinitus, ignoscit. Clitipho se, reliquis meretricis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi breviter explicari potest.

C. SULP. APOLLINARIS
PERIOCHA.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique sese angebat, facti pœnitens:
Mox ut reversu' est, clàm patrem divortitur
Ad Clitiphonem: is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerferet cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolæ
Habitum gerens Antiphila: factum id, quò patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAUTON-

A C
N
C
P
P
M
A
T

Dupl
Nov.
Et cu
Exist
Nun
Orato
Vestri
Sed h
Quan
Qui o
Nam
Mult
Pauc
Nequ
Haber
Licce
Tum,
Repens
Amic
Arbitr

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO ET L. VALERIO FLACCICO ÆD. CURUL. EGIT AMBIVIVS TURPIO MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. GRÆCA EST MENANDRU ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUBABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, T. SEMPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

PROLOGUS.

E cui sit voſtrum mirum, cur partes ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon,

Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.

Novum eſſe oſtendi, & quæ eſſet: nunc, qui ſcripſerit,

Et cuja Græca ſit, nō partem maxumam

Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.

Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo,

Oratorem voluit eſſe me, non prologum:

Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.

Sed hic actor tantum poterit à facundia,

Quantum ille potuit cogitare commodè,

Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum:

Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,

Multas contaminâſſe Græcas, dum facit

Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat,

Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.

Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi

Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.

Tum, quod malevolus vetus poeta diſtitat,

Repentè ad ſtadium hunc ſe applicâſſe muſicum,

Amicum ingenio fretum, haud naturâ ſuâ:

Arbitrium veſtrum, veſtra exiſtimatio

*Valebiti quam ob rem omnes vos oratos volo,
 Nè plus iniquum possit quam æquum oratio.
 Facite æqui sitis, date crescendi copiam
 Novarum, qui spectandi faciunt copiam
 Sine vitio: nè ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit seruo currenti in via
 Decesse populum, cur insano serviat?
 De illius peccatis plura dicet, cum dabit
 Alias novas, nisi finem maledictis facit.
 Adeffe a quo animo: date potestatem mihi,
 Statariam agere ut liceat per silentium:
 Nè semper servus current, iratus senex,
 Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
 Avarus leno, assidue agendi sint mihi,
 Clamore summo, cum labore maximo.
 Meâ causâ, causam hanc justam esse, animum inducite,
 Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
 Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
 Laboriosa si qua est, ad me curritur:
 Si levis est, ad alium mox deferitur gregem.
 In hac est pura oratio: experimini
 In utramque partem ingenium quid possit meum.
 Si nunquam avarè pretium statui arti meæ,
 Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
 Quàm maxumè servire vestris commodis:
 Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
 Vobis placere studeant potius quàm sibi.*

ACTUS I. SCENA I.

*Arg. Menedemum ex cruciantem sese in agro laboribus Chremes al-
 loquitur, sedulo causam inquirens, cur præter ætatem ille suam id
 faciat: respondens Menedemus, sui meroris causam dicit esse filii
 abitionem, quem jurgiis & contumeliis domo ejectum impotenti-
 us desiderat.*

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus, senes.

Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est;
 Indè adeo, quod agrum in proximo hic mercatus es,
 Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:

Tamen

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
 (Quod ego in propinqua parte amicitia puto)
 Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
 Quod mihi videre prater ætatem tuam
 Facere, & praterquam res te adhortatur tua.
 Nam pro deum atque hominum fidem ! quid vis tibi?
 Quid queris? annos sexaginta natus es,
 Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
 Meliorem, neque pretii majoris nemo habet:
 Servos complures: proinde, quasi nemo fiet,
 Ità tute attentè illorum officia fungere.
 Nunquam tam manè egredior, neque tam vespere
 Domum revertor, quin te in fundo conspicer
 Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
 Nullum remittis tempus, neque te respicis.
 Hæc non voluptati esse satis certò scio.

At enim me, quantum hîc operis fiat, pœnitet:

Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
 Si sumas in illis exercendis, plus agas.

M. Chreme, tantumne ab re tuo est otii tibi,
 Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te attinent ?

C. HOMO sum: humani nihil à me alienum puto.

Vel me monere hoc, vel percontari putas;

Rectum est, ego ut faciam: non, te ut deterream.

M. Mihi sic est usus: tibi ut opus est factò, face.

C. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet ? M. mihi est.

C. Si quid laboris est, nollem: sed isthuc quid mali est?

Quæso, quid de te tantum meruisti ? M. heu. hoi !

C. Nè lacruma: atque isthuc, quicquid est, fac me ut sciam.

Nè retice, nè verè: crede inquam, mihi,

Aut consolando, aut consilio, aut re juxvero.

M. Scire hoc vis? C. hæc causâ equidem, quâ dixi tibi.

M. Dicetur. C. At istos rastros interea tamen

Depone, nè labora. M. minimè. C. quam rem agis ?

M. Ab! sine me, vacuum tempus nè quod dem mihi

Laboris. C. non finam, inquam. M. ab! non æquum facis.

C. Hui! tam graves hos, quæso? M. sic meritum est meum.

C. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum
 Habeo: (ab!) quid dixi? habere me? imò habui Chremes;
 Nunc habeam, necne, incertum est. C. quid ita isthuc? M. scies.
 Est è Corintho hinc advena anus paupercola:
 Ejus filiam ille amare cepit perditè,
 Prope jam ut pro uxore haberet: hæc clàm me omnia.
 Ubi rem rescivi, cæpi non humaniter,
 Neque ut agrotum animum decuit adolescentuli,
 Tractare, sed vi & viâ perviolatâ patrum:
 Quotidie accusabam: hem! Tibine hæc diutius
 Licere speras facere, me vivo patre,
 Amicam ut habeas propè jam in uxoris loco?
 Erras si id credis, & me ignoras, Clinia.
 EGO, te meum esse, dici tantisper volo,
 Dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
 Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
 Nulla aded ex re isthuc fit, nisi ex nimio otio.
 Ego isthuc atatis non amoris operam dabam:
 Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi
 Simul rem, & gloriam armis belli repperi.
 Postremò aded res rediit: adolescentulus
 Sæpe eadem & graviter audiendo victus est:
 Etate me putavit & sapientiâ
 Plus scire, & providere, quàm seipsum sibi:
 In Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
 C. Quid ais! M. clàm me profectus, menses tres abest.
 C. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
 Animi est pudentis signum, & non instrenui.
 M. Ubi comperi ex his, qui ei fuere conscii,
 Domum revortor mæstus, atque animo ferè
 Perturbato atque incerto præ ægritudine:
 Assido, accurrant servi, soccos detrahunt:
 Video alios festinare, lectos sternere,
 Cœnam apparare: pro se quisque sedulò
 Faciebant, quò illam mihi lenirent miseriam.
 Ubi video hæc, cæpi cogitare, Hem! tot meâ
 Solius solliciti sunt causâ, ut me unum expleant?
 Ancillæ tot me vestiant? sumptus domi

scies.

Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
 Quem pariter uti his decuit, aut etiam ampliùs,
 Quod illa aetas magis ad hæc utenda idonea est,
 Ego cum hinc eieci miserum injustitiâ meâ.
 Malo quidem me dignum quovis deputem,
 Si id faciam: nam usque dum ille vitam illam colat
 Inopem, carens patriâ ob meas injurias,
 Interea usque illi de me supplicium dabo,
 Laborans, quarens, parcens, illi serviens.
 Ità facio prorsus: nihil relinquo in adibus,
 Nec vas, nec vestimentum: corrafi omnia.
 Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
 Faciundo facilè victum exercerent suum,
 Omnes produxi ac vendidi; inscripsi illico
 & des mercede: quasi talenta ad quindecim
 Coegi: agrum hunc mercatus sum: hæc me exerceo:
 Decrevi, tantisper me minus injuriæ,
 Chremæ, meo gnato succre, dum fiam miser:
 Nec fas est ulla me voluptate hic frui,
 Nisi ubi ille huc saluus redierit meus particeps.
 C. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
 Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
 Tractaret: verùm neque tu illum satd' noveras,
 Nec te ille: hoc ubi sit, ibi non verè vivitur.
 Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes:
 Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquum patri.
 Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.
 M. Ità res est, fateor: peccatum à me maximum est.
 C. Mendeme, at porro rectè spero, & illum tibi
 Salvum affuturum esse hæc confido propediem.
 M. Utinam ità dî faxint! C. facient; nunc si commodum est,
 Dionysia hæc sunt, hodie apud me sis volo.
 M. Non possum. C. cur non? quæso tandem aliquantulum
 Tibi parce: idem absens facere te hoc vult filius.
 M. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
 Nunc me ipsum fugere. C. siquid est sententia?
 M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrimas excussit mihi,
 Miseretq; me ejus: sed, ut dici tempus est,

Tan-

Me-

*Monere oportet me hunc vicinum Phanium,
Ad cœnam ut veniat: ibo, ut visam si domi est.
Nil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præsto apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro: sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.*

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Clinia in patriam reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chremeti: Chremes filio ex Clinia vita & moribus vivendi modum præscribit.

O Honarii iambici trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

Nihil adhuc est, quod, *verecare*, Clinia: haudquaquam etiam cessant:

*Et illam simul cum nuncio tibi hinc affuturam
Hodie scio: proin tu sollicitudinem istam falsam, qua te
Excruciat, omittas. C. quicum loquitur filius? Cl. pater adest,
Quem volui: adibo: pater opportunè advenis.*

*C. Quid id est? Cl. hunc Menedemum nostrum vicinum?
C. probè.*

*Cl. Huic filium scis esse? C. audi vi esse in Asia. Cl. non est pater,
Apud nos est. C. quid ais! Cl. advenientem, è navi egredientem
illico*

*Adduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque a
pueritia*

Semper fuit familiaritas. C. voluptatem magnam nuncias.

*Quàm vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset
ampliùs,*

Ut hanc lætitiā nec opinanti primus ei objicerem domi!

Atq; etiam nunc tempus est. Cl. cave faxis: non est opus, pater.

*C. Quapropter? Cl. quia enim incertum est etiam, quid se faciat;
modò venit,*

*Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.
Eam misere amat: propter eam hæc turba, atque abitio evenit.*

C. scio.

*Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misi, & ego nostrum undè
Syrum.*

C. Quid

C. Quid narrat? Cl. quid ille! se miserum esse. C. miserum! quicquid minu' credere est?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bonæ?

Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias: Atque HÆC perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet: Qui uti scit, ei bonæ: illi, qui non utitur rectè, malæ.

Cl. Immo ille senex fuit importunus semper & nunc nihil magis Vereor, quàm nè quid in illum iratus plus satè faxit pater.

C. Illène! sed reprimam mei: nam, in metu esse hunc, illi est utile.

Cl. Quid tūte tecum? C. dicam: utut erat, mansum tamen oportuit.

Fortasse aliquantò iniquior erat præter ejus lubidinem:

Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?

Huncce erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere? &

Quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum injuriæ

Uniusmodi sunt ferme. paulò qui est homo tolerabilis,

Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò convivari:

Præbent exiguè sumptum: & ea sunt tamen ad virtutem omnia.

Verùm ubi animus semel se cupiditate devinxit malâ,

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia: HOC

Scitum est, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

Cl. Ità credo. C. ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cœnæ fiet.

Tu, ut tempus est dici, vide sis nè quò hinc abeas longiùs.

Cl. Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices:

Qui æquum esse censent, nos jam à pueris illico nasci senes,

Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.

Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ o'im fuit.

Mihi si unquam filius erit, nã ille facili me utetur patre:

Nam & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus:

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.

Perii: is mihi, ubi adbibit plus paulo, suæ quæ narrat facinoræ.

Nunc ait, PERIctum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.

Astutus: nã ille haud scit quàm mihi nunc SHERDO narret fabulam.

*Magis nunc me amicæ dicta stimulant: Da mihi, atq; affer mihi
Cui quid respondeam, nil habeo: neque me quisquam est miserior:
Nam Clinia hic, cisi is quoque suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudicè educatam, ignaram artis meretriciæ.
Mea est potens, procax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tum, quod dem ei rectè est: nam nihil esse mihi, religio est dicere
Hoc ego mali non pridem invèni: neque etiam dum scit pater.*

ACT. II. SCENA I.

Arg. Clinia cessatione & morâ Antiphilæ amicæ nimium torquetur:
solet enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, impa-
tientior esse.

Ejusdem generis.

Clinia, Clitipho.

SI mihi secundæ res de amore meo essent, jamdudum scio
Venissent: sed vercor nē mulier, me absente, hīc corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce est. Clit. Clinia. Clin. hei
misero mihi!

Clit. Etiam caves, nē videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
Clin. Faciā: sed nescio quid profectò mihi animus præsit mali.
Clit. Pergén' isthuc prius judicare, quàm scis quid veri fiet?
Clin. Si nihil mali esset, jam hīc adessent. Clit. jam aderunt.
Clin. quando isthuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius esse: & nō sī mores mulierum;
Dum moluntur, dum comuntur, annus est. Clin. ô Clitipho,
Timeo. Clit. respira: eccum Dromonē cum Syro! unà adsunt tibi.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit, se absente, pudicè admodum vixisse
Antiphilam: qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Cliti-
phonis amica ad cœnam adducitur, quæ tamen interim fingitur
esse amica Clinia.

*Oronarii trochaici & iambici, quibus immixti
iambici senarii.*

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

AIn' tu! D. sic est. S. verum interea dum sermones cœdimus,
Illæ sunt relictæ. C. mulier tibi adest: audin' Clinia?
Cl. Ego verò audio nunc demum, & video, & valco, Clitipho.
D. Minimè mirum: adeo impeditæ sunt, ancillarum gregem
Ducunt

Ducunt secum. Cl. perii: unde illi sunt ancillæ? C. mēn' rogas?

S. Non oportuit relictas: portant quid rerum? Cl. hei mihi!

S. Aurum, vestem, & vesperscit, & non novcrunt viam.

Factum à nobis stultè est: abi dum tu, Dromo, illis obviam.

Properas: quid stas? Cl. v.e. misero mihi, quanta de spe decidi!

C. Quid isthuc? quæ res te sollicitat autem? Cl. rogitas quid fiet?

Vidēn' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula

Hic reliqui: unde esse censes? C. vah! nunc demum intelligo.

S. Dii boni! quid turbæ est? ades nostræ vix capient, scio.

Quid comedent, quid ebibent? quid seni erit nostro miserius?

Sed video, cecos quos volebam! Cl. ô Jupiter! ubinam est fides?

Dum ego propter te errans patriâ carco demens, tu interea loci

Collocupletasti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis,

Propter quam in summa infamia sum, & mco patri minùs obsequens:

(mihi,

Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum môres cantabat

Monuisse frustra, neq; potuisse eum unquam me ab hac expellere.

Quod nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui.

Nemo est miserior me. S. hic de nostris verbis errat videlicet,

Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atq; est, acci-

Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit, (pû:

Quantum ex ipsa re conjecturam fecimus.

Cl. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est

Quod malim, quàm me hoc falsò suspicariet.

S. Hoc primùm, ut nè quid hujus ignores: Anus

Quæ est dicta mater esse ci antehac, non fuit:

Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere altera

Dum narrat, fortè audiui. C. quamam est altera?

S. Mane, hoc, quod cepi, primùm enarrem, Clitipho:

Pòst isthuc veniam. C. propera. S. jam primùm omnium,

Ubi ventum ad ades est, Dromo pultat fores:

Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,

Continuò hic se conjecit intrò: ego consequor.

Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.

Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia;

Quo studio vitam suam, te absente, exegerit:

Ubi de improvviso est interventum mulicri

(Nam

(Nam ea res dedit tum existumandi copiam
 Quotidianæ vitæ consuetudinem;
 Quæ, cuiusque ingenium ut sit, declarat maxumè)
 Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
 Mediocriter vestitam veste lugubri,
 Ejus anvis causâ, opinor, quæ erat mortua,
 Sine auro tum ornatam, itâ uti quæ ornantur sibi:
 Nullâ malâ re esse expositam muliebris
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Reiectus negligenter: pax. Clin. Syre mi, obsecro,
 Nè me in letitiam frustra conjicias. S. anus
 Subtegmen nebat: praterca una ancillula
 Erat: ea texebat unâ pannis obsita,
 Neglecta, immunda illuvie. Clit. si hæc sunt, Clinia,
 Vera, itâ uti credo, quis te est fortunatior?
 Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
 Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxiam,
 Cùm ejus tam negliguntur internuntii:
 Nam disciplina est, eisdem munerarier
 Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
 Clin. Perge, obsecro te, & cave nè falsam gratiam
 Studcas inire: quid ait, ubi me nominas?
 S. ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
 Veniret ad te, mulier telam descriit
 Continuo, & lacrumis oplet os totum sibi, ut
 Facile scires desiderio id fieri tuo.
 Clin. Pra gaudio (itâ me dî ament) ubi sim nescio:
 Itâ timui. Clit. at ego nihil esse scibam, Clinia.
 Agedum vicissim, Syre, dic, quæ illa est altera?
 S. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem! quid Bacchidem?
 Eho! scelestæ, quò illam duci? S. quò illam ego! ad nos scilicet.
 Clit. Ad patrémne? S. ad eum ipsum. Clit. ô hominis imp den-
 tem audaciam! S. heus
 Tu! NON fit sine periculo facinus magnam & memora-
 bile.
 Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus:
 Ubi si paululum modò quid te sugerit, ego perierim.

Quid

Quid illo facias? S. at enim. Clit. quid enim? S. si finas, dicam.
Clin. sine.

Clit. Sino. S. ita res est, hac nunc quasi cum. Clit. quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit? Clin. Syre, verum hic dicit: mitte ad rem redi.

S. Enimvero reticere nequeo: multimodis injurius

Clitipho es, neq; ferri potis es. Clin. audiendum hercle est: tace.

S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:

Tuum esse in potiundo periculum non vis. HAUD stultè sapi:

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.

AUT hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda

Harum duarum conditionum nunc utram malis vides: (sunt.

Et si consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est:

Tum, illi argentum quod pollicitus es, eadem hac inveniam viâ:

Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit. S. siquidem! experiundo scies.

Clit. Agè, agè, cedo isthuc tuum consilium: quid id est? S. assumulabimus:

Tuam amicam hujus esse amicam. Clit. pulchrè: cedo: quid hic faciet suâ?

An ea quoque hujus dicetur, si hæc una dedecori est parum?

S. Immo ad tuam matrem abduceretur. Clit. quid eo? S. longum est, Clitipho. (bula.

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: vera causa est. Clit. si.

Nihil satî firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.

S. Mane habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine periculo esse. Cl. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxumè

Ibo obviam hinc: dicam ut revertantur domum. Clit. hem!

Quid dixisti! S. ademptum tibi jam saxo omnem metum,

In aurem utramvis otiosè ut dormias. (modò

Clit. Quid ego nunc? Clin. tunc? quod boni est. Clit. Syre, dic

Verum. S. agè modò: hodie serò ac nequicquam voles.

Clin. Datur modò: fructe dum licet: nunc nescias,

Ejus sit potestas posthæc, an nunquam, tibi.

Clit.

Clit. Syre, inquam. S. perge porro: tamen isthuc ago.

Clit. Verum hercle istuc est: Syre, syre inquam, heus, heus Syre.

S. Concaluit: quid vis? Clit. redi, redi. S. adsum: dic, quid est?

Jam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. immo, Syre,

Et me, & meam amorem. & samam permittit tibi.

Tu es iudex: nē quid accusantus sis, vide.

S. Ridiculum est, te isthuc me admonere, Clitiphō:

Quasi isthic minor mea res agatur, quā tua.

Hic si quid nobis forte adversi evenerit,

Tibi erunt parva verba, huic homini verbera.

Quapropter neutiquam hac res neglecta est mihi.

Sed istum exora, ut suam esse assimulet. Clin. scilicet

Factum me esse: in eum jam res rediit locum,

ut sit necesse. Clit. merito amo te, Clinia.

Clin. Verum illa nē quid titubet. S. perdocta est probē:

Clit. At hoc demiror, quā tam facile potueris.

Persuadere illi, quæ solet quos spernere!

S. I N Tempore ad eam veni, quod omnium rerum est

Primum: nam miserum quandam offendi ibi militem

Eju' noctem orantem: hac arte tractabat virum,

Cupidum ut illius animum inopiā incenderet,

Eadēque ut esset apud te hoc quā gratissimum:

Sed heus tu: vide sis, nē quid imprudens ruas.

Patrem novisti, ad has res quā sit perspicax:

Ego te autem novi, quā esse soleas impotens:

Inversa verba, eversas cervices tuas,

Gemitus, screatus, tussēs, risus abstinē.

Clit. Laudabis. S. videsis. Clit. tutēmet mirabere.

S. Sed quā cito sunt consecute mulieres!

Clit. Ubi sunt? cur retines? S. jam nunc hac non est tua.

Clit. Scio, apud patrem: at nunc interim. S. nihilo magis.

Clit. Sine. S. non sinam, inquam. Clit. quæso paulisper.

S. veto.

Clit. Saltem salutare. S. abeas, si sapias. Clit. co: quid

Isthic? S. manebit. Clit. o felicem hominem! S. ambula.

ACT.

ACTUS II. SCENA III.

A g. Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix est. Habet deinde hæc scena jucundum Clinia & Antiphila congressum.

Mixti generis, ut scena superior.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus

A Depol, Antiphila mea, laudo te & fortunatam judico,
Id cum studuisti, isti formæ mores ut consimiles forent:
Mini meque (ita me dii ament) miror, si te sibi quisque expetit:
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam confidero,
Adeoque vostrarum omnium, vulgus quæ ab se se segregant;
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas: nos, quibuscum res est, non sinunt.
Quippe formâ impulsu nostrâ nos amatores colunt:
Hac ubi immutata est illi suum animum aliud conferunt.
Nisi si prospectum est interea aliquid, desertæ vivimus,
Vobis cum uno semel ubi at aтем agere decretum est viro,
Cujus mos maxumè est consimilis vostrum; hi se ad vos applicant:
Hoc beneficio utrique ab utrisque verò devincimini,
Ut nunquam ulla amoris vestro incidere possit calamitas.
A. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo:
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. C. ah!.
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abs sum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves
Præterquam tui cavendum quid erat. S. credo. C. Syre, vix sus-
fero.

Hocce me miserum non licere meo modo ingenio frui?

S. Immo ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.

B. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos? A. ah! retine me, obsecro.

B. Amabo, quid tibi est? A. disperii. B. perii misera: quid stupes, Antiphila? A. videon Cliniam, an non? B. quem vides? C. salve anime mi.

A. O mi expectate Clinia, salve. C. ut vales?

A. Salvum venisse gaudeo. C. teneone te, Antiphila, maxumè animo exoptatam meo?

S. Itc inero: nam vos jamdudum expectat senex.

ACT.

PUB. TERENTII
ACT. III. SCEN. I.

Arg. Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium: ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus.

Lucescit: hoc jam cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me ut sciat, sibi filium
Rediisse: etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verum, cum videam miserum hunc tam excruciarier
Eju' abitu, celem tam insperatum gaudium,
Cum illi nihil peri' cli ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo senem,
Item, ut filium meum amico atque aequali suo.
Vidco inscroire, & socium esse in negotiis,
Nos quoque senes est æquum senibus obsequi.
M. Aut ego profectò ingenio egregio ad miscrias
Natus sum. aut illud falsum est, quod vulgò audio
Dici, DIEM adinere a gritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augefcit magis
De filio a gritudo; & quanto diutius
Abest, magi' cupio tantò. & magi' desidero.
C. Sed ipsum egressum foras video: adibo, alloquar.
Menedeme, salve: nuncium apporto tibi,
Cujus maxumè te fieri participem cupis.
M. Nunquid nam de gnato meo audisti, Chreme?
C. Valet atque vivit. M. ubinam est, quæso? C. apud me domi.
M. Meus gnatus? C. sic est. M. venit? C. certè. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. camus: duc me ad eum, obsecro.
C. Non vult te scire se rediisse: etiam & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timer,
Nè tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.
M. Non tu ei dixisti ut essem? C. non. M. quamobrem, Chreme?
C. Quia pessumè isthuc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.
M. Non possum: satis jam, satis pater durus fui. C. oh!
Fehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimoniâ,
In eandem fraudem ex hac re atque illa incidet.

Fin.

Primum olim, potius commere filium

Quam patrerere ad mulierculam, quæ paululo

Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Proterruisti hinc. Ea coacta ingratis

Post illa cepit victum volgò quarere.

Nunc, cum sine magno interimento non potest

Haberi, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias

Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet,

Primum, jam ancillas secum adduxit plùs decem,

Oneratas veste atque auro. Satrapes si fiet

Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat;

Nedum tu possis. M. estne ea intus? C. sit rogas!

Sensit nam ei unam cœnam atque ejus comitibus

Dedi: quodd si iterum mihi sit danda, actum fiet.

Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi

Quid vini absumpsit! sic, Hoc, dicens, asperum,

Pater, est: hoc aliud lenius sodes vide,

Relvui dolia omnia, omnes serias:

Omnes habui sollicitos: atque hæc una nox.

Quid te futurum censes, quem assidue exedent?

Sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est,

Menedeme, fortunarum. M. faciat, quod lubet:

Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:

Dum illum modò habeam mecum C. si certum est tibi

Sic facere: illud permagni referre arbitror,

Ut nescientem sentiat te id sibi dare.

M. Quid faciam? C. quidvis potius quàm quod cogitas:

Per alium quemvis ut des: falli te sinas

Techis per servulum: eisi subsensi id quoque,

Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.

Syrus cum illo vostro confusurrati conferunt

Consilia adolescentes: & tibi perdere

Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minaz.

Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo

Minimo periculo id levis adolescentulo.

Nam si semel tuum animum is intellexeris,

Prius proditurum te tuam vitem, & prius

Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hæc!

Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!

Tibi autem porro ut non sit suave vivere.

Nam DETERIORES omnes sumus licentiâ.

Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id

Putabit, pravumne an rectum sit quod peter.

Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.

Dare denegâris: ibit ad illud illico,

Quò maxumè apud te se valere sentiet:

Abiturum se abs te esse illico minabitur.

M. Videre verum, atque ità uti res est, dicere.

C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,

Dum id quaro, tibi què filium restituerem.

M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.

C. Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te volo?

C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,

Id ut maturent facere: cupio illi dare

Quod vult: cupio ipsum jam videre. C. operam dabo,

Syrus estprehendendus, atque adhortandus mihi.

A me nescio quis exit: concede hinc domum;

Nè nos inter nos congruere illi sentiant.

Paulum hoc negoti mi obstat: Simus & Crito

Vicini nostri hic ambigunt de finibus:

Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram

Operam daturum me, hodie non posse his dare.

Continuò hic adero. M. ità quæso, dii vostram fidem!

Itân' comparatam esse hominum naturam omnium,

Alicna ut meliùs videant, & dijudicent

Quàm suâ? an eò sit, quia in re nostra aut gaudio

Sumus præpediti nimio. aut egritudine?

Hic mihi nunc quantò plùs sapit, quàm egomet mihi!

C. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ità suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

H*Ac illâ circumcurſa: inveniendum est tamen*
Argentum, intendenda in senem est fallaciâ,

C. Num me fefellit, hosce id struere? videlicet

Est

Est Clinia ille servus tardiusculus:

Idcirco huic nostro tradita est provincia.

S. Quis hic loquitur? perii. numnam hæc audit? C. Syre. S. hem!

C. Quid tu isthic? S. rectè equidem te demiror, Chreme,

Tam mandè, qui heri tantum biberis. C. nihil nimis.

S. Nihil narras! visa verò est, quod dici solet,

AQUILÆ senectus. C. eia. S. mulier commoda, &

Faceta hæc est meretrix. C. sanè idem visa est mihi.

S. Et quidem hercle formâ luculentâ. C. sic satis.

S. Ità non ut olim, sed uti nunc, sanè bonâ:

Minimèque miror, Clinia hanc si deperit:

Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,

Vicinum hunc: nōstīn? at quasi is non divitiis

Abundet, gnatu' ejus profūgit inopiâ.

Scīn' esse factum, ut dico? C. quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignum! S. quem? C. isthunc servolum

Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui malè.

C. Qui passus est id fieri. S. Quid faceret? C. rogas!

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,

Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebant, Syre.

S. Eho, quaso, laudas qui heros fallunt! C. in loco

Ego verò laudo. S. rectè sanè. C. quippe quia

Magnarum saepe id remedium egritudinum est:

Fam huic mansisset unicus gnatus domi.

S. Focōne an serid illec dicat, nescio,

Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.

C. At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuò

Abeat, cum tolerare hujus sumptus non queat?

Nōnne ad senem aliquam fabricam fingit? S. stolidus est.

C. At te adjuvare oportet, adolescentulī

Causâ. S. equidem faciliè facere possum, si jubes;

Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.

C. Tanto hercle melior. S. NON est mentiri meum.

C. Fac ergò. S. at heus tu, facito dum cadem hæc meminēris,

Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,

Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

G 3

C. Non

C. Non usus veniet, spero. **S.** spero hercle ego quoque
 Neque cò nunc dico, quò quicquam illum senserim;
 Sed si quid, nè quid, quæ sit ejus atas, vides.
 Et nã ego te. frusus venit, magnificè, Chreme,
 Tractare possim. **C.** de isthoc cum usus venerit,
 Vidëbimus quid opus sit: nunc iñ huc age.
S. Nunquam commodiùs unquam herum audiui loqui,
 Nec, cum malefacrem crederem mi incuniùs
 Licere. Quisnam à nobis egreditur foras?

ACT. III SCENA III.

Arg. Chreme filium objurgat, & immodestiz arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maxime ad extorquendum facit argentum.

*Iambici & trochaici octonarii catalectici, & acatalectici,
 senarius unus, quaternarii duo.*

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid isthuc, quaso? qui isthic mos est, Clitipho? it ñe fieri
 Oportet? **Cl.** Quid ego feci? **Ch.** vidñe ego te modò
 manum in sinum huic
 Meretrici inserrere? **S.** acta est res, perii. **Cl.** mène? **Ch.** hisce ocu-
 lis, nè nãga.

Faci adeò indignè injuriam illi qui non abstineas manum:
 Nam isthac quidè contumelia est hominem amicum ad te recipere,
 Atque ejus amicam sabagitare: Vel heri in vino quàm immo-
 destus

Fuisti. **S.** factum est. **Ch.** quàm molestus: ut equidem,
 (Ita me dè ament) metui quid futurum denique esset: novi ego
 Amantium animos, graviter advertunt, quæ non censcas.
Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.
Ch. Esto: at certe concedas ab ore eorum aliquantisper aliquò.
LIBIDO multa fert. ea facere prohibet tua præsentia.
 Ego de me facio conjecturam. **N**emo est meorum hodie,
 Apud quem expromere omnia mea occulta. **Clitipho,** audeam:
 Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
 Ne ineptus, nè protervus videar: quod illum facere credito.
 Sed nostrum est intelligere, utcunque: atque, ubicunque opus sit,
 obsequi

S. Quid isthic narrat? **Cl.** perii **S.** **Clitipho,** hæc ego præcipio tibi:
 Hominiùs

Hominis es frugi & temperantis sanctus officium. Cl. tace sodes. S. recte. sanè Ch. Syre, pudet me. S. credo: neq; id injuriâ. Quin mihi molestum est. Cl. pergin' hercle? S. verum dico, quod videtur.

Cl. Nonne accedam ad illos? Ch. cho quæso, una accedundi via est?

S. Actum est. hic prius se indicârît, quàm ego argentũ effecero. Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. quid faciam?

S. jube hunc

Abire hinc aliquò. Cl. quò ego hinc abeam? S. quò? quò lubet: da illis locum.

Abi deambulatum. Cl. deambulatum! quò? S. vah! quasi desit locus.

Abi sanè isihác, istorsum, quò vis. Ch. rectè dicit: censeo.

Cl. Dii te eradicent, Syre, qui me isihinc extrudas. S. at tu pol tibi Posthac comprimito istas manus.

Censen' verò? quid illum porrò credis facturum, Chreme,

Nisi eum, quantum dî dant opis tibi, servas, castigas, mones?

Ch. Ego isthuc curabo. S. atqui nunc, herc, hic tibi asservandus est.

Ch. Fiet. S. si sapias: nam mihi jam minùs minùsq; obtemperat.

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut

Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia

Dicis? est. inveni quandam nuper. Ch. frugi es: cedo quid id est?

S. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. Ch. quidnam, Syre?

S. Pessuma hæc est meretrix. Ch. ità videtur. S. immo, si scias.

Vah! vide quod inceptet facinus. Fuit quedam anus Corinthia

Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat matuum.

Ch. Quid tum? S. ea mortua est: reliquit filiam adolescentulã:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. intelligò,

S. Hanc secum huc adduxit, eãque est nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum? S. Clinia orat, sibi ur̃i nunc det illam: illi tamen

Post daturum mille nummũm poscit. Ch. & poscit quidem!

S. hui!

Dubiũmne id est? Ch. ego sic putavi. quid nunc facere cogitas?

S. Egone! ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam e Caria,

Ditem, & nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

C. Erras. S. quid ita? C. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo, Non emor quid ais? S. optata loquere. C. atqui non est opus. S. Non opus est! C. non hercle perô. S. quid isthuc miror. C. jam scies.

Mane, mane: quid est, quod tam à nobis graviter crepuere fores?

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde iurgium inter virum & uxorem oritur. Chremes enim iusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quod factum non est. Post agnitam Antiphilam, Syro novum quæritur de inveniendâ pecunia consilium.

Oſſonarii iambici & trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

N*isi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,*

Is, quicum exposita est gnata. C. quid vult sibi, Syre, hæc oratio? So. Quid est? isne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi ostendiſſi, illico

Eum esse. So. at ut sat? contemplata modò sis, mea nutrix.

N. satis.

So. Abi nunc jam intrò: atque, illa si jam laverit, mibi nuncia.

Hic ego virum interea opperibor. Sy. te vult: videas quid velit.

Nescio quid tristis est: non temere est: metuo quid sit. C. quid fiet?

Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

So. Ehem mi vir! C. chem mea uxor! So. te ipsum quare.

C. loquere quid velis.

So. Primum hoc te oro, nè quid credas me adversus edictum tuum

(dece)

Facere esse ausam. C. vin' tibi me isthuc, etsi incredibile est, cre- Credo. Sy. nescio quid peccati portet hac purgatio.

So. Meministi' me esse gravidam, & mihi te maximo opere dicere.

Si puellam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:

sustulisti. So. sic est factum. C. Domin? Sy. ergò heru' damno actus est.

So. Minime: sed hic erat Corinthia anus haud impura: ei dedi exponendam, C. ô Jupiter! tantam esse in animo inscitiam?

So. Perii

So. Perii: quid ego feci? C. at rogitas? So. si peccavi. mi Chreme,
 Insciens feci. C. id quidem ego, etsi tu neges, cerdò scio,
 Te inscientem atque imprudentem dicere, ac facere omnia:
 Tot peccata in hac re ostendis: nam jam primum, si incum
 Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,
 Non simulare mortem verbis, re ipsâ spem vitæ dare.

At id omitto: misericordia. animus maternus: sino.

Quam bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:

Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime.

Per te vel uti questum faceret, vel uti veniret palam.

Credo, id cogitasti: quid vis? satis est dum vivat modò.

Quid cum i'is agas. qui neq; jus, neq; bonum, neq; æquum sciunt,
 Melius, pejus, profit, obfit, nil vident, nisi quod lubet?

So. Mi Chreme, peccavi, fatcor: vincor: nunc hoc te obsecro,

Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,

Ut meæ stultitiæ injustitiæ tuæ sit aliquid præsidii.

C. Scilicet equidem isthuc factum ignoscam: verum, Sostrata,

Malè docet te mea facilitas multa. sed isthuc quicquid est,

Quâ hoc exceptum est causâ, loquere. So. ut stultæ & miseræ
 omnes sumus

Religiosæ: cum exponendam do illi, de digito annulum

Detraho; & cum dico ut unâ cum puella exponeret;

Si moreretur, nè expers partis esset de nostris bonis.

C. Isthuc rectè: conservasti te atque illam. So. is hic est annulus.

C. Unde habes? So. quam Bacchis secum adducit adolescentu-
 lam. Sy. hem! (dedit

C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, servandum mihi

Annulum: non advorti primò: at postquam aspexi, illico

Cognovi: ad te exilui. C. quid nunc suspicâre, aut invicis

De illa? So. Nescio, nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit:

Si potis est reperiri. Sy. interii, plus spei video quàm volo:

Nostra est, ita si est. C. vivitne illa cui tu dederas? So. nescio.

C. Quid renunciavit olim fecisse? So. id quod jufferam.

C. Nomen mulicris cedo quod sit, ut quærat. So. Philtere.

Sy, Ipsa est. mirum ni illa salva est, & ego perii. C. Sostrata,

Sequere me intrò hæc. So. ut præter spem evenit! quàm timni malæ

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme!

C. NON

C. NON licet hominem esse sapientem ut volt, si res non finit.
 Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nil minus.
S. Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium.
 Ita hercle in angustum oppidum nunc mea coguntur copiae:
 Nisi aliquid video, nè esse amicam hanc gnati resciscat senex.
 Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
 Nihil est, **TR**iumpho, si licet me latere recto abscedere.
CRucior, bolum tantum mihi ereptum tam subito è faucibus.
 Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro incunda est
NIL tam difficile est, quin quarendo investigari possiet. (mibi.
 Quid si hoc sic incipiam nunc? Nihil est, si sic? Tantum è egero.
 At sic opinor: non potest, immo optime. Euge, habeo optimam.
 Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum
 tamen.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Clinia hic testatur, quam gaudeat de agnita Antiphila: & à
 Syro admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in servan-
 da Bacchide.

*Iambici octonarii catalectici, unus senarius acatalecticus,
 reliqui trochaici octonarii.*

Clinia, Syrus.

NULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
 Quae mihi aegritudinem afferat: tanta hac latitia oborta
 Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quam volt. (est.
S. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio bujus verba.
 Isti tibi ex sententia tua obtigisse lator.
C. O mi Syre, audistine obsecro? **S.** quidni, qui usque una affuerim?
C. Cui aequè audisti commodè quicquam evenisse? **S.** nulli.
C. Atqui ita me dii ament, ut ego nunc non tam meapte causâ
 Lator, quam illius quam ego scio esse honore quovis dignam.
S. Ita credo: sed nunc, Clinia, agè, da te mihi vicissim:
 Nam ami i quoque res est videnda, in tuto ut colloquetur:
 Nè quid de amica nunc senex. **C.** ô Jupiter! **S.** quiesce.
C. Antiphila mea nubet mihi. **S.** ficcine me interloquere?
C. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: ser me. **S.** fero hercle verò.
C. Deorum vitam adepti sumus. **S.** frustra operam hanc, opinor,
 sumo.
C. Loquere, audio. **S.** at jam hoc non ages. **C.** agam. **S.** viden-
 dum est, inquam, Amici

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:

Nam si nunc à nobis abis. & Bacchidem hinc relinquis,

Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonē:

Si abduxeris, celabit & ipse ut celata adhuc est.

C. At enim isthoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum:

Nam quo ore appellabo patrem? tunc quid dicam? S. quidni?

C. Quid dicam? quam causam afferam? S. quin nolo mentiarer

Aperte, ita ut res sese habet, narrato. C. quid ais? S. jubeo,

Illam te amare, & velle uxorem hanc esse Clitiphonē:

C. Bonam atque justam rem oppido imperas, & factu facilem.

Et scilicet jam me hoc vol. s. orare patrem, ut celet

Senem nostrum. S. Immo ut rectā viā rem narret ordine omnem.

C. hem.

Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum plane prodixi:

Nam qui ille poterit esse in tutor? dic mihi.

S. Huic equidem consilio palmam do: hinc me magnificè effero,

Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ.

Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narrat senex

Poster nostro, esse. iam amicam gnati, non credat tamen.

C. At enim spem isthoc pacto rursus nuptiarum omnem eripis:

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.

Tu fortasse, quid me sit, parvi pendis, dum illi consulas.

S. Qui? (malum!) me statem censes velle id assimularier?

Unus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil ampliùs.

C. Tantum sat habes? quid tum, queso, si hoc pater resciverit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt. Quid si nunc celum ruat?

C. Metuo quid agam. S. metuis? quasi non ea potestas sit tua,

Quo velis in tempore ut te exolvās, rem facias palām.

C. Age, age, traducitur Bacchis. S. optime iussa exit foras.

ACT. IV. SCENA III.

*Ag. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se
assimulat: cum Syro expestulat: tandem placata suāsu ejusdem,
cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum
Chremes fallatur.*

Iambici octonarii cataleffici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

S. At' pol potervē me Syri promissā huc induxerunt,

Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quod si is nunc me

Dec-

Deceperit, saepe obsecrans me ut veniam, frustra veniet:

Aut, cum venturam dixerō, & constitucro, cum is certē

Renunciārit; Clitipho cum spe pendeat animi:

Decipiam, ac non veniam. Syrus mihi tergo pœnas pendet.

C. Satīs scitē promittit tibi. S. atqui tu hanc jocari credis?

Faciet, nisi caveo. B. dormiunt: pol ego istos commovebo.

Mœa Phrygia, audistīn' modō iste homo quā villam demonstravit

Charini? P. audiui. B. proxumam esse huic fundo ad dexteram

P. memini.

B. Curriculū percurrere: apud eum miles Dionysia agit.

S. quid incepat? B. dic me hīc oppidū esse invitam, atq; asservari.

Verūm aliquo pacto verbā me hīs daturam esse, & venturam.

S. Perii hercle: Bacchis mane, mane: quō mittis isthanc, quas?

Submancat. B. abi. S. quin paratum est argentum. B. quin manco.

S. Atqui jam dabitur. B. ut lubet: num ego in sto? S. at scīn' quid

sodes?

(pompa

B. Quid? S. transeundum nunc tibi ad Menedemum est, & tua

Eō traducenda est. B. quam rem agis, scelus? S. egōnc! argen-

tum cudo

(merē.

Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas? S. non est te.

B. Etiāmc tecum hīc res mihi est? S. minimē: tuum tibi reddo.

B. Eatur. S. sequere hīc: heu Dromo! D. quīs me volis? S. Syrus.

D. quid est rei?

S. Ancillas omnes Bacchidīs traduce huc ad vos properē.

D. Quamobrem? S. nē quæras: & ferant, quæ secum huc attule-

sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu levatum. (runt.

Nā ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.

Tu nescis id quod scīs, Dromo, si sapiēs. D. mutum dices.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Me-

nedemi Chremes rursū miseretur ob traditam ad illum cum

omni pompa sumptuosam Bacchidem, quam Clinix, non sui filii

amicam putat.

Iambici senarii.

Chremes, Syrus.

Ita me dī amabunt, ut nunc Menedemi vicem

Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.

Uincēne mulierem alere cum illa familia?

Esse, scio, hosce aliquot dies non sentiet,

Ita magno desiderio fuit ei filius:

Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi

Quotidianos fieri, nec fieri modum,

Optabit rursum ut abeat ab se filius:

Syrum optumè, eccum! S. cesso hunc adoriri? C. Syre. S. hem!

C. Quid est? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.

C. Videre egisse jam nescio quid cum sene.

S. De illo quod dudum dictum ac factum reddidi.

C. Bonân fide? S. bonâ hercle. C. non possum pati

Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.

S. At si scias quàm scitè in mentem venerit.

C. Vah! gloriare evenisse ex sententia?

S. Non hercle verò: verum dico. C. dic, quid est?

S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacthidem,

Menedemo dixit Clinia. & eâ gratiâ

Secum adduxisse, nè tu id persentisceres.

C. Probè. S. dic sodes. C. nimium, inquam. S. immo, si scias.

Sed porro ausculta quod superest fallacie.

Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:

Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit:

Hanc cupere uxorem. C. modòne quæ inventa est? S. eam:

Et quidem jubebit posci. C. quamobrem isthuc, Syre?

Nam prorsum nihil intelligo. S. vah! tardus es.

C. Fortasse. S. argentum aabitur ei ad nuptias,

Aurum, atque vestem, quæ: Tenēsne? C. compareret.

S. Id ipsum. C. at ego illi nec do, nec despondeo.

S. Non! quamobrem? C. quamobrem, me regas! homini fugitivo

dabo? S. ut lubet.

Non ego perpetuò dicebam illam illi ut dares,

Verum ut simulares. C. NON mea est simulatio:

Ita tu isthæc tua misce-to, nè me admisceas.

Ego cui daturus non sum, ut ei despondeam?

S. Credebam. C. minimè. S. scitè poterat fieri;

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusséras,

Eo capi. C. credo. S. caterum equidem isibuc, Chreme,

& E qui bonique facio. C. atqui tum maxime

Volo te dare operam ut fiat: verum aliâ viâ.

S. Fiat: quaratur aliud: sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi: neque tu scilicet

Ed nunc confugies, Quid meâ? num mihi datum est?

Num jussi? num illa oppignerare filium

Meam me invito potui? Verum illud, Chreme,

Dicunt, FUS summu saxe summa injuria est:

C. Haud faciam. S. immo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.

C. Quin egomet jam ad eam deferam. S. imò filium

fube potius: C. quamobrem? S. quia enim in eum suspicio est

Translata amoris. C. quid tum? S. quis videbitur

Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit:

Et simul conficiam facilius ego, quod volo.

Ipse adeò adest: abu effer argentum. C. effero.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Irascitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præscribente, quibus uti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici senarii.

Clitipho, Syrus

NULLA est tam facilis res, quin difficilis fiet,

Quam invitus facias. Vel me hac deambulatio

Quàm non laboriosa ad languorem dedit:

Nec quicquam magis nunc metuo quàm nè denuo

Miser aliquò extrudar hinc, nè accedam ad Bacchidem.

Ut te quidem omnes di. deeq. quantum est, Syre,

Isthoc cum invento, cumque incepto perduini!

Hujusmodi mihi res semper comminiscere,

Ubi me excarnufices. S. i tu hinc quò dignus es,

Quàm penè tua me perdidit protervitas!

C. Vellem hercle factum: ità meritu'. S. meritu'! quomodo?

Næ me isthuc ex te prius audisse gaudeo,

Quàm argentum haberes, quod daturus jam fui.

C. Quid igitur dicam tibi vis? abisti: mihi

Amicam adduxisti, quam non licitum est tangere.

S. Fm non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi

Tua Bacchis? C. apud nos. S. non. Cubi ergo? S. apud Cliniam.

C. Perii. S. bono animo es: jam argentum ad eam deferes

Quod ei es pollicitus. C. garris: unde id? S. à patre.

C. Ludis fortasse me. S. ipsâ re experibere.

C. Næ ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.

S. Si pater egreditur: cave qui quam admiras sis,

Quâ causâ id fiat, obsecundato in loco;

Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACT. IV. SCEN. VI.

Arg. Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni: ad postremum queritur de sumptu faciendo filiae causâ.

Ejusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Ubi Clitipho nunc est? S. eccum me inque. Cl. eccum hic tibi!

C. Quid rei esset, dixi ti huic? S. dixi pleraque omnia.

C. Cape hoc argentum, ac defer. S. I, quid stas, lapis?

Quin accipis? Cl. cedo sane. S. sequere hâc me ocyûs;

Tu hîc nos, dum eximus, interea opperibere:

Nam nihil est illîc, quod moremur diutiûs.

C. Minus quidem jam decem habet à me filia;

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hæc ornamentis consequentur alteræ.

Porrò hæc talenta dotis apposcent duo.

Quàm multa injusta ac prava sunt moribus!

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est

Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

Multo omnium nunc me fortunatissimum

Factum puto esse, gnate, cum te intelligo

Resipisse. C. ut errat. M. te ipsum quærebam, Chremes:

Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.

C. Cedo, quid vis faciam? M. invenisti hodie filiam.

C. Quid tum! M. hanc uxorem sibi dari vult Clinia.

C. Quis quid hominis es? M. quid? C. jamne oblitus es

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

He

Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. scio.

C. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid narras, Chreme?

C. Erravi: sic res acta est. M. quantâ spe decidi?

C. Immo hec quidem quæ apud te est, Clitiphonis est Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.

C. Et illum aiunt velle uxorem, ut cum desponderim, Des, quæ aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparat.

M. Id est profectò. id amica dabitur. C. scilicet Datarum. M. ah! frustra igitur gavisus sum miser.

Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere.

Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,

Nè sentiat me fecisse, atque agrè serat?

C. Agrè! nimium illi, Menedeme, indulges. M. sine:

Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.

C. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.

M. Dicam: quid deinde? me facturum esse omnia

Generum placere: postremò etiam, si voles,

Desponsam quoque esse dicito. M. hem! isthuc volueram.

C. Tantò ocys te ut poscat, & tu id, quod cupis,

Quàm ocysimè ut des. M. cupio. C. nã tu propediem,

Ut istam rem video, istius obsaturabere.

Sed hac utut sunt, cautam & paulatim dabis,

Si sapiens. M. faciam. C. abi intro: vide quid postulet.

Ego domi ero, si quid me voles. M. sanè volo:

Nam te scientem faciam, quicquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Ad exitum jam properante Comœdiâ, Syri fallacia dregitur, ut Clinia nubat Antiphila: Bæchidem Clitiphonis esse amicam Menedemus ostendit.

Trobaici octonarii, & iambici senarii.

Menedemus, Chremes.

EGo me non tam astutum neque ita perspicacem esse id scio: Sed hic adiutor meus, & monitor, & pramonstrator, Chre-

mes

Hoc mihi præstat. In me quidvis harum rerum convenit,

Quæ sunt dicta in stultum. Calidex, stipex, asinus, plumbeus.

In illa n. l. potest: nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.

C. Ohe! jam desine decos uxor gratulando obtundere,

Tuas

Tuam esse inventam gnatam, nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum centies.

Sed interim quid jamdudum illuc gnatus cessat cum Syro?

M. Quos ais homines, Chremes, cessare? C. hem! Meneleme,
advenit?

Dic mihi, Clinia, quæ dixi, nunciâstis? M. omnia.

C. Quid ais? M. gaudere aded' occæpit, quasi qui cupiunt nuptias.

C. Ha, ha, he! M. quid risisti? C. servi venere in mentem Syri
calliditates. M. itane? C. voltus quoq; hominum fingit scelus.

M. Gnatus quod se assumulat Letum, id dicis? C. id. M. idem
isthuc mihi

Venit in mentem. C. veterator. M. magi', si magi' nôris, putes
Ita rem esse. C. ain' tu? M. quin tu ausculta. C. mane: prius
hoc scire exopto,

Quid perdideris: nam, ubi desponsam nunciâsti filio,
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem, scilicet,) dares.

Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse, argentum ut

M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. necque ipse gnatus?

M. Nil prorsus, Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie consecrentur nuptiæ.

C. Mira narras. quid Syrus meus? nè is quidem quicquã? M. nihil

C. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui alia tam
planè scias.

Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,

Ut nè paululum quidem suboleat amicam esse hanc Clinia.

C. Quid ais? M. mitto jam osculari, atq; amplexari: id nil puro.

C. Quid est, quod ampliùs simulatur? M. vah! C. quid est? M. au-
di modò:

Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:

Huc est intrò latus lectus: vestimentis stratus est. (Clitipho.

C. Quid postquam hoc est factum? M. dictum factum, huc abiit

C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est illico.

C. sola? M. sola. C. perii. M. ubi abiëre intrò, operuere ostium.

Clinia hæc fieri videbat? M. quidni? unà mecum simul. (C. hem!)

C. Filii est amica Bacchis, Meneleme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.

M. Quid! isthuc times, quod operam amico ille dat suo?

C. Immo quoddam amica. M. si dat. C. an dubium id tibi est?

Quemquamne animo tam comi esse, aut leni putas,

Qui, se vidente, amicam patiatur suam? M. ha, ha, he!

Quidni? quod verba facilius dentur mihi.

C. Derides? merito mihi nunc ego succensco.

Suor res dedere, ubi possem persentiscere,

Ni essem lapis? quae vidi! uae misero mihi?

At ne illud haud inultum si vivo, ferent;

Nam jam. M. non tu te cohibes? non te respicis?

Non tibi ego exempli satius sum? C. praeracundia,

Menedeme, non sum apud me. M. tene isthuc loqui?

NONNE id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse auxiliari?

C. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parum:

Fac te esse patrem sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te petere, & poscere,

Nè quam aliam quærat copiam, ac te deserat.

C. Immo abeat potius multò quovis gentium.

Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:

Nam si illi pergo suppeditare sumptibus,

Menedeme, mihi illac verè ad rastros res redit.

M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves!

Difficilem ostendis te esse, & ignoscas tamen

Post: & id ingratum. C. ah! nescis quàm doleam. M. ut lubet.

Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,

Quod malis. C. immo & gener. & affines placent. M. Quid do-
tis dicam te dixisse filio?

Quid obtinui? C. doti? M. ita dico. C. ah! M. chreme,

Nè quid vereare, si est minus: nil dos nos movet.

C. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis:

Sed ita dictu opus est, si me vis saluum esse, & rem, & filiam.

Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. quam rem agis?

C. Id mirari te simulato, & illum hoc rogitato simul, (scio.

Quamobrem id faciam. M. quin ego verò quamobrem id facias, ne-

C. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuriâ & lasciviâ

Diffluit, retundam, redigam, ut, quod se vortat, nesciat.

M. Quid agis? C. mitte, ac sine me in hac re gerere mihi morem.

M. sino:

Itane

Itāne vīs? C. itā. M. fiat. C. agē jam, ut uxorem accersat, pater
Hic, itā ut liberos est aquum, dictis confutabitur.

Sed syrum. M. quid eum? C. agōne? si vivo, adeo exornatum dabo,

Adeo depexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei:

Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat.

Non (itā me di ament) auderet facere hac viduæ mulieri,

Quæ in me fecit.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater: idq; adeo
fit, ut sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta, uxorem
ducatur. Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo cata-
strophē, id est, exitum, eventumque negotii machinatur.

Trochaici & iambici octonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

Itāne tandem, quæso, est, Menedeme, ut pater

Tam in brevi spatio omnem de me eiecerit animum patris?

Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?

Volgo id faciunt. M. scio tibi esse gravius multo, ac durius

Cui sit: verum ego huic minùs ægre patior id, qui nescio.

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo. Cl. hæc

Patrem esse aiebas? M. eccum! C. quid me incusas, Clitipho?

Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiæ tuæ:

Ubi te vidi arimo esse omissō, & suavia in præsentia

Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:

cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.

Ubi, cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,

Abii ad proximos tibi qui erant ei commisi, & credidi,

Ubi tu & stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,

Vestis, vestitus, quod in tectum te receptes. Cl. hei mihi!

C. Satiùs est, quàm te ipso hærede hæc possidere Bacchidem:

S. Disperii: scelestus quantas turbas concivi insciens!

Cl. Emori cupio. C. priùs, quæso, discē, quid sit vivere.

Ubi scies, si displicebit vita, tum isthoc utitor. (pravitās;

S. Here, licetne? C. loquere. S. at tutò? C. loquere. S. quæ ista est

Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? C. illicet;

Ne te admisce, nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi,

Neque precatorem parāris. S. quid agis? C. nil succenseo,

Nec tibi, nec huic: nec vos est aquum, quod facio, mihi:

S. Abiit. vah! rogâsse vellem. Cl. quid, Syre? S. unde mihi petere cibum.

Ita nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intelligo.

Cl. Adeone rem rediisse, ut periculum etiam famē mihi sit, Syre?

S. Modò liceat vivere, spes est. Cl. quē? S. nos esurituros satīs.

Cl. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?

S. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater: (gūis.

Et, quantum ego intelligere possum. Cl. quid? S. non aberit lon-

Cl. Quid id ergō? S. sic est, non esse horum te arbitror. Cl. quid isthuc, Syre?

Satīn' sanus es? S. ego dicam, quod mī in mentem: dijudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,

Quę propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc, filia

Postquam est inventa vera, inventa est causa, quā te expellerent.

Cl. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

Cl. Non arbitror. S. nunc aliud spectā: MATRES omnes filiis

In peccato adjuvices, auxilio in paterna injuria

Solent esse: id non fit. C. verum dicis: quid ergō nunc, Syre,

Faciam? S. suspicionem istam ex illis quare: rem profer palām.

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citō, aut

Scibis cujus sis. Cl. rectē suades: faciam. S. sat rectē hoc mihi

In mentem venit: namq; adolescens, quā minima in spe situs eris

Tam facillimē boni patris pacem in leges conficiet suas.

Et jam baud scio anne uxorem ducat, ac Syro nil gratiā. (est,

Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio: ob hoc factum quod

Miror non iussisse illico me arripi: ad Menedem hinc pergam cum

Precatorem mī paro: seni nostro fidci nihil habeo.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & morda cibus dictis imperit, salibusque non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & trochaici, iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

Profectō, nisi carves tu homo, aliquid gnato conficies mali: Idque adeo miror, quā tam ineptum quicquam potuerit tibi Venire in mentem, mi vir. C. ob! PERGIN' mulier esse? ullā mē

ego

Rem

Rem unquam volui, quin tu in ea mihi aduorsatrix fueris, Sostrata? at
(ciam; nescias.

Si rogitem jam, Quid est, quod peccem, aut quamobrem id fa-
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? S. ego nescio.

C. Immo scis potiùs, quàm quidem redeat ad integrũ eadem ora-

S. Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta postules. (tio.

Ch. Non postulo, jam LOquere, nihilominus ego hoc faciã tamen.

S. Facies? C. verum. S. non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur. C. subditum! ain' tu? S. certè sic erit,

Mi vir. C. confitere. S. ah! obsecro te, isthuc inimicis fiet.

Egón' confitear mecum non esse filium, qui sit meus?

C. Quid? metuis nè non, cum velis, convincas esse illum tuum?

S. Quòd filia est inventa? C. non, sed, quod magi' credendum fiet,

Quòd est consimilis moribus,

Facile convinces ex te natum: nam tui similis est probè:

Nam illi nihil vitii est relictum, quin id itidem sit tibi

Tum praterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur; quàm severus! rem cum videas, censcas.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, suos sibi parentes demonstra-
ri cupit: quã oratione hanc admodum reddit sollicitam. Chremes
contumeliisẽ filium oburgat.

Trochaici octonarii.

Clitipho, Sostrata, Chremes.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi
Fucrim, dictus filius tuus tuã voluntate, obsecro

Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei:

Quod peto, & volo, parentes meos ut commonstres mihi.

So. Obsecro, mi gnate, nè isthuc in animum inducas tuum,

Alienum esse te. Cl. sum. S. miseram me, hocine quasisti, obsecro?

Itã mihi, atq; huic sis superstes, ut ex me, atq; ex hoc natus es.

Et cave posthac, si me amas, unquam isthuc verbum ex te audi-
am. Ch. at

Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.

Cl. Quos? Ch. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, belluo,

Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.

Cl. Non sunt hæc parentis dicta. Ch. NON, si ex capite sis meo

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Fove, eâ causâ magis
 Patiar. Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
 S. Di isthæc. Ch. nescio Deos: ego, quod potero, enitar sedulo.
 Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
 Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.
 Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
 Dicere, hac præsentē, verbum turpe: at te id nullo modo
 Facere puduit. Cl. eheu! quæm ego nunc totus displiceo mihi!
 Quàm pudet! inq; quod principium inveniam ad placandū, scio.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu posturbationes tranquilla fiunt omnia:
 volenti datur Clitiphoni uxor Archonidis filia: Syro à Chremete
 ignoscitur.

Iambici, & trochaici octonarii.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

E Nimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
 Nimisq; inhumanè. Exeo ergo, ut pacem conciliem: optumè
 Ipsos video. Ch. chem! Menedeme, cur non accersi jubes
 Filiam, & quod dixi dotis, firmas? S. mi vir. te obsecro
 Nè facias. Cl. pater obsecro ut mi ignoscas. M. da veniā, Chreme,
 Sine te exorè. Ch. Egone mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
 Non faciam. M. at id nos non sinemus. Cl. si me vivum vis. pater,
 Ignosce. So. agè, Chreme mi, M. agè, quæ so, nè tam obfirma te,
 Chreme.

Ch. Quid isthuc? video non licere ut cæperam, hoc pertendere.
 M. Facis, ut te decet. Ch. eâ lege hoc adeò faciam, si facit
 Quod ego nunc æquum censeo. Cl. pater, omnia faciam: impera.
 Ch. Uxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M. ad me re-
 cipio,
 Faciet. Ch. nil etiam audio ipsum. Cl. perii. S. in dubitas Cli-
 ti-pho?

Ch. Immo, utrum vult. M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias,
 gravia sunt,

Dumque ignores, ubi cognovis, facilia. Cl. faciam, pater.
 S. Nate mi, ego puellam tibi pol dabo lepidam, quam tu facile
 a es;

Filiam Phanocrata nostri. Cl. rusamne illam virginem

Casiam,

Casiam, sparso ore, adunco naso. non possum, pater.

Ch. Eia, ut elegans est! credas animum ibi esse. S. aliam dabo.

Cl. Quid isthuc? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum

Pol quam volo. S. nunc te laudo, gnate. Cl. Archonidis filiam.

S. Perplacet. Cl. pater, hoc nunc restat. Ch. quid? Cl. Syro ignoscas volo,

Quæ meâ causâ fecit. Ch. fiat. Vos valetè, & plaudite.

ADELPHORUM PERSONÆ

Earúmque interpretatio.

Mitio, senex, ἀπὸ τῆς μῆτιρος, à mente & consilio: vel ἀπὸ τῆς μικρῆς, unde & μικρὸν. quòd in eo omnia sint mitia, depressa & placida.

Demæ, senex, ἀπὸ τῆς δῆμης, antiquis homo moribus, & popularis statûs amans.

Hegio, senex, ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας, à ductu, seu principatu.

Æschinus, adolescens, ἀπὸ τῆς αἰσχῆς, à pudore. Vide num scribi debeat Æschines, quomodo Græcis αἰσχίνης.

Ctesipho, adolescens, τὸ τῆς κτήσεως φῶς, patrimonii splendor.

Sostrata, matrona.

Pamphila, puerpera.

Canthara, nutrix, à cantharo: nomen aptum nutricibus, quæ ferè bibulæ sunt.

Syrus, servus, etiam gentile, à Getis, qui postea Gothi dicti.

Dromo, servus.

Sannio, leno, à sannis, vel potius ἀπὸ τῆς σαννίης, ab hasta, quâ valere à jocantibus dicebatur.

Sequentium personarum tantum hic mentio fit.

Babylo, vel fortè Babyla, βαβύλας, inutilis videtur trapezitarum nomen fuisse.

Storax, vel Styrax, servus olidus, per antiphrasim, cum styra-cis odor sit longè optimus.

M. ANTONII MURETI IN
ADELPHOS TERENTII
ARGUMENTUM.

Mitio, & Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuisse: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille celebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperissimo: ille mitis etiam in alienos, hic seivus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam in iram ferox. Erant Demea filii duo: ex quibus natu majorem Æschinum sibi adoptavit Mitio, cumque secum in urbe liberalissimè indulgentissimèque educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severè in primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia committente, adamavit: multa convivia celebravit: quæ denique juventus fert, ea omnia non liberè modò, sed etiam licenter exercuit. Postremò usque ed progressus est, in virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis prognatam, Pamphilam nomine, quam mater Sophrona vidua sanctè secum, & pudicè, ut poterat, educabat, noctu temulentus cum incidisset, vim ei attulit, gravidamque fecit: venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicèntque, se puellam uxorem ducturum, eà fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cum in urbem interdum veniitaret, ipse quoque citibarisitæ ejusdã amore correptus est: totam ejus rei famam, nè quid emanaret ac perveniret ad Demeam, in sese Æschinus transferabat: tandem quum leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ei erat, vellent in manum dari, aut se eam aliù venditurum miniraretur, adductus in summam desperationem Ctesipho, jam de relinquenda patria cogitabat: quum Æschinus, re intellectà, qui nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsam, & familiam contudiu pugni, puellam per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur totà urbem rumor, venit Demea, Mitioem objurget, inclamat, restat deos atque homines, quòd dissolutus, quòd intemperans, quòd vinosus, quòd scortator, quòd nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Mitione uno habere culpam! Diis gratias agere, quòd ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset, rei studeret, & famæ, illarum rerum nihil nè cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam & fratris disciplinam: placat hominem, quantum in se est, Mitio: jamque se ab eo expectaverat, cum supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret: raptam ab Æschine citibarisitæ, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidem Pamphila ità erat ad paricendum vicina, ut iam è dolore laboraret. Quid faceret misera? mutarum Æschini animum, se verò filiamque suam proditas per summam perfiliam, ac desertas putabat. Geram servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem,

onem, puella cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere: interea audierat Demea, suum quoque Ctesiphonem in raptione fuisse: jamque totus in fermento, ut aiunt, erat; cum ei Syrus servus vaserimus, mendacium adspexit: venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse obfurgatam Aeschinum; multa ei medio foro mala dixisse, deinde reauisse rursus in praefecturam suam: lacrimare gaudio Demea, & gratulari sibi, quod nunquam saltem haberet, in quo existeret paternae severitatis exemplum: dum rursus rediit, incidit in Hegionem, à quo de constuprata per vim ab Aeschino Pamphila intelligit: deinde commoratur, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quaerit, obviam habuit, mercenarium à villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri: redit ad Syrum; à quo ei rursus novum mendacium, velut offa in os, nè latraret, objicitur: quaerit, ubi fratrem reperire posset: ita vero ita indicavit Syrus, ut infelix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverit: interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictae erexerat, labantes & dubias confirmaverat, tristitia ac dolore confectas recreaverat, pollicitus, se Aeschino Pamphilam uxorem daturum: venit Demea, clamor, jurgium, convicia; etiam eo praesente, servulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat: ille cum subito per vim in aedes irrupisset; quem jampridem putavit ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, & suavitè potitantem deprehendit: ibi verò tantà in acundia incitatus est, ut arderet: satis diu vociferatus cum esset; tandem placidà & composità Mitionis oratione, eò perducitur, ut deposità vetere severità, benignus, affabilis, lenis esse medietur: itaque non permittente tantum, sed etiam jubente, puerpera domum traheatur: fiunt nuptiae; lenoni numeratur argentum; Mitio ipse Saphronam ducit uxorem: Hegioni datur unde vivat. Syrus unà cum Phrygia uxore manumittitur. Cum Mitio, caeterique omnes, sed tamen praecipue Mitio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur, gravi & cordatà oratione claudit fabulam Demea; si omnia profundere, si in omni libidine ac nequitia vivere, si totam rem belluationibus, scortationibus, lagitionibus consumere lubeat, nihilo id suà magis, aliquanto etiam mirius, quo sibi mihi us aetatis supersit, quàm aliorum interesse: sin corrigi se in loco, & modicè coerceri, atque admoneri velim, eam esse se, qui id praestare possit: permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

SUL-

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

Duos cū haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æschinum:
Sed Ctesiphonem retinet. Hunc citharistrix
Lepōre captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperulam;
Fidē.nque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam: potitur Ctesiphō citharistriam,
Exorato suo patre duro Demeā.

ADELPHI TERENTII.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. ÆMILII
PAULI, Q FABIO MAXIMO ET P. COR-
NELIO AFRICANO ÆD. CURUL. EGERE
L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, ET MI-
NUTIUS PROTIMUS. MODOS FECIT
FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS SARRA-
NIS FACTA E GRÆCA MENANDRU, L.
ANICIO ET M. CORN. COSS.

PROLOGUS.

Postquam poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus:
Indicio de se ipse crit: vos critis iudices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat:
SYNAPOTHNESCONTES Diphili comœdia est,
Eam COMMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit

Mere-

*Meretricem, in prima fabula: cum Plautus locum
Reliquit integrum: cum hic locum sumpsit sibi
In Adelpbos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtivumne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui prateritus negligentia est:
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eam adjuvare, assidueque una scribere,
Quod illi maledictum vehemens esse extumant.
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usu est sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulae;
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. Facite, equanimitas
Vestra poete ad scribendum augeat industriam.*

ACTUS I. SCENA I.

*Arg. Admodum est sollicitus Mitio, quod nondum a cena redierit
filius Aeschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate, plus quam
asperitate parentes proficere.*

Iambici senarii.

Mitic.

S*Torax, non rediit hac nocte a cena: Aeschinus,
Neque servulorum quisquam, qui adversum ierant?
Profecto hoc verè dicunt, Si absis uspiam,
Aut ubi si cesses evenire ei satius est,
Que in te uxor dicit, & que in animo cogitat
Irata, quam illa, que parentes propitii.
Uxor si cesses; aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
Et tibi bene esse soli. cum sibi sit malè.
Ego quia non rediit filius, que cogito!
Quibus nunc sollicitor rebus, nè aut ille alscrit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid! Vah! Quenquamne hominem in animo instituire, aut
Parare, quod sit charius, quam ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre: is adeo*

Dissimili

Diffimili studio est, jam inde ab adolescentia.

Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium

Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,

Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,

Ruri agere vitam, semper parce ac duriter

Se habere: uxorem duxit: nati filii

Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:

Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:

In eo me oblecto: solum id est charum mihi.

Ille ut item contra me habeat, facio sedulos

Do, pratermitto, non necesse habeo omnia

Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum

Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,

Ea nè me celet, consuefeci filium:

Nam qui mentiri, aut fallere insuërit patrem, aut

Audebit, tanto magis audebit ceteros.

PUDORE & liberalitate liberos

Retinere, satius esse credo quàm metu.

Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.

Venit ad me sæpe clamans, Quid agis, Mitio?

cur perdis adolescentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his rebus sumptus suggeris?

Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.

Nimium ipse est durus, præter æquumque, & bonum:

Et ERRAT longè meâ quidem sententiâ,

Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,

Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adjungitur.

Mea sic est ratio, & sic animum induco meum.

MALO coactus qui suum officium facit,

Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:

Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.

QUE M beneficio adjungas, ille ex animo facit,

Studet par referre, præsens absensque idem erit.

Hoc patrium est, potius consuefacere filium,

Suâ sponte rectè facere, quàm alieno metu.

Hoc pater ac dominus interest. Hoc qui nequit,

Fatcatur nescire imperare liberis.

Sed estne hic ipse, de quo agebam? & certè n̄ est.

Nescio

Nescio quid tristem video: credo jam, ut solet,
Furgabit: saluum te advenire, Demea,
Gaudeamus.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Demea Æschinum absentem petulantix graviter accusat, excusat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mitionem, asperum Demeam induci à Terentio.

Iambici senarii.

Demea, Mitio.

E Hcm! opportunè: teipsum querito.

M. Quid tristis es? **D.** rogas me, ubi nobis Æschinus
Sicet, quid tristis ego sim! **M.** dixin' hoc fore?

Quid fecit? **D.** quid ille fecerit! quem neque pudet

Quicquam, nec metuit quenquam, neque legem putat

Tenere se ullam: nam illa, quæ antehac facta sunt,

Omitto: modò quid designavit! **M.** quidnam id est?

D. Fores effregit, atque in ades irruit

Alicnas: ipsum dominum, atque omnem familiam

Multavit usque ad mortem: crepuit mulierem,

Quam amabat. Clamant omnes indignissime

Factum esse. Hoc advenienti quot mihi, Mitio,

Dixère. In ore est omni populo. Denique,

Si conferendum exemplum est, Non fratrem videt

Rci dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?

Nullum hujus simile factum. Hæc cum illi, Mitio,

Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.

M. HO MINE imperito nunquam quicquam injustius,

Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

D. Quorsum isthuc? **M.** quia tu Demea hæc malè judicas.

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum

Secrari, neque potare, non est, neque feres

Effringere. Hæc si neque ego, neque tu fecimus,

Non sivit egestas facere nos. Tu nunc tibi

Id laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ.

Injurius est: nam, si esset unde id fieret,

Faccremus: & tu illum tuum, si esses homo,

Sineres nunc facere, dum per atatom licet,

Potius quàm ubi te expectatum egerisset foras:

Alieniorē aetate pōst faceret tamen.

D. Prō Jūpiter! Tu me homo adigis ad insaniam.

Non est flagitium, facere hāc adolescentulum? M. ab?

Ausculat: nē me obtundas de hac re sapius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi:

Is meus est factus: si quid peccat, Demea,

Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.

Obsonat, potat, olet unguenta? De meo.

Amat? Dabitur à me argentum, ubi erit commodum:

Ubi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit? restituentur. Discidit

Vestem? resarcietur. Est, diis gratia,

Et unde haec fiant; & adhuc non molesta sunt.

Postremo, aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:

Te plura in hac re peccare ostendam. D. heu mihi!

Pater esse discas ab illis qui verè sciunt.

M. Naturā tu illi pater es, consiliis ego.

D. Tūn' consulis quicquam! M. ab! si pergis, abiero.

D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?

D. Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: verum, Demea,

Curemus æquam uterque partem; tu alterum,

Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum

Reposcere illum est, quem dedisti. D. ab Mitio!

M. Mihi sic videtur. D. quid isthuc! tibi si isthuc placet,

Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.

Fam si verbum unum posthac. M. rursum, Demea,

Irascere? D. an non credis? repetōn' quem dedi?

Ægre est: alienus non sum. Si obsto, hem desino.

Unum vis curem, curo: & est diis gratia,

Cum ita, ut volo, est. Iste tuus ipse sentiet

Posterioris: nolo in illum gravius dicere.

M. Nec nihil, neque omnia haec sunt, quæ dicit: tamen

Nonnihil molesta haec sunt mihi: sed ostendere,

Me agere pati illi nolui: nam, ita est homo,

Cum placo, adversor sedulo, & deterreo:

Tamen humanè vexariur, verum si augeam,

Aut etiam adiutor sim ejus iracundiae.

Insaniam profecto cum illo: cūsi & scabinus

Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.

Quam hic non amavit meretricem! aut cui non dedit

Aliquid! postremo, nuper (credo, jam omnium

Tædebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam jam defuisse adolescentiam:

Gaudebam. Ecce autem de integro! nisi, quicquid est,

Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACT. II. SCEN. I.

Arg. Senibus omissis, describitur Æschini factum jurgantis cum lenone; nec error est poetæ, quod hic fiant, quæ facta esse Demea dixit, qui fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Æschinum, quod facturum ille se minatus fuerat.

Trochaici & iambici octonarii, & unus quaternarius.

Sannio, Æschinus.

OBsacro, populares, ferte misero atq; innocenti auxilium:

Subvenite inopi. *A.* otiose nunc jam illico hic consiste:

Quid respicias? nihil periculi est: nunquam, dum ego adero hic te

Tanget. *S.* ego istam inviti omnibus.

Æ. Quamquam est scelestus; non committet hodie unquam iterum ut vapulet.

S. Audi, Æschine: nè ignarum fuisse te dicas morum meorum.

Ego leno sum. *Æ.* scio. *S.* at ita ut usquam fuit fide quisquam optima;

Tu quod te posterius purges. Nolle hanc injuriam mihi

Factam esse; hujus non faciam: crede hoc. **EGO** meum jus perse-

Neg; tu verbis solves unquam. quod re mihi malefeceris. (quæ:

Novi ego vestra hac, Nolle me factum. Dabitur jusjurandum esse te

Indignum injuriâ hâc; indignis cum egomet sum acceptus modis.

Æ. Abi præstrenuè, ac fores aperi. *S.* cæterum hoc nihil facis.

Æ. I intrò nunc jam. *S.* at enim non finam. *Æ.* accede illuc Par-

meno;

Nimiùm abiisti isthòc: hîc propter hunc assiste. Hem! sic volo.

Cave nunc jam oculos à meîs oculis quoquam dimoveas tuos.

Nè mori sit, si innuero, quin pugnus continuò in mala hæræz.

S. Isthuc volo ergò ipsum experiri. *Æ.* hem! serua: omitte mulierem.

S. O facinus indignum! *Æ.* geminabit, nisi cæres. *S.* heu misero mihi!

Æ. Non innucrem: verùm in istam partem potius peccato remen-

I nunc jam. S. quid hoc rei est? Regnūmne *Æschine* hic tu poss.
Æ. Si possiderem, ornatus esset ex tuis virtutibus. (fides?)

S. Quid tibi rei mecum est? *Æ.* nihil. *S.* quid? nostin' qui sim?
Æ. non desidero.

S. Tetigine tui quicquam? *Æ.* si attigisses, serres infortunium.

S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

*R*esponde. *Æ.* ante ades non fecisse criz melius hic convitium.

*N*am si molestus pergis esse, jam intrò abripière, atque ibi

*U*sque ad necem operièrè loris. *S.* loris liber? *Æ.* sic erit.

S. O hominem impurum? hiccine libertatem aiunt aquam esse omnibus?

Æ. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.

S. Egone debacchatus sum autem, an tu in me? *Æ.* Mitte ista, atque ad rem redi.

S. Quam rem? quò redeam? *Æ.* jāmne me vis dicere id quod ad te attinet? (loqui.

S. Cupio, æqui modò aliquid. *Æ.* vah! leno iniqua me non vult

S. *LENO* sum, fattor: *PER*nicies communis adolescentium,

*P*erjurus, pelliis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.

Æ. Nam hercle etiam hoc restat. *S.* illuc, quæso, redi quò cæpisti, *Æschine.*

Æ. Minis viginti tu illam emisti; quæ res tibi vortat malè.

*Argent*i tantum dabitur. *S.* quid, si ego illam nolo vendere?

*E*ges me? *Æ.* minimè. *S.* namque id timui. *Æ.* neq; vendundam censeo,

*Q*ue libera est: nam ego illam liberali assero causâ manu.

*N*unc vide utrum vis, argentum iaccipere, an causam meditari tuam

*D*elibera hoc, dum ego redeo leno. *S.* prò supreme *Jupiter*?

*M*inime minor, qui insanire occipiunt ex injuria.

*D*omo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:

*H*omini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.

*O*b malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.

*V*erum enim quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.

*A*gè, jam cupio, modò si argentum reddat: sed ego hæc haviolor;

*U*bi me dixerò dare tanti, testes faciet illico,

*V*endidisse me: de argento somnium: mox, cras redi.

Id quoque possem ferre, si modò reddat: quanquam injuriam est: Verum cogito id quod res est, quando cum quaestum occiperis, Accipiunda & mustanda injuria adolescentium est. Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Sannio queritur de injuria sibi facta ab Æschino, & Syri consiliis eludicor.

Iambici octonarii.

Syrus, Sannio.

T*Ace, egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat saxes, atque etiam*

Bene dicat secum esse actum: quid isthuc Sannio est, quod te audio cum hero nescio quid concertasse? Sa. nunquam vidi iniquius concertationem comparatam quam quæ hodie inter nos fuit, Ego vapulando, ille verberando, usque ambo desessi sumus.

Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem? Sy. adolescenti morem gestum oportuit.

Sa. Quid potui melius, hodie qui usquè os prabui? Sy. agè, scis quid loquar?

PECUNIAM in loco negligere, maximum interdum est lucrum: hui!

Memisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum, Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,

Nè non tibi isthuc sæneraret. Sa. EGO spem pretio non emo.

Sy. Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines, Sannio.

Sa. Credo isthuc melius esse: verum EGO nunquam adeo astutus fui,

Quin, quicquid possem, mallem auferre potius in presentia. (Nè,

Sy. Agè, novi tuum animum: quasi quicquid tibi sint viginti mīdum huic obsequare: præterea autem te aiunt proficisci Cyprum.

Sa. hem!

(scio,

Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veheres, multa, navem conductam: hos

Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.

Sa. Nusquā pedem: perii hercle: hæc illi spe hoc inceperunt. Sy. ti-

Injeci scrupulum homini. Sa. ô seclera! illud vide, (meta

Ut in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres

Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.

(Nè) ad mercatum veniam, minimum maximum est,

Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam;

Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis?

Cur passus? ubi cras? ut sit satius perdere,

Quam aut hic manere tam diu, aut tum persequi.

Sy. Jamne enumerasti id quod ad te rediturum putes?

Sa. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere *Æschinum*?

Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

Sy. Labascit: unum hoc habeo: vide, si satis placet,

Potius quam venias in periculum, Sannio,

Servésne an perdas totum, dividaum face.

Minas decem corradet alicunde. Sa. heu mihi!

Etiā de sorte nunc venio in dubium miser.

Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:

Præterea colaphi tuber est totum caput:

Etiā insuper defraudem? nusquam abeo. Sy. ut lubet.

Nunquid vix, quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso, Syre,

Ut hæc sunt facta, potius quam lites sequar,

Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre.

Scio te non usum antehac amicitia meam

Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo

Faciam: sed Ctesiphonem video; latus est

De amica. Sa. quid quod te oro? Sy. paulisper mane.

ACT. II. SCEN. III.

Arg. Ctesipho fratrem laudat & commendat, agitq; gratias absenti
pro accepto beneficio.

Iambici senarii.

Ctesipho, Syrus.

ABS quivis homine, cum est opus, beneficium accipere
gaudas:

Verum enimvero id demum juvat, si, quem æquum est facere, is
benefacit.

O frater, frater! quid ego nunc te laudem? satis certo scio,

Nunquam ita magnifico quicquam dicam, id virtus quin superet
tua.

Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitrer,

Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.

Sy. O Ctesipho. C. O Syre, *Æschinus* ubi est? Sy. illum te ex-

pectat domi. C. hem!

Sy. Qui

Sy. Quid est? C. quid sit! illius operâ, Syre, nunc viui festiuique caput,

Omnia sibi qui potest putarit esse præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit.
Nihil pote supra: sed quisnam? foris crepuit. Sy. mane, ipse exit foras.

ACT. II. SCENA IV.

Arg. Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.

Eiusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

Ubi ille est sacrilegus? Sa. me quarit: num quidnam effert? occidi:

Nel video. Æ. ehem! opportunè: te ipsum quarito: quid sit, Ctesipho. **IN TUTO** est omnis res: omitte verò tristitiam tuam. (pho?

Ct. Ego illam verò omitto, qui te fratrem habeam quidem, & mihi Æschine,

O mi germane: (ah!) vereor coram in os te laudare ampliùs, Nè id assentandi magis quàm quòd habeam gratum facere ex-istumes.

Æ. Agè inepte, quasi nunc non nūrimus nos inter nos, Ctesipho.

Hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum

Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliari.

Ct. Pudebat. Æ. ah! stultitia est isthæc, non pudor, tam ob par-
vulam

Rem penè è patriâ, turpe dictu: deos quaeso, ut iis hac prohibeant.

Ct. Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. jam mitis est.

Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam, Ctesipho.

Sa. Syre, instâ. Sy. camus: namque hic properat in Cyprum. Sa. nè tam quidem,

Quamvis etiam maneo otiosus hâc. Sy. reddetur: nè time.

Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet: tace modò ac sequere hâc. Sa. sequor.

Ct. Heus heus Syre. Sy. hem quid est? Ct. obsecro hercle hominem istum imparissimum

Quamprimum absolvitote, nè, si magis irritatus fiet,

Quid ad patrem hoc permânet, atq; ego tum perpetuo perierim!

Sy. Non fiet: bono animo esto: tu cum illa te intus oblecta interim;
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cetera.

Ego jam transactâ re convortam me domum cum obsonio.

C. Itâ qua so: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus
diem.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Solicitam inducit Solstratam, ob filiâ, quæ ex Æschino gravi-
da est, vicinum partum.

Iambici & trochaici octonarii.

Solstrata, Canthara.

Obscuro, mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet, rogas?
Rectè adepol, spero. S. modò dolores, mea tu, occipium
primulum.

C. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pe-
pereris!

S. Miseram me! neminem habeo; sole sumus: Geta autem hic
non adest;

(chinum.)

Nec habeo quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æsch-

C. Pol is quidam jam hic aderit: nam nunquam unum intermis-
sit diem,

Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quàm nunc factum est, heræ

Oblatum quando virum est, quod ad illum attinet potissimum;

Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.

S. Itâ pol est, ut dicis: saluus nobis, deos qua so, ut fiet.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Geta Solstratæ servulus commotior, heræ nunciat Æschinum a-
lio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Ejusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Solstrata, Canthara.

Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quarant, auxilii nihil afferant.

Quod mihi quæ heræque filiæque herili est: vix misero mihi!

Tot res repentè circum vallant, unde emergi non potest;

Vix, egestas, injustitia, solitudo, infamia.

(pium.)

Hocine seculum? ô scelera! ô genera sacrilega! ô hominem im-

So. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum & pro-
perantem Geta?

G. Quis

G. Quem neq; fides, neque iuramentum, neq; ulla misericordia repressit, neque reflexit: neque quòd partus instabat propè, cui misere indignè per vim vitium obtulerat. So. non intelligo satis, quæ loquatur. C. propius, obsecro, accedamus, Sostrata.

G. ah,

Me miserum! vix sum compos animi: ita ardeo iracundiâ.

Nihil est quod malim, quàm totam familiam dari mihi obviâ, ut iram hanc in eos evomâ omnem, dum agritudo hæc est recens: satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.

Seni animam primùm extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus: Tum autem Syrum impulsorem (vab!) quibus illum lacerarem modis!

Sublimem medium arriperem, capite primùm in terram flaturam,

Ut cerebro dispergat viam:

Adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præcipitem darem:

Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.

sed cesso hoc malo heram impertiri propter? So. revocemus:

Geta. G. hem!

Quisquæ es, sine me. So. ego sum Sostrata. G. ubi ea est? te ipsam quarito:

te expecto: oppidò opportunè te obtulisti mi obviâ,

Hera. So. quid est? quid trepidas? G. he! mihi! So. quid festinas, mi Geta?

Animam recipe. G. prorsus. So. quid isthuc prorsus ergò est?

G. perimus:

Altum est. S. obsecro te quid sit. G. jam. So. quid jam, Geta?

G. & Eschinus. So. quid ergò is? G. alienus est ab nostra familia.

S. hem!

Perii: quare? G. amare cocepit aliam. S. vae misera mihi!

G. Neque id occultè fert: à lenone ipse eripuit palam.

So. Satin' hoc certum? G. certum: hisce oculis egomet vidi, Sostrata. S. ah,

Me miseram! quid credas jam, aut cui credas? nostrumne & Eschinum,

Nostram vitam omnium, in quo nostra spes opesque omnes sit & erant, qui sine hac iurabat se unum nunquam victurum diem,

*Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
Ita obsecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere?*

*G. Hera, lacrimas mitte, ac potius quod ad hanc rem opu', porro
prospice,*

*Patiamur ne, an narremus cuiquam. C. au, au mi homo, sanus ne
es? an*

*Hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. mihi quidem non
fam primū, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palam proferimus, ille inficiās ibit, sat scio:*

*Tua fama, & gnata vita in dubium veniet: tum si maxumē
fatetur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.*

*Quapropter quoquo pacto tacito est opus. S. ah! minime gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea dostrata,
vile quam rem agas.*

*S. Pejore res loco non potest esse quam in hoc quo nunc sita est.
Primū, indotata est: tum praeterea, quae secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum est,
Si inficiās ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.*

*Postremo, quando ego censis mi sum, à me culpam hanc procul
esse, nec*

*Pretium, neque rem ullam intercesse illā aut me indignam; ex-
periar Geta.*

*G. Quid isthuc? accedo, ut melius dicas. S. tu quantum potes, abi,
Atque H. gioni cognato hujus rem omnem narrato ordiner
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumē.*

*G. Nā hercle ilius nemo respicit nos. S. profera tu, mea Cant' ara.
Curre, obstetricem accersce: ut, cum opus sit, ne in mora nobis siet.*

ACT. III. SCENA III.

*Arg. Malē est Demex, quod filium Ctesiphonem audiverit unā ad-
e fuisse, cum eriperet mulierem Aethimus.*

Iambici senarii.

Demea.

Disperii: Ctesiphonem audiui filium
Unā fuisse in raptione cum Aethino.
Id misero restat mihi mali si illum potest,
Qui al cui rei est, etiam cum ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quera? credo abduclum in gancum
Aliquod: persuasit ille impurus, sat scio.

Sed ecce ire Syrum video: hinc scibo jam ubi fiet.
Atque hercle hic de grege illo est: si me senseris
Eum quæritare, nunquam dicet carnis ex.
Non ostendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

Arg. Commendatur Ctesiphon, vituperantur Mitio & Æschinus: cal-
lidè utrumq; Syrus facit. Demæ autem narratione virtutum Cte-
siphonis plurimum gaudet.

Ejusdem generis.

Syrus, Demæ.

OMnem rem modò seni,
Quo pacto haberet, enarrâmus ordine.
Nil quicquam vidi latius D. pro Juppiter
Hominis stultitiam! S. colaudavit filium:
Mibi, qui dedissem consilium, egit gratias.
D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
Id distributum sanè est ex sententia. D. hem!
Huic mandes, si quid rectè curatum velis.
S. Hem, Demæ! huius aspexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur! vestram nequeo mirari sat is
Rationem. S. est hercle inepta, nè dicam dolo, &
Absurda. Pisces cæteros purga, Dromo:
Congrum istam maximum in aquam sin to ludere
Paulisper: ubi ego rediero, exossabituri
Prius nolo. D. hecine fugitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo sape, Salsimenta hæc Stephanio
Fac maccrentur pulchrè. D. di vestram fidem!
Utrum studiõne id sibi habet, an laudi patat
Fare, si perdiderit genitum? ve misero mihi!
Videre video jam diem illum, cum hinc egens
Profugit aliquò militatum. S. ô Demæ,
ISTHUC est sapere non, quod antepedes modò est,
Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospectare. D. quid? isthæc jam pones vos psalteria est?
S. Ellam intus! D. cho! an domi est habiturus? S. credo, ut est
Sententia. D. hæcne fieri? S. inepta lenitas
Isthæ, & facilitas prava. D. fratris me quidem

Pudet, pigétque. S. nimum inter vos, Demca; ac
 Non, quia ades præsens, dico hoc, pernimum interesse:
 Tu, QUANTUS quantus, nihil nisi sapientia es:
 Ille futilis, somnium: fineres verò illum tuum
 Facere hæc? De. finerem illum! an non sex totis mensibus
 Prius olsecissem, quàm ille quicquam cæperit?
 S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. sic fiet
 Modò ut nunc est. Sy. U T quisque suum vult esse, ita est.
 De. Quid cum? vidistis? hodie? S. tuumne filium?
 D. Abigam hunc rus. Sy. jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
 De. Satis scis ibi esse? S. ob! quem egomet produxi. D. optumè
 Metui, nè hereret hic. Sy. atque iratum admodum.
 De. Quid autem? Sy. adortus iurgio fratrem apud forum
 De psalteria israhac. De. ain' verò? Sy. vah! nil reticuit:
 Nam, ut numerabatur fortè argentum, intervenit
 Homo de improvviso, cæpit clamare, & E sebine,
 Hæcine flagitia facere te? hæc te admittere
 Indigna genere nostro? De. o! licrumo gaudio.
 S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
 De. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. S. hui;
 De. Syre, præceptorum plenus istorum ille. S. phy!
 Domi habuit unde discret. De. sit sedulo:
 Nil prætermittor: consuefacio: denique
 Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
 Fabco, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
 Hoc facito. S. rectè sanè. De. hoc fugito. S. callidè.
 De. Hoc laudi est. S. israhac res est. D. hoc vitio datur.
 S. Probstissimè. De. porrò autem. S. non hercle otium est
 Nunc mihi auscultandi pisces ex sententia
 Nastas sum: hi mihi nè corrumpantur, cautio est:
 Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demca,
 Non facere vobis, quæ modò dix'ti: & quod quæco,
 Conservis a te eundem israhac præcipio modum.
 Hoc falsum est: hoc adustum est, hoc lautum est parum:
 Illud rectè: ite um sic memento: sedulo
 Monco quæ possum pro mea sapientia:
 Postremo tanquam in speculum, in palinas, Demca,

Inspicere

Inspicere jubeo, & moneo quid factu usu sit.

Incepta hæc esse: nos quæ facimus sentio:

Verum quid facias? ut homo est, ita morem geras!

Nunquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.

S. Tu rus hinc abis? D. rectâ. S. nam QUID tu hic agas,
tibi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet.

D. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,

Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet:

Quando ita volt frater, de isthoc ipse viderit.

sed quis illic est, quem video procul? estne hic Hegio

Tribulis noster? si satis cerno, is hercle est: vah!

Homo amicu' nobis jam inde à puero: di boni!

Næ illiusmodi jam magna nobis civium

Penuria est, antiquâ homo virtute ac fide.

Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè.

Quàm gaudeo! ubi etiam hujus generis reliquias

Restare video! (vah!) vivere etiam nunc lubet,

Opperior hominem hæc, ut salutem, & colloquar.

ACT. III. SCEN. V.

Arg. Hegio docet Sostratæ filiam iniquè ab Æschino tractatam, ac
tandem vitiatam esse. Id factum nunc Demea narrat.

Ejusdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRò di immortales! facinus indignum Geta,
Quid narras! G. sic est factum. H. ex illân' familia

Tam illiberale facinus esse ortum! ô Æschine,

Pot hæud paternum isthuc dedisti. D. videlicet

De psaltria hæc audivit: id illi nunc dolet

Alicui: pater is nihili pendit: heu mihi!

utinam hæc propè adesset alicubi, atque audiret hæc!

H. Ni facient quæ illos æquum est, hæud sic auferent.

G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est.

Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:

Ille tibi moriens nos commendavit sinex.

Si deseris tu, perimus. H. cave dixeris:

Nec faciam: neque me satis pie posse arbitror.

D. Adibo. Salvare Hegionem plurimum

Jubeo. H. ob! te quærebam ipsum: salve, Demea,

D. Quid.

D. Quid autem? H. major filius tuus *Æschinus*,
 Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
 Neque liberalis functus officium viri est.

D. Quid isthuc? H. nostrum amicum nōras Simulum, atque
Æ pualem? D. quidni? H. filiam ejus virginem

Vitavit. D. hem! H. mane, nondum audisti, Demca,

Quod est gravissimum. D. an quid est etiam amplius?

H. Verū amplius: nam hoc quidem serundum aliquo modo est:

Fersuasit nox, amor, vinum, adolescentia;

Honarium est: ubi scit factam, ad matrem virginis

Venit ipse ultro, lacrumans, orans, obsecrans,

Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.

Ignotum est, tacitum est, creditum est: virgo ex eo

Compressu gravida facta est: mensi' hic decimus est:

Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,

Paravit, quicum vivat: illam deserit.

D. Pro certō tu isthuc dicis? H. mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Getz

Præterea, ut captus est servorum, non malus,

Neque incers, alit illas, solus omnem familiam

Sustentat: hunc adduce, vinci, quare rem.

G. Immo hercle extorque, nisi ita factum est, Demca:

Postremo, non negabit: coram ipsum celo.

D. Pudet: nec quid agam, neque quid hæc respondeam,

Scio. P. miseram me! difficor doloribus.

Quo Lucina, ser opem, serua me, obsecro. H. hem!

Nunnam illa queso parturit? G. certē Hegio. H. hem!

Hæc fidem nunc vestram implorat, Demca,

Quod vos jus cogit, id voluntate impetret:

Hæc primum ut fiant, deos queso, ut vobis deest.

Sin aliter animus vester est, ego, Demca,

Summā ei descendam hanc atque illum mortuum.

Cognitus mihi erat: unā a pueris parvuli

Sumus educti: unā semper militi e, & domi

Fuimus: paupertatem unā petulimus gravem.

Quapropter natar, faciam experiar, denique

Animum retem parum potius, quā illas deseram.

Quid mihi respondes? D. fratrem conveniam, Hegio:

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed, Demca, hoc tu facito cum animo cogites,

Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maxumè

Potentes, dites, fortunati, nobiles,

Tam maxumè vos æquo animo æqua noscere

Oportet, si vos vultis perhiberi probos.

D. Redito: sicut, quæ fieri æquum est, omnia.

H. Decet te facere: Geta, duc me intrò ad Sostratam.

D. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo

Desundum: verùm niri illac licentia

Profectò evadet in aliquod magnum malum.

Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACT. III. SCENA VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum con-
cludit.

Iambici senarii.

Hegio.

BONO animo sit sis Sostrata: & istam, quod potes.

Fac consolere: ego Mitionem si apud forum est,

Conveniam atque, ut res gesta est, narrabo ordine.

Si est, ut facturus officium fiet suum,

Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est.

Respondcat mi, ut quid agam quamprimum sciam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium morèsque hæc scenâ exprimuntur.
Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat
patri: initio scenæ ostendit non raro contingere, ut filii optent
parentum absentiam, si quando solutiùs vivere, & genio indulgere
statuerint.

Iambici octonarii, & quaterarii.

Ctesiphon, ho, Syrus.

AIN' patrem hinc abiisse rus? S. jamdudum. C. dic sodes.

S. apud

Villam est: nunc cum maxumè operis aliquid facere credo. C. uti-
nam quidem!

Quod cum salute ejus fiat, it' se defutigarit velim,

Ut triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surge e.

S. Ità fiat, & isthoc si quid potis est restituis. C. ità: nam hunc diem

Miserè nimis' perpetuum ut capsi, cupio in latitibus degere:

Et illud rus nullà alià causà tam male eli, nisi quia

Propè est: quòd si abesset longius,

Pa.

Prius nox oppressisset illic, quàm huc reverti posset iterum.
Nunc, ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? S. nihilne in mentem? C. nunquam quicquam.
S. tanto nequior.

Clicns, amicus, hospes nemo est vobis? C. sunt: quid postea?
S. Hisce opera ut data sit. C. quæ non data sit! non potest fieri.
S. potest.

C. Interdum: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?
S. Vah! quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari!
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchrè calleo.
Cum servit maxumè, tam placidè quàm ovem reddo. C. quomodo?
S. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. C. meas! S. tuas. Homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero, gaudio. Hem tibi autem! C. quidnam est? S. LUPUS in fabula.
(tró: ego videro.)

C. Pater adest? S. ipsu' est. C. Syre, quid agimus? S. fuge modò in-
C. Si quid rogabit, nusquam tu me: audistín? S. potín' ut d. finas?

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Queritur Demea, quòd fratrem non repererit: idem à Syro de-
luditur, locum in quo sit frater, bifariam describente.

Trochaici octonarii.

Demea, Ctesipho, Syrus.

NÆ ego homo infelix, primum fratrem nusquam invenio
gentium:

Præterea autem dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam scio.

C. Syro. S. quid ais? C. mén' quærit? S. verum. C. perii. S. quin
tu animo bono es.

D. Quid hoc (malum!) infelicitatis? nequeo satd' decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, secundis miseris.

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia.

Primus porro obnuncio: agrè solus. si quid sit, fero.

S. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia.

D. Nunc redeo: si forè frater redierit, viso. C. Syre,

Obsecro, vide nè ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces!

Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego isthuc committam tibi:

Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tuissi-
mum est. S. Agè,

S. Agè, tamē ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum Syrum.

S. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic sit, potest.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria?

D. Quid ille gannit? quid vult? quid ais, bone vir? hem! est frater domi? (tibi est?)

S. Quid (malum.) bone vir, mihi narras? equidem perii. D. quid

S. Rogitas. Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam

usq; occidit. D. hem! quid narras? S. hem! vide ut discidit labrum.

D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu cum rus hinc modo

Produxeris aiebas? S. factum: verum post venit insaniens:

Nil pepercit: non puduisse verberare hominem senem,

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis!

D. Laudo, Ctesipho: patrisis: abi: virum te iudico.

S. Laudas! ne ille continebit posthæc, si sapiet, manus.

D. Fortiter. S. perquam: quia miseram mulierem, & me servo.

Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter. (lum,

D. Non potuit melius: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.

Sed estne frater intus? S. non est. D. ubi illum quæram cogito.

S. Scio ubi sit: verum hodie nunquam monstrabo. D. hem! quid ais? S. ita.

D. Diminuitur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen nescio

Illius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locum.

S. Nōstīn? porticum apud macellum hanc deorsum? D. quidni no-

S. Præterito hæc recta platea sursum, ubi eo veneris, (verim?

Clivos deorsum vorsum est: hæc te precipitato: postea

Est ad hanc manum sacellum: ibi angipertum propter est.

D. Quonam? S. ubi etiam caprificus magna est: nōstīn? D. novi.

S. hæc pergit.

D. Id quid angipertum non est pervium. S. verum hercle: (vab!)

Censē? hominem me esse? erravi: in porticum rursum redi.

Sanè hæc multo propius ibis, & minor est erratio.

Sic? Cratini huius ditis ades? D. scio. S. ubi eas præterieris,

Ad sinistram hæc recta platea: ubi ad Dianæ veneris,

Ito ad dexteram: priusquam ad portum venias, apud ipsum lacum

Est pistrilla, & ex adversum est fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?

S. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

Ubi potetis vós. D. bene sané: sed cesso ad eum pergere?
 S. I sané: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
 Æschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
 Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi:
 Nunc jam adibo, atq; unumquodq; quod quidem erit bellissimū,
 Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producā diem.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Rogat Mitionem Hegio, ut Solratam adeat, narraturus illi
 suspicionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse propter
 ereptam Ctesiphoni psalteriam.

Iambici octonarii.

Mitio, Hegio.

EGO in hac re nihil reperio, quam obrem lauder tantopere, Hegio.

Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, corrigo:
 Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
 Sibi fieri injuriam, ultro si quam fecere ipsi: expostulant,
 Et ultro accusant: id quia non est à me factum, agi gratias!

H. Ah! minimè: nunquam te aliter, atq; es, in animum induxi
 Sed quæso, ut unā mecum ad matrem virginis eas, Mitio, (mecum.)
 Atque isthæc eadem, quæ mihi dix'ti, tūte dicas mulieri,
 Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psalteriam.

M. Si ita æquū censes, aut si ita opus est factu, eamus. H. bene fa-
 Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriā (cui
 Tabescit, & tu officio fueris functus: sed si aliter putas,
 Ego met narrabo quæ mihi dix'ti. M. immo ego ibo. H. bene faci-
 OMnes, quibus res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quomo-
 Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis (do
 Propter suam impotentiam: se semper credunt negligi.

Qui propter, te ipsum purgare ipsis corā, placabilius est. (sumē.)
 M. Et rectè: & verum dicis H. sequere me ergo hæc intro. M. ma-

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Dolet vehementer Æschinus in suspicionem venisse se apud
 Solratam & Pamphilam, quòd amare psalteriam cœperit, quam
 non sibi, sed fratri ut gratum faceret, à lenone eripuerat.

*Trochaici & iambici octonarii, trochaicus unus quatercarius
 abundans syllabâ.*

Æschinus.

Discrucior animi: hocine de improvviso mali mihi obici
 Tantum, ut neque quid de me faciam, neq; quid agam cer-
 tam fiet!

Membræ

*Membra metu debilia sunt: animu' timore obstupuit: pectore
Consistere nihil consilii quicquam potest. Vah! quo modo
Me ex hac turba expediam tanta? Nunc suspicio de me incidit,
Neq; ea immerito. Sostrata credit, mihi me misse hanc psaltria:
Anus indicium id fecit mihi.*

*Nam ut hinc fortè ea ad obstetricem missa erat, ubi eam vidi, illico
Accedo: rogitò, Pamphila quid agat; jam partus adset:
Eone obstetricem accersat? Illa exclamat, Abi abi, jam Æschine
Sat diu dedisti verba, sat adhuc tua nos frustrata est fides.
Hem! quid isthuc, obsecro, inquam, est? valeas, habeas illam
quæ placet.*

*Sensi illico id illas suspicari: sed me repressi tamen,
Nè quid de fratre garrula illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicamne fratris esse hanc? quod minimè est
opus*

*Utsquam effertis: age, mitto: fieri potis est, uti nè quid excat.
Ipsam id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum ad me abducta est do-
mum.*

*Hac adeo meâ culpâ fateor fieri: non me hanc rem patri, ut ut
Erat gesta, indicasset exorasset ut eam ducerem domum.
Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Æschine, expergiscere;
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, ut purgè me: accedam ad fores.
Perii: horresco semper ubi fores pultare hæcæ occipio miser.
Heus, heus! Æschinus ego sum: aperite aliquis actutum ostium;
Prodit nescio quis, concedam huc.*

ACT. IV. SCENA V.

*Arg. Mirè faceto commento novum incutit Æschino metum pater,
ostendens alii viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo
agere serio incipiens, filii animum gaudio explet, futurum pro-
mittens, ut illam ipse ducat uxorem.*

Trochæici octonarii, iambici senarii & octonarii.

Mitio, Æschines.

*Ita uti dixi, Sostrata,
Facito: ego Æschinum conveniam, ut, quo modo acta hæc
sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? Æ pater hercle est. perii. M. Æ-
schine.
Æ. Quid*

Æ. Quid huic hęc negoti est? M. tunc has pepulisti fores? taces.
Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:

Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.

Nil mihi respondes? Æ. non equidem istas, quod sciam.

M. Ità! nam mirabar, quid hęc negoti esset tibi.

Erubuit: salva res est. Æ. dic sodas pater,

Tibi verò quid isthęc est rei? M. Nihil mihi quidem.

Amicus quidam me à foro abduxit molò

Huc advocatum sibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi.

Habitant hęc quædam mulieres pauperculæ:

Opinor eas non nōsse te, & certò scio:

Neque enim diu huc commigrârunt. Æ. quid tum postea?

M. Virgo est cùm matre. Æ. perge. M. hęc virgo orba est patre:

Hic meus amicus illi genere est proximus:

Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid est?

Æ. Nil: rectè: perge. M. is venit, ut secum auchat:

Nam habitat Mileti. Æ. hem! virginem ut secum auchat!

M. Sic est. Æ. Miletum usquè obsecro? M. ità. Æ. animo malè

Quid ipsa? quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim: (est.

Commenta mater est, esse ex alio viro

Nescio quo puerum natum, neque cum nominat:

Priorem esse illum, non oportere huic dari.

Æ. Eho! nonne hæc iusta tibi videntur postea?

M. Non. Æ. obsecro, non? an illam hinc abducet pater?

M. Quidni illam abducet? Æ. factum à vobis duriter,

Immisericorditèrque, atque etiam, si est, pater,

Dicendum magis apertè, illiberaliter.

M. Quamobrem? Æ. rogas me! quid illi tandem creditis

Fore animi misero, qui illi consuevit prius,

(Qui infelix, haud scio, an illam misere nunc amat)

Cum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,

Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.

M. Quà ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?

Cui, quando nupsit? aut: his rebus quis est?

Cur duxit alienam? Æ. an sedere oportuit

Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc

Illinc veniret, expectantem? hæc, mi pater,

Te dicere æquum fuit, & id defendere.

M. Ridiculè, advorsúmne illum causam dicerem,

Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æ sibine,

Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid est?

Quid lacrimas? Æ. pater, obsecro, ausculta. M. Æ sibine, au-
divi omnia,

Et scio; nam amo te: quò magis, quæ agi, curæ sunt mihi.

Æ. Ità velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,

Ut, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,

Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum

Liberalè: sed vereor nè indiligens nimium fies.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere?

Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.

Jam id peccatum primum magnum; at humanum tamen.

Fecere alii sæpe, item boni: at postquam evenit, cedo,

Nunquid circumspexisti? aut nunquid tute prospexisti tibi,

Quid fieret? quâ fieret? Si te ipsum mihi puduit dicere.

Quâ restituerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.

Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidē in te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?

Nolim caterarum rerum te socordem, eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem! M. bono animo es,
inquam. Æ. pater,

Obsecro, non ludis tu nunc me? M. ego te! quamobrem? Æ. nescio:

Nisi, quia tam miserè hoc esse capio verum, eò vereor magis.

M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas: abi.

Æ. Quid? jam uxorem! M. jam. Æ. jam? M. jam quantum
potes. Æ. di me pater,

Omnes oderint, ni magis. te quàm oculos nunc amo meos.

M. Quid! quàm illam! Æ. æquè. M. perbenigné. Æ. quid? ille
ubi est Milesius?

M. Abiit, periit, navem ascendit: sed cur cessas? Æ. abi, pa-
ter:

Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certò scio,

Quò vir melior multò es quàm ego sum, obtemperaturos magis:

M. Ego eo insrò, ut, quæ opu sunt parentur: fac ut, ut dixi, si sa-
pis. Æ. Quid

Æ. Quid hoc negoti! hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse!
 Si frater aut sodalis esset, qui magi morem gereret?
 Hic non amandus! hiccine non gestandus in sinu est? hem;
 Itaque aded magnam mi iniecit suâ commoditate curam,
 Ne fortè imprudens faciam, quod nolit: sciens cavebo.
 sed cesso ire intrò, nè moræ meis nuptiis egomet sim?

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quòd non aperte satis commonstraverit locum, ubi frater esset Mitio.

Iambici senarii.

Demea.

DE fessus sum ambulando: ut, Syre, te cum tua
 Monstratione magnus perdat Juppiter!
 Percep'avi usque omne oppidum, ad portum, ad lacum:
 Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
 Vidisse aiebat quisquam: nunc verò domi
 Certum obsidere est usquè donec redierit.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Demea, de virio virgini oblato, & nuptiis resciscit: is fingitur jam tumultuari, sed postea placatur.

Ejusdem generis.

Mitio, Demea.

M. Ibo, illis dicam nullam esse in nobis moram.
D. sed eccum ipsum: te jamdudum quaro, Mitio.
M. Quidnam? **D.** sero alia flagitia ad te ingentia
 Boni illius adolescentis. **M.** ecce autem. **D.** nova,
 Capitalia. **M.** ohe, jam! **D.** ah! nescis qui vir sit. **M.** scio.
D. O stulte! tu de psaltria me somnias
 Agere. Hoc peccatum in virginem est civem. **M.** scio.
D. Ohe! scis & patre? **M.** quidni patiar? **D.** dic mihi,
 Non clamas? non insanis? **M.** non: malim quidem.
D. Puer natu' est. **M.** Di' bene vortant. **D.** virgo nihil habet.
M. Audiui. **D.** & ducenda indotata est? **M.** scilicet.
D. Quid nunc futurum esse? **M.** id enim, quod res ipsa fert:
 Illinc huc transferetur virgo. **D.** o Juppiter!
 Isthoccine pacto oportet! **M.** quid faciam ampliùs?

D. Quid

D. Quid facias, rogitas! si non te ipsâ tibi dolet, Simulare certe est hominû. M. quin jam virginem Despondi: res composita est: sunt nuptiæ: Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. D. ceterum Placet tibi factum, Mitio? M. non, si queam Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero. ITA VITA est hominum, quasi cum ludas tesseri; si illud, quod maxumè opus est jactu, non cadit, Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas. D. Correcor! nempe tuâ arte viginti minæ Pro psalteria perière: quæ, quantum potest, Aliquò abjicienda est, si non pretio, at gratiâ. M. Neque est, neque illam sanè studeo vendere. D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro diâ fidem! Meretrix & mater familias unâ in domo! M. Cur non? D. sanum te credis esse? M. equidem arbitror. D. Itâ me di ament, ut video ego tuam ineptiam; facturum credo, ut habeas quicum cantites. M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc discet? M. scilicet. D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probe! Et tu nobiscum unâ, si opus sit. D. hei mihi! Non te hæc pudet? M. jam verò omitte, Demea, tuam isthinc iracundiam, atque, itâ uti decet, hilarem ac lubentem fac te gnati in nuptiis. Ego hos conveniam, post hac redeo. D. ô Jupiter! hancine vitam! hoscine mores! hanc dementiam! uxor sine dote veniet: intus psalteria est: domus sumptuosa: adolescens luxu perditus: senex delirans: IPSA, si cupiat, Salus servare prorsus non potest hanc familiam.

ACT. V. SCENA I.

Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregie potus Syrus, multum exultans, lautè se ac opipare cœnatum esse: hunc Demea ob temulentiam impetit, & objurgat.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

E Depol, Syrisce, te curâsti molliter,
Lautèque munus administrâsti tuum:

*Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc lubitum est. D. illud sis vide
Exemplum disciplinae. S. Ecce autem hic adest senex
Noster: quid fit? quid tu es tristis? D. ohe scelus!
S. Eho! jam tu verba fundes hic sapientia?
D. Tūn? Si meus esses. S. dis quidem esses, Demea,
Ac tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus
Curarem ut esses. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipsa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix sedatum satis est, potāsti, scelus,
Quasi re bene gestā. S. sanè nollem hunc exitum.*

ACT. V. SCENA II.

*Arg. Exitu Parasiti cuiuspiam Ctesipho Demeæ proditur.
Ejusdem generis.*

Dromo, Syrus, Demea.

HEus Syre, rogat te Ctesipho ut redeas. S. abi. (fecit)
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? S. nihil. De. ebo carnis
Est Ctesipho intus? S. non est. De. cur hic nominat?
S. Est alius quidam parasitaster parvulus.
Nōstin? De. Jam scibo. S. quid agis? quò abis? De. mitte me
S. Noli, inquam. De. non manum abstines, mastigia?
An tibi jam maxis cerebrum dispergam hic? S. abi.
Ædesol comessatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni: quid ego nunc agam?
Nisi, dum hæc filescunt turba, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiscam hoc villi. Sic agam.

ACT. V. SCENA III.

*Arg. Cognito Ctesiphonis amore Demea exclamat, & Mitione
jurgio adoritur, ut liberorum corruptelam: per quem placat
tandem & Æschino & Ctesiphoni.*

Ejusdem generis.

Mitio, Demea.

PArata à nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
Ubi vis. Quisnam à me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem, aut quera
O cælum! o terra! o maria Neptuni! M. hem tibi,
Rescivit omnem rem: id nunc clamat, scilicet.

Parasit

*Parata lites: succurrendum est. D. eorum adest
Communis corruptela nostrum liberum.*

M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.

D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:

Rem ipsam putemus: dictum hoc inter nos fuit,

Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,

Neve ego tuum: responde. M. factum est: non nego.

D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?

Cur emis amicam, Mitio? nam qui minus

Mibi idem jus aequum est esse, quod mecum est tibi?

Quando ego tuum non curo, ne cura meum.

M. Non aequum dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,

COMMUNIA esse amicorum inter se omnia.

D. Facite: nunc demum istaec nata oratio est.

M. Ausculta paucis; nisi molestum est, Demca.

Principio, si id te merdet, sumptum filii

Quem faciunt, queso facito hoc tecum cogites.

Tu illos duos olim pro re tolerabas tua,

Quod satis putabas tua bona ambobus fore,

Et me tum uxorem credidisti scilicet

Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:

Conserua, quare, parce: fac quamplurimum

Illis relinquo: gloriam tu istam obtine:

Mea, quae prae ter spem evenere, utantur sine;

De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,

Id de lucro putato esse: omnia si haec voles

In animo verè cogitare, Demca,

Et mibi, & tibi, & illis dempseris molestiam.

D. Mitto rem consuetudinem ipsorum. M. manet

Scio, isthuc ibam. MULTA in homine, Demca,

Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,

Duo cum idem faciunt saepe ut possis dicere,

Hoc licet impune facere huic, illi non licet:

Non quod dissimilis res sit, sed quod, qui facit:

Que ego esse in illis video: ut confidam fore iud

Ut volumus: video sapere, intelligere, in loco

Vereri, inter se amare. scire est liberum

Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
 Reducas: at enim metuas, nè ab re sint tamen
 Omissiores paulò: ô noster Demea,
 AD OMNIA alia atate sapimus rectius:
 SOLUM UNUM hoc vitium affert senectus hominibus,
 Attentiores sumus ad rem omnes quàm sat est;
 Quod illos sat atas acuet. D. nè nimium modò
 Bona tua ista nos rationes, Mitio,
 Et tuus iste animus aquus subvertat. M. tace,
 Non fiet: mitte jam isthæc: da te hodie mihi,
 Expor'ge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
 Faciundum est: ceterum rus cras cum filio
 Cum prima luce. M. immo de nocte censeo:
 Hodie modò hilarum te face. D. & istam psaltriam
 Unà illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.
 Eo prorsus pacto illi alligaris filium.
 Modò facito, ut illam serves. D. ego isthuc videro:
 Atque ibi favilla plena, fumi, ac pollinis
 Coquendo sit saxo, & molendo: præter hæc,
 Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
 Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. M. placet.
 Nunc mihi vidère sapere: atque equidem filium,
 Tam etiam si nolit, cogas, cum illa unà cubet.
 D. Derides? fortunatus, qui isto animo sis:
 Ego sentio. M. ab' pergisne? D. jamjam desino.
 M. I ergò intrò, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Demea cum videat non probari vulgò severitatem in liberis,
 diversam institutionis viam meditatur, in qua persona Terentius
 indicat mitioribus se favere patribus, seculi sui moribus hoc ma-
 gis concedens, quàm quòd ita faciendum esse existimet.

Trobaici cõsonarii catalectici.

Demea.

NUnquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit;
 Quin res, atas, usus, semper aliquid apportet novi,
 Aliquid monet: ut illa, quæ te scire credas, nescias,
 Et, quæ tibi putâris prima, in experiundo repudies.

Qued

Quod mihi evenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,

Propè jam decurso spatio mitto: id quamobrem! re ipsa repperi, FACILITATE nihil esse homini melius, neque clementia: id esse verum, ex me, atque ex fratre cuius facile est noscere.

Vitam ille suam semper egit in otio, in convivii:

Clemens, placidus, nulli ledere os, arridere omnibus:

Sibi vixit, sibi sumptum fecit: omnes bene dicunt, amant.

Ego ille agrestis, savus, tristis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,

Alia cura: porro autem, illis dum studeo ut quamplurimum

Facerem; contrivi in querendo vitam atque atatem meam.

Nunc exacta atate hoc fructu pro labore ab iis fero,

Odium: ille alter sine labore patria potitur commodas

illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia,

illum diligunt, apud illum sunt ambo: ego desertus sum:

illum ut vivat optant; meum autem mortem expectant scilicet:

Ita eos meo labore educatos maximo, hic fecit suos

Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.

Agè agè, jam experiamur porro contra, & quid ego possim

Blande dicere, aut benignè facere, quando hic provocat.

Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.

Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.

Decrit: id meum minime refert, qui sum natu maximus.

ACT. V. SCEN. V.

Arg. Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse conatur.

Iambici senarii.

Syrus, Demea.

HEus Demea! rogat frater, nè abeas longius,

D. Quis homo? ô Syre noster! salve: quid fit? quid agitur?

S. Rectè. D. optime est: jam nunc hæc tria primùm addidi

Præter naturam: ô noster! quid fit? quid agitur?

Servum haud illiberalem præbes te, & tibi

Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,

Hoc verum est, & ipsa re experiri propediem.

PUB. TERENTII
ACT. V. SCENA VI.

Arg. Pergit esse commodus Demea, ut instituerat.
Ejusdem generis.
Geta, Demea.

Hera, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem
Accersant: sed eorum Demeam! saluus fies.
D. Oh, qui vocare. *G.* Geta. *D.* Geta! hominem maxum;
Pretii esse te hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi est proscelto servus spectatus satis,
Cui dominus curæ est, ita ut tibi sensi, Geta.
Et tibi quæ eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim: mediator esse assabili,
Et bene procedit. *G.* bonus es, cum hac exissumas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACT. V. SCEN. VII.

Arg. Nuptiarum morâ offenditur Æschinus: hunc Demea blande
alloquitur: & maceriam dirui jubet, quâ puerperam traducat.
Ejusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

Occidunt me quidem, dum nimi' sanctas nuptias
Student sacceri in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? *Æ.* hem, pater mihi tu hic eras?
D. Tuus hercle verò & animo, & naturâ pater,
Qui te plus quàm oculos hoscet: sed cur non domum
Uxorem accersis? *Æ.* cupior: verùm hoc mihi moræ est:
Tibicina, & hymenæum qui cantent. *D.* cho!
Utin' tubare seni auscultare? *Æ.* quid? *D.* Missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas;
Atque hinc in hortu maceriam jube dirui,
Quantum potest: hæc transfer, unam fac domum:
Traduce & matrem, & familiam omnem ad nos. *Æ.* placet,
Pater lepidissime. *D.* euge, jam lepidus vocor.
Fratri ades: sicut pervia: turbam domum
Adducet. sumptum admittet: multa: quid meâ?
Ego lepidus in eo gratiam: jube nunc jam
Dinumoret illi libylo viginti minas.
Sic, cessas ire & facere? *S.* quid ago? *D.* dirui:
Tu, illas. *Æ.* & traduce. *G.* dî tibi, Demea,
Bene faxint: cum te vilco nostræ familiæ

Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
 Tu quid ais? A. sic, opinor. D. multò rectius est,
 Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
 Egrotam. A. nihil enim vidi melius, mi pater.
 D. Sic soleo: sed ecce! Mitio egreditur foras.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Mitioni suaderetur, ut uxorem ducat Solstratam, ac vix tandem
 persuadetur: & non sine risu spectantium, Demea, præter naturam,
 facilis esse studet. *Iambici senarii, & ollerarii.*

Mitio, Demea, Aelchinus.

Jubet frater! ubi is est? tu jubes hoc, Demea!

D. Ego verò jubeo, & hac re, & aliis omnibus
 Quàm maxumè unam facere nos hanc familiam,
 Colere, adjuvare, adungere. A. ità quaeso, pater.

M. Haud aliter censeo. D. immo hercle ità nobis decet.

Primum hujus uxoris est mater. M. quid postea!

D. Proba & modesta. M. ità aiunt. D. natu grandior.

M. Scio. D. parere jamdiu hæc per annos non potest!

Nec qui eam respiciat, quisquā est! sola est. M. quàm hic rem agit?

D. Hanc te æquum est ducere, & te operam, ut fiat, dare.

M. Me ducere autem! D. te. M. me? D. te, inquam. M. ineptis. D. si
 tu sis homo,

Hic faciat. A. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, auscul-
 tas! D. nihil agis.

Fieri aliter non potest. M. deliras. A. sine te uxorem, mi pater.

M. Insanis! aufer. D. agè, da veniam filio. M. sati! satius es.

Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo

Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

A. Fac: promisi ego illi. M. promissi autem! de te largior, puer.

D. Age, quid si quid te majus oriet? M. quasi non hoc sit maximum?

D. Da veniam. A. nè gravère. D. sic, promittite. M. non omittite!

A. Nisi te uxorem. M. ubi hæc quidem est. D. agè prolixè, Mitio.

M. Etsi hoc mihi pravam, ineptum, absurdum, atque alienum a
 vita mea

Videatur, si vos tantopere isthuc vultis, fiat. A. bene fatis!

Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicā? hoc certe quod vultis.

Quid nunc quod restat? Hæc ego cognatus hic est proximus.

A. Nis nobis, puerper: bene nos aliquid facere illi docet.

M. Quod

M. Quid facere? D. agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foras!

(men,

Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem! D. si multum faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est: recte datur. Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu Mitio Bene & sapienter dix'ri dudum: VITium commune omnium est, Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus: hanc maculam nos decet

Effugere: dictum est verè, & re ipsâ fieri oportet, Mitio.

M. Quid isthuc dabitur, quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.

D. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore, & animo. M. gau-

D. Suo sibi hunc gladio jugulo. (dco.

ACT. V. SCENA IX.

Arg. Servis libertas, filiis dantur uxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutaverit: in cujus persona Terentius nobis ridicula prodigalitatìs exemplâ proponit.

Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Mitio, Æschinus.

Factum est, quod ju'sti, Demea.

D. Frugi homo es: ego ad hoc pol' hodie meâ quidem sententiâ Judico, Syrum fieri æquum, liberum. M. isthunc liberum!

Quodnam ob factum? D. multa. S. & noster Demea, ædepol' vir boni' cs.

Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulo.

Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.

D. Res apparet, & quidem hæc porro, Obsonare, cum fide scortum adducere, apparare de die convivium:

Non mediocris hominìs hæc sunt officia. S. & lepidum caput!

D. Postremo, hodie in psaltria ista emunda hic adjutor fuit,

Hic curavit: prodesse æquum est: alii meliores erunt;

Denique hic volt fieri. M. vñ tu hoc fieri. Æ. cupio. M. siquidem

Tu vis, Syre, cho accede huc ad me, liber esto. S. bene facis;

Omnib' gratiam habeo. & scorsim tibi præterea, Demea.

D. Gaudeo. Æ. Et ego. S. credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut

Thrygiam uxorem meâ unâ mecum videam liberam! D. optumam

Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo hujus filio

Hodie primam mannam dedit hæc. D. hercle verò serid,

Siqui-

Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquum sit.

M. Ob eam rem! D. ob eam. Postremo, à me argentum, quanti est, sumito.

S. Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.

M. Syre, processisti hodie pulchrè. D. siquidem porro, Mitio, Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu Dederis, unde utatur, reddet tibi citò. M. isthoc vilius.

Æ. Frugi homo est. S. reddam hercles da modò. Æ. agè pater M. post consulam.

D. Faciet. S. ô vir optume! Æ. ô pater mi festivissime!

M. Quid isthuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?

Quod proluvium? quæ isthac subita est largitas? D. dicam tibi.

Ut id ostenderem, quòd te isti facilem, & festivum putant,

Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono,

Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.

Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita invisæ est, Æschine,

Quia non justa injusta, prorsus omnia omnino obsequor:

Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam

Minu' videtis, magis impensè cupitis, consulitis parùm,

Hæc reprehendere, & corrigere me, obsecundare in loco:

Ecce me, qui id faciam vobis! Æ. tibi pater permittimus:

Plus scis, quid facto opus est. Sed de fratre quid fiet? D. sine.

Habeat: finem in isthac faciat. M. isthuc rectè. Plaudite.

PHORMIONIS PERSONÆ

Earúmque interpretatio.

Phormio, parasitus, ἀπὸ τοῦ πορνῶν, à sarmentis, & codicibus; vel, ut vult Donatus, à sparteis fideis & stramentis nauticis

Demipha, senex, τὸ τὴν ἡμῶν οὐκ, populi claritas.

Chremes, senex: vide suprà Andr.

Antipha, adolescens Eunuch.

Phædria, adolescens Eunuch.

Geta, servus Adelpi.

Diogenes, servus Andr.

De.

Dorio, leno, à gente, unde etiam Δωριάζειν.

Sophrona, nutrix Eunuch.

Nausistrata, matrona, magnificum nomen à copiis navalibus, quarum gloriâ populus Atheniensis aliquando floruit.

Cratinus, advocatus, à robore, quod est κράτος.

Hegio, advocatus Adelph.

Crito, advocatus Andr.

Sequentium personarum tantum hic mentio fit.

Doricum, ancilla, Δὸ τῆς Δορκός, à dama.

Phanium, adolescentula, Δὸ τῆς Φανῆς, à facula.

M. ANTONII MURETI IN PHORMIONEM TERENTII ARGUMENTUM.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant: Chremes Athenis uxorem divitem, ac bene dotatam duxerat Nausistratam, & ex ea susceperat filium Phædriam. Habebat Nausistrata, præter cæteros opes, optima prædia in Lemno: eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendisque fructus commeabat. Dum illic residet, pauperculæ cujusdam mulieris amore correptus, eam quoque ducit uxorem, & ex ea suscepit filiam Phanium: ac nē res emaxaret, commutato nomine, Stilphonem se Lemni vocari jubet. Durabebat autem è fructibus prædiorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram unā cum filia nutriendam: deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid causabatur. Erat Demipho filius Antipho. Cū igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter se Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas elanculum adduceret, Demipho verò Phanium filio suo uxorem daret. ejus rei causâ proficiscitur in Lemnum Chremes: eodem tempore accidit, ut Demipho quoque iter esset in Ciliciam: abeuntes ambo, Getæ (is Demipho servus erat) filio committunt suos. Profectis senibus, Phædria se statim citibariâriæ cujusdam amore implicat. Sed hoc erat incommodum, quod, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. Interea, uxor è Lemno, quæ, propter pauperiam, viri diutius fortè quàm solebat morantis adventum expectare non posset, conscensâ navî, Athenas unā cum filia & nutrice ipsius venit, quarum Stilphonem frustra Athenis: quæquam eo nomine nō esset, reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur: ei filia unā cum nutrice procurantem Phanium cū aspersisset Antipho, subito amore illius corâsus, venit ad nutriendam.

cem postredie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans: illa, se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cum & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit: lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent; aut, si id nollent, dotem eis dare cogerentur: Ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideoque causam illius suscipere: vocabo te in judicium, tanquam illius cognatum, tecumque lege agam ut eam ducas. Tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas: ita condemni bere: sic fiet, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habeas. Ità fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes: turbati uterque: ille, quod filius indotatam uxorem se absente duxisset; hic, quod vereretur, ne, ereptâ sibi hac collocandæ filiae occasione, tota res fieret palmâ: eo ipso die, leno, cibariis, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur, venditurum se eam minitabatur: ad eos conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem verò, si sibi dotis triginta minæ darentur, paratam eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho: eam pecuniam à Chremete sumptam numerat Phormioni; eam Phædria, Phædria lenoni pro amica tradit. Cum hæc jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi verò senes gaudere, quod, quas nuptias ipsi facere moliebantur, eæ ipsis absentibus atque inscientibus factæ essent: sed dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, prius blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deq; tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. Illa, cum aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filique ipsius judicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.

Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gnatum fidicinam. Mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cum amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PHOR.

PHORMIO TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTHUMIO
ALBINO, ET L. CORNELIO MERULA, ÆD.
CURUL. EGERE L. AMBIVIVS TURPIO,
L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS
FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS
IMPARIBUS TOTA GRÆCA APOLLO-
DORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII.
C. FANNIO, ET M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

Ost quam poeta vetus poetam non potest
Retrahere à studio, & transdere hominē in oritū;
Maledictis deterrere, nē scribat, parat;
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione & scripturā levi.
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, olim cūm stetit nova,
Actoris operā magis stetisse, quā suā:
Minus multo audacter, quā ledit. Ladcret;
Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetu' si poeta non laceisset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat, in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Hic respondere voluit, non laceessere.
Benedictis si certasset, audisset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cū ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim animum attendite. Apporte novam
EPIDICAZOMENON quam vocant comœdiam

Græci,

*Græci, Latini PHORMIONEM nominant,
 Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
 Parasitus, per quem res agetur maxumè.
 Voluntas vestra si ad poetam accesserit,
 Date operam, adeste æquo animo per silentium,
 Nè simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
 Cum per tumultum noster grex motus loco est:
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 Bonitasque vestra adiutans, atque æquanimitas.*

ACTUS I. SCENA I.

*Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Getae pecuniam: &
 hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narra-
 turus est Geta.*

Iambici senarii.

Davus.

A Micus summus meus & popularis Geta
 Herè ad me venit: erat ei de ratiuncula
 Jampridem apud me reliquum paucillulum
 Nummorum: id ut conficerem: confeci: affero.
 Nam herilem filium ejus duxisse audio
 Uxorem: ei, credo, munus hoc corraditur.
QUAM iniquè comparatum est, hi qui minùs habent,
 Ut semper aliquid addant divitioribus!
 Quod ille unciatim vix demenso de suo,
 Suum defraudans genium, compar sit miser,
 Id illa universum abripiet, haud exstumans
 Quanto labore partum: porro autem Geta
 Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
 Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies:
 Ubi initiabunt, omne hoc maier auferet:
 Puer causa erit mittundi. Sed videon, Geta?

ACTUS I. SCENA II.

*Arg. Geta narrat, quò sint profecti senes Demipho & Chremes, quâ
 occasione cœperit amare Demiphontis filius Antipho.*

Ejusdem generis.

Geta. Davus.

G. *Si quis me quæret rufus. D. præstè est, desine G. ob!*
S *At ego obviam conabar tibi, Dæve. D. accipe, hem
 lectum est, conveniet numerus, quantum debui.*

G. Amo

G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.

D. Prasertim ut nunc sunt mores: adeo res redit,

S I Quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Sed quid tu es tristis? G. egone! nescis quo in metu, &

Quanto in periculo sim. D. quid isthuc est? G. scies,

Modo ut tacere possis. D. abi sis insciens:

Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,

Verere ei verba credere! ubi quid mihi lucri est

Te fallere? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.

G. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem

Nostin? D. quidni? G. quid? ejus gnatum Phadriam?

D. Tanquam te. G. evenit senibus ambobus simul,

Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam

Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas

Pellexit, modo non montes auri pollicens.

Sic est ingenium. D. ob! regem me esse oportuit.

G. Absentes ambo hinc tum senes, me filiis

Relinquunt quasi magistrum. D. o Geta, provinciam

Cepisti duram. G. mi usu venit, hoc scio.

Memini relinqui me deo irato meo.

Cæpi adversari primò: quid verbis opu' st?

Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

D. Venere in mentem isthæc mihi: namq; INSCITIA est,

Adversum stimulum calces. G. cæpi his omnia

Facere, obsequi quæ vellent. D. SCISTI uti foro.

G. Noster mali nil quicquam primò: hic Phadria

Continuò quandam nactus est puellulam

Citharistriam: hanc amare cæpit perditè.

Ea serviebat lenoni impurissimo

Neque quod daretur quicquam: id curarant patres.

Rehabat aliud nihil, nisi oculos pascere,

Sectari, in ludum ducere, & reducere:

Nos otiosi operam dabamus Phadriæ.

In quo hæc discebat ludo, ex adverso illico

Tonstrina erat quadam: hic solebamus ferè

Plerunque eam opperiri, dum inde iret domum.

Interea cum sedemus illic, intervenit

Adolescens quidam lacrimans: nos mirari:

Rogamus quid sit: Nunquam aequè (inquit) ac modò
 Paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave.
 Modò quondam vidi virginem hìc vicinia
 Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
 Ea sita erat ex aduerso: neque illi benevolens,
 Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
 Quisquam aderat, qui adjuteret funus: miseritum est.
 Virgo ipsa facie egregià: quid verbis opus sit
 Commorat omnes nos: ibi continuò Antipho,
 Voltisne camus visere? alius, Censeo;
 Eamus, duc nos sodes. Imus, venimus,
 Videmus: virgo pulchra; & quò magis diceres,
 Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
 Lacrumæ, vestitus turpis, ut nò vis boni
 In ipsa inesset forma, hæc formam extinguere.
 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo
 Satùs scita, inquit: noster verò. D. jam scio:
 Amare cœpit. G. scin' quàm! quò evadat vide:
 Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam, illa enim se negat:
 Neque eum æquum ait facere: illam civem esse Atticam,
 Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
 Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
 Cupiebat & metuebat absentem patrem.
 D. Non si rediisset pater ei veniam daret?
 G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
 Daret illi! nunquam faceret. D. quid sit denique?
 G. Quid fiat! est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui (illum dii omnes perdunt)
 D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedi
 Lex est, ut orbe, qui sint genere proximi,
 is nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
 Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
 Paternum amicum me affimulabo virginis.
 Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,

*Quæ mater, quæ cognata tibi sit, omnia hæc
 Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
 Cum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
 Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
 Illa quidem nostra erit. D. jocularē audaciam!
 G. Persuasum est hominī: factum est: ventum est: vincimur:
 Duxit. D. quid narras! G. hoc quod audis. D. ô Geta,
 Quid te futurum est? G. nescio hercle: unum hoc scio:
 QUOD fors feret feremus æquo animo. D. placet:
 Hem isthuc viri est officium. G. in me omnis spes mihi est.
 D. Laudo. G. ad peccatorem abeam, credo, qui mihi
 Sic oret: Nuncomitte, quæso, hunc: caterū
 Posthac si quicquam, nihil precor: tantummodo
 Non addat, Ubi ego hinc abiero, vel occidito.
 D. Quid pædagogus ille, qui ciitharistram?
 Quid rei gerit? G. sic tenuiter. D. non multum habet
 Quod det fortasse. G. immo nihil nisi spem meram.
 D. Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid? senem
 Quoad expectatis vestrum? G. non certum scio:
 Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modò, &
 Ad portitores esse delatam: hanc petam.
 D. Nunquid, Geta, aliud me vis? G. ut bene sit tibi.
 Puer heus, nemōn huc prodiit? cape, da hoc Dorcio.*

ACTUS I. SCENA III.

*Arg. Contendunt inter se adolescentes, uter eorum magis sit miser,
 unde tota hæc scena versatur in genere causæ demonstrativo.
 Trochaici & iambici octonarii, & quaternarii unus.*

Antipho, Phædria.

A *Deon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optumè
 velit,
 Phædria patrem extimescam ubi in mentem ejus adveniit venit?
 Quòd nī fuisset incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.
 P. Quid isthuc est? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi
 conscius
 Sis! quod utinam nè Phormioni id suadere in mentem incidis-
 set,
 Ne me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.*

Non

Non potius essem: fuisset tum illos mihi ægrè aliquot dies:

At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.

A. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.

P. Aliis, quia desit quod amant, ægrè est; tibi, quia superest, dolet.

Amorè abundas Antipho.

Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandâq; est:

Ità me di bene ament; ut mi liceat tamdiu, quod amo; frui,

jam depacisci mortem capio: tu conjicito cætera,

Quid ego ex hac inopia nunc capiam. & quid tu ex istâ copia:

Vi nê addam, quodd sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:

Quodd habes, ità ut voluisti, uxorem, sine mala fama: palàm

Beatus, nî unum desit, animus qui modeste istâc ferat.

Quodd si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.

ITA PLERIQUE ingenio sumus omnes: nostrê nosmet pœnitet.

A. At tu mihi contrà nunc vidère fortunatus, Phædria,

Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;

Retinere, amare, amittere: ego in cum incidi infelix locum,

Ut neque mi ejus sit amittendi nec retinendi copia.

Sed hoc quid est? videon' ego advenire huc currentem Getam?

Is ipsus est: Hei timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Geta Antiphoni affert è Cilicia rediisse patrem: quo nuntio tantus injicitur metus malè sibi conscio adolescenti, ut subducatur illi co feso.

Oſſonarii trochaici iambictque, senarii iambici, & unus quaternarius cum senario hypercataleſtico.

Geta, Antipho, Phædria.

NUllus es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere repereris:

Ità subito nunc imparatum tanta te impendent mala:

Quæ neque uti deultem scio, neq; quo modo me inde extraham:

Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:

Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.

A. Quidam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi

Ad hanc rem est: herus adest. A. quid isthuc est mali?

G. Quod enim audieris, quod ejus remedium invenias iracundia?

Loquárne? incendam. taccam? instigem. purgem me? LATEREM lavem. (animi;

Eheu me miserum! cùm mihi paveo, tum Antipho me excruciat
Ejus me miscet: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absq; eo
Esset, rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:
Aliquid convasâsem. atq; hinc me conjicerem protinam in pedes.

A. Quam hic fugam, aut furtum parat?

G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quærere insistam viâ?

Ph. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto ma-

Ph. Ah! sanu' nè es? (lum.

G. Domum ire pergam: ibi plurimum est. Ph. revocemus hominem. A. sta illico. G. hem!

Satis pro imperio, quisquâ es. A. Geta. G. ipse est, quem volui obviâ.

A. Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.

G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portum. A. meumne? G. intell'x'it. A. occidi. Ph. hem!

A. Quid agam? Ph. quid ais? G. hujus patrem vidisse me, patruium tuum.

A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?

Quod si eò meæ fortuna redeunt, Phanium, abs te ut distrabar:
Nulla est mihi vita expectanda. G. ergò isthæc cùm ita sint, Antipho,

Tantò magis te advigilare æquum est. FORtes fortuna adjuvat.

A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cùm maxumè, ut sis Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

Comeruisse culpam. Ph. hoc verum est. A. non possum immutari.

G. Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?

A. Cùm hoc non possum, illud minù' possem. G. hoc nihil est, Phædria: ilicet,

Quid conterimus operam frustra? quin abeo? Ph. & quidem ego. A. obsecro,

Quid si assimulabo? satin' est? G. garris. A. voltum contem-
plamini: hem!

Satin' sic est? G. non. A. quid si sic? G. propemodum. A. quid si
sic? G. sat est:

H
N
G
S
N
M
V
Ph
Eg
Sed
Id
Ph
G
In
Fust
Ph
Mel
G
Succ

Arg.
fer
stre
cum

I
Ne
me
Rever
Monit
sam
Demir
Invitu
D. V
Etiam

Hem! isthuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas,
 Nè suis te iratus savis dictis protelet. A. scio.
 G. Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio: tences?
 Sed quis hic est senex. quem video in ultima platea? A. ipse est.
 Non possum adesse. G. ab! quid agis? quò abis, Antipho? mane,
 Mane inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum;
 Vobis commendo Phanium & vitam meam.
 Ph. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:
 Ego plectar pendens, nisi quid me sefellerit.
 Sed quod modò hîc nos Antiphonem monuimus,
 Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
 Ph. Ausfer mihi oportet: quin tu, quid faciam, impera.
 G. Meministi'n' olim ut fuerit vestra oratio
 In re incipiunda ad defendendam noxiam?
 Fustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
 Ph. Memini, G. hem! nunc ipsâ eâ est opus, aut, si quid potest,
 Meliore, & callidior. Ph. fiet sedulo.
 G. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hîc ero
 Succenturiatus, si quid deficiet. Ph. agè.

ACTUS I. SCENA V.

Arg. Filium Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum ægrè
 fert Demipho: à Phædria ille & Geta servo defenditur: ad pos-
 tremum Demipho convenire Phormionem constituit, ut injuriam
 cum eo expostulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

Iambici octonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

ITâne tandem, uxorem duxit Antipho injussu meo!
 Nec meum imperium (agè, mitto imperium) non simultatem
 meam
 Revereri! saltem non pudere! ô facinus audax! ô Geta
 Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cau-
 sam reperient?
 Demiror. G. atqui repperi jam: aliud cura. D. an hoc dicet mihi?
 Invitus feci: lex coegit: audio, & fateor. G. placet.
 D. Verum scientem, tacitum, causam tradere adversariis,
 Hem! Etiamne id lex coegit? Ph. illud durum. G. ego expediam: sine.

D. Incertum est quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi obigit.

Ita sum irritatus, animam ut nequeam ad cogitandum instituere.

Quamobrem OMNES, cum secundæ res sunt maxumè, tum maxumè

Meditari secum oportet, quo pacto adversam ærumnam serant:

Peric'la, damna, exilia peregrè rediens semper cogitet,

Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filia;

Communia esse hæc, fieri possè: ut nè quid animo sit novum:

Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.

G. O Phadria, incredibile est, quantò herum anteco sapientiâ.

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,

Molendum usquè in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:

Opus ruri faciendum: horum nil quicquam accidit animo novum:

Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.

Sed quid hominem cessas adire, & blandè in principio alloqui?

D. Mei fratris video filium ire mihi obviam.

P. Mi patrue, salve. D. salvi sed ubi est Antipho?

P. Salvum venire. D. credo: hoc responde mihi.

P. Valet: hic est: sed sat in omnia ex sententiâ?

D. Vellem quidem. P. quid isthuc? D. rogitas, Phadria!

Bonas me absente hic consecisti nuptias.

P. Eho! an id succenses nunc illi? G. artificem probum!

D. Egone i'li non succenseam! ipsum gestio

Dari in conspectum, nunc suâ culpâ ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

P. Atqui nil fecit, patrue, quod succenseas.

D. Ecce autem SIMILIA omnia; omnes congruunt.

Unum cognôris, omnes nôris. P. haud ita est.

D. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille est, hic præstò est: tradunt operas mutuas.

G. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.

D. Nam nî hæc ita essent, cum illo haud stares, Phadria.

P. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admisisset,

Ex qua re minùs rei foret, aut famæ temperans;

Non causam dico, quin, quod meritis sit, ferat:

Sed si quis forte malitiâ fractus suâ,

Infidias nostræ fecit adolescentiâ,

Ac vicit; nostrân' culpa ea est, an iudicium,

Qui sæpe propter invidiam alimunt diviti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi?

G. Nô nōssẽ causam, crederẽ vera hunc loqui.

De. An quisquam iudex est, qui possit noscere

Tua iusta, ubi tũc verbum non respondeas,

Ita ut ille fecit? Ph. functus adolescentali est

Officium liberalis: postquam ad iudices

Ventum est, non potuit cogitata proloqui:

Ita cum tum timidum ibi obstupescit pudor.

Ge. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem!

Here, silve: salvum te advenisse gaudeo. De. ob!

Bone custos, silve; columen verò familie,

Cui commenlavi filium hinc abiens meum.

G. Famdudum te omnes nos accusare audio

Immeritò, & me horum omnium immeritissimò.

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servum hominem causam orare leges non sinunt:

Neque testimonii dictio est. D. mitto omnia: adde

Isthuc: Imprudens timuit adolescens: sino:

Tu servus: verum si cognata est maxumè,

Non fuit necesse habere: sed, id quod lex jubet,

Dorem daretis; quæreret alium virum.

Quâ ratione inopem potiùs ducebat domum?

G. Non ratio. verum argentum decrat. De. sumeret

Alicunde. G. alicunde! Nihil est dictu facilius.

D. Postremò, si nullo alio pãsto, sœnore.

G. Hui! dix' ti pulchre. siquidem quisquam crederet

Te vivo. D. non, non sic futurum est: non potest.

Egòne illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?

Nil suave meritum est: hominem commonstrarier

Mi istum volo, aut, ubi habiter, demonstrarier.

G. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.

G. Jam fixo, hinc aderit. D. Antipho ubi nunc est? Ph. foris.

D. Abi Phædria, cum require, atque adduce huc. Ph. eo

*Rectâ viâ quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.
D. At ego deos penates hinc salutatum domum
Divortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsint,
Ut nè imparatus sim, cùm adveniat Phormio.*

ACT. II. SCENA I.

Arg. Adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hic se instruit cum sene litigaturus.

Trochaici octonarii catalectici.

Phormio, Geta.

I*tânc patris aïs conspectum veritum hinc abiisse! G. admodum.
P. Phanium relictam solam! G. sic. P. & iratum senem.*

*G. Oppidô. P. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
TUTE hoc intristi; tibi omne est excedendum: accingere.
G. Obsecro te. P. si rogabit. G. in te spes est. P. eccere.
Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.
P. Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis, nisi uti maneat Phanium, atque ex
crimine hoc*

*Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
G. O vir fortis atque amicus! verùm hoc saps, Phormio,
Vercor, nè isthuc sortitudo in nervum crumpat denique. P. ab.
Non ita est: FACTUM est periculum: jam TEDUM visa
est via.*

*Quot me censet homines jam deverbërassusque ad necem
Hospites? tum cives? quò magi? novi, tantò sepius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mi scriptam dicam?
G. Quî isthuc? P. quia NON rete accipitri tenditur neque
milvio,*

*Qui malè faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest;
Mibi sciunt nihil esse dicere, Duceant damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem; & sapiunt mea sententiâ,
Pro maleficio beneficium summum nolunt reddere.
G. Non potest sati? pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Immo enim nemo sati? pro merito gratiam regi refert.*

TENE

Tene a symbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
Otiosum ab animo, cum ille & carum, & sumptu absumitur,
Dum tibi sit quod placeat ille ringitur, tu rideas:

Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?

G. Quid isthuc verbi est? P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum

Hæc, cum rationem incas, quàm sint suavia, & quàm cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem deum?

G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est accerrima:

Si eam sustinueris, post illa jam, ut lubet, ludas licet.

ACT. II. SCEN. II.

Arg. Hæc scena concertationem habet Demiphontis & parafiri.

Clam patre uxorem duxerat Antipho: domum reversus, pater illam vult ejicere: contradicit Phormio.

Iambici senarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumeliosius
Audiſtis factam injuriam, quàm hæc est mihi?

Adeste, quaeso. G. iratus est. P. quin tu hoc age:

Jam ego hunc agitabo, pro deum immortalium!

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho!

Hanc Demipho negat esse cognatam! G. negat.

P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit! G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.

P. Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit! G. negat.

P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,

Negligitur ipsa: **VIDE**, avaritia quid facit.

G. Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.

D. O audaciam! etiã me ultro accusatum advenit?

P. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,

Si illum minùs nôrat: quippe homo jam grandior,

Pauper, cui in opere vita erat, ruri ferè

Se continebat: ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat: saepe interea mihi senex

Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:

At quem virum! quem ego viderim in vita optimum.

G. Videas te, atque illum, ut narras. P. abi in malam crucem:

Nam nē ità eum existimâssem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam illiberaliter.

G. Pergin' hero aſſenti male loqui, impuriſſime !

P. Dignum autem hoc illo eſt. G. ain' tandem, carcer ! D. Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

P. Reſponde. G. quĩs homo eſt ? chem' D. tace. G. aſſenti tibi
Te indignas, ſequẽ dignas contumelias

Nunquam ceſſavit dicere hodie. D. ohe ! deſine.

Adoleſcens, primum abs te hoc bonã veniã petor

Si tibi placere potĩs eſt, mihi ut reſpondeas :

Quem amicum tuum aiſ fuiſſe iſtum, explana mihi,

Et quĩ cognatum me ſibi eſſe diceret.

P. Proinde expiſcare, quaſi non nõſſes. D. nõſſem ! P. itã.

D. Egò me nego: tu qui aiſ, redige ad memoriam.

P. Eho ! tu ſobrinum tuum non nõras ! D. enecas:

Dic nomen. P. nomen ! maxumẽ. D. quid nunc taces ?

P. Perĩ hercle, nomen perdidĩ. D. hem ! quid aiſ ? P. Geta,

Si meminĩſti id quod olim dictum eſt, ſubjice: hem !

Non dico: quaſi non nõrĩs, tentatum advenĩs.

D. Egò ? antem tento ! G. Stilpho. P. atque aded quid meã ?

Stilpho eſt. D. quem dixĩ ? P. Stilphonem, inquam, noveras ?

D. Neque ego illum nõram, neque mihi cognatus fuit

Quĩſquam iſto nomine. P. itãne ! non te horum pudet ?

At ſĩ talentũ rem reliquiſſet decem.

D. Dii tibi malefaciant. P. primus eſſes memoriter

Progeniem voſtram uſquẽ ab avo atque ab atavo proſerens.

D. Itã ut dicĩs: ego tam ſĩ adveniſſem, quĩ mihi

cognata ea eſſet dicerem: itidem tu face:

Cedo qui eſt cognata ? G. heus noſter, rectẽ heus tu, cave.

P. Diuicidẽ expediĩ quĩbus me oportuit

judicibus: tum, id ſĩ falſum fuerat, filius

Cur non reſollit ? D. filium narras mihi,

Cujus de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt !

P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,

judicium de eadem cauſa iterum ut reddant tibi:

Quandoquidem ſolus regnas & ſolĩ licet.

Hic de eadem cauſa bis judicium adĩſſicier.

D. Et si facta mihi injuria est, veruntamen
Potius quàm lites secter, aut quàm te audiam,
Idem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dote n dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

P. Ha, ha, h.e, homo suavis! D. quid est? num iniquum postulo?
An nè hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?

P. Itàne tandem, queso, civem ubi abusu sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere! an,
Ut nè quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proxumo jussa est dari,
Ut cum uno atatem degeret, quod tu veras!

D. Ità, proxumo quidem: at nos unde? aut quomobrem? P. obè:
ACTUM, aiunt, ne agas. D. non agam! immo haud desinam,

Donec persecero hoc. P. ineptis. D. sine modò.

P. Postremo, tecum nihil rei nobis, Demipho, e?:

Tuus est damnatus gnatus, non tu, nam tua
Præterierat jam ducendi atas. D. omnia hac

Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.

G. Iratus est. P. itè idem melius feceris

D. Itàne es paratus facere me atvorsam omnia,
Infelix! P. metuit hic nos, tamen si sedulo

Dissimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin quod e?:

Ferendum seras: tuis dignum factis feceris,

Ut amici inter nos simus. D. egón' tuam expectam

Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?

P. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam

Senectutem oblectet: respice etatem tuam.

D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age:

Sati jam verborum est: nisi tu properas mulierem

Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.

P. Si tu illam attigeris secùs quàm dignum est liberam,

Dicam impingam tibi grandem: dixi, Demipho.

Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intelligo.

PUB. TERENTII
ACT. II. SCENA III.

Arg. Consultit Demipho advocatos super filii conjugio; unus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri jungere debuit: versatur autem in deliberativo.

Ejusdem generis.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

Quantâ me curâ & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis,
Neq; mē in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententia.
Abi tu, visce redieritne jam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc fiet:
Quid ago? dic, Hegio. H. ego! Cratinum censeo,
Si tibi videtur. D. dic, Cratine. Cra. mēne vis?
D. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias: mihi
Sic hoc videtur. Quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum æquum est, & bonum:
Et id impetrabis: dixi. D. dic nunc, Hegio.
H. Ego sedulò hunc dixisse credo: verum ita est,
Quot homines, tot sententia: suus cuique mos.
Mibi non videtur, quod sit factum, legibus
Rescindi posse: & turpe inceptum est. D. dic, Crito.
Cri. ego ampliùs deliberandum censeo:
Res magna est. H. nunquid nos vis? D. fecisti probè:
Incertior sum multò quàm dudum. G. negant
Rediisse. D. frater est expectandus mihi is
Quod mihi dedit de hac re consilium, id exequar.
Percontationem ibo ad portum, quoad se recipiat.
G. At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta hîc sint sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Antipho se vehementer inculcat, quòd ita consultò patri se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit

Iambici catalectici, & acatalectici octonarii, in fine trochaici.

Antipho, Geta.

ENimvero, Antipho, multimodis cum isthoc animo vituperandus es:

Et tunc te hinc abiisse, & vitam tutandam dedisse aliis tuam!

Alia

Alios tuam rem credidisti, quàm te, te, animadversuros magis!

Nam, ut erant alia, illi certè consuleres, quæ nunc tuæ est domi,
Nè quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:

Cujus nunc misera spes, opesque sunt in te uno omnes sitæ.

G. Equidem, herè, nos jamdudum hîc te absentem incusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quærebam. G. sed eâ causâ nihilò magis defecimus.

A. Loquere, obsecro: quonam in loco sunt res & fortuna meæ?

Nunquid patri suboles? G. nihil etiam. A. ecquid spei porro est?

G. nescio. A. ab!

G. Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti. A. Nihil fecit novi.

G. Tum Phormio iidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem prabuit.

A. Quid is fecit? G. consutavit verbis admodum iratum senem:

A. Heu Phormio! G. ego quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic sese habent principia, ut dico: adhuc tranquilla res est:

Mansurusque patrum pater est, dum huc adveniat. A. quid eum? G. aiebat,

De ejus consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet. (12!)

A. Quantus metus est mihi, venire huc saluum nunc patrui, Genam, ut audio, per unam ejus aut vivam, aut moriar sententiam.

G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum à sua palæstra exit foras.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarii & iambici, nō addito senario.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

D*orio audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.*

P. Audi quid dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millicies.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere: audio.

P. Nequeo te exorare, ut maneat triduum hoc? quò nunc abis?

D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

A. Hei!

A. Hic! metuo lenonem, nè quid suo suat capiti. G. idem ego metuo.

P. Non tibi credis? D. bariolare: P. sin fidem do. D. fabula.

P. Fœneratum isthuc beneficium tibi pulchrè dices. D. logi.

P. Crede mihi gaudibis factoi verum hercle hoc est. D. somnium!

P. Experire, non est longum. D. CANTILENAM eandem canis.

P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. garris modo.

P. Adcôn' ingenio te esse duro atque inexorabili,

Ut neque misericordiâ neque precibus molliri queas!

D. Adcôn' te esse incogitantem atque impudentem, Phadria,

Ut phileratis dielâs ducas me, & meam duces gratis?

A. Misericritum est, P. hei! veris vincor. G. quàm similis uterque est sui!

P. Neque aliâ Antipho cùm occupatus esset sollicitudine,

Tum esse hoc mî objectum malum! A. ah! quid isthuc autem est. Phadria!

P. O fortunatissime Antipho! A. egône? P. cui quod amas domi est. Nec cum huiusmodi unquam usus venit ut conflitares malo.

A. Mihiñe domi est? Immo, id quod aiunt, AURibus teneo lupum.

Nam neque quò amittam à me. inuenio, neq; ull' retineam, scio.

D. Ipsum isthuc mihi in hoc est, A. cia, ne parùm leno fies.

Nûm quid hic confecit? P. hiccine! quod homo inhumaniissimus:

Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit! A. ain', vendidit.

P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam arc emptam suo!

P. Nequeo exorare, ut maneat, & cum illo ut mutet fidem,

Trium hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argentum auf. ro.

Si non tum sedero. unam præterea horam nè oppertus fies.

D. Obtundi'. A. haul longum est id quod orat, Dorio. exoret sine.

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

D. Verba isthac sunt. A. Pamphilâñne hac urbe privari sines.

Tum t' præterea horum amore distrabi poterin' pati!

D. Neq; ego, neq; tu. G. dii tibi omnes id, quod est dignum, dunt.

D. Ego te complures adversum ingenium meum menses tuli.

Polluciantem, fientem, & nil ferentem: nunc contra, omnia hoc

Repperi

Repp

A. C

Qu

A. J

Van

Ida

A. S

ci

Nam

Ille

Sed

Mile

Mcâ

Arg.

non

C

Cui

Tridu

Fieri

Quin

G. Sc

G. Q

do

A. Pa

G. Itâ

Non

Nâ

A. Ve

G.

Sed

Nâ

P. Al

Hem!

pho

Repperi qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.

A. Certè hercle, ego sat' si commemini, tibi quidem est olim dies,
Quam ad dātes huic, praeſtituta. P. factum. D. num ego iſthoc
nego? (det

A. Fāme ea prateriit? D. non, verū ei hāc antecēſſit. A. non pu-
Vanitatis! D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinium! P. Dorio,
Itāne tandem facere oportet! D. ſic ſum: ſi placeo. utere.

A. Siccine hunc decipis? D. immo enimvero Antipho hic me de-
cipit:

Nam hic me huiusmodi ſciat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Ille me ſeſellit: ego iſti nihil ſum aliter ac ſui.

Sed utut hāc ſunt tamen hoc faciam: cras manè argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mcā lege utar, ut potior ſit qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACT. III. SCEN. III.

Arg. Antipho Getam monet, ut argentum inveniat, quod detur le-
noni à Phædria,

Trochaei oſſonarii & unus iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta.

Quid faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum in-
veniam miſer,

Cui minus nihilo eſt? quod ſi hic potuiſſet nunc exoravici

Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. itāne hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixi, adjūvit comiter?

Quin, cū opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?

G. Scio equidē hoc eſſe equū. A. age ergo, ſol' ſervare hunc potes.

G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio: ſed, id unde e-
doce. (ſat eſt.

A. Pater adcū hīc. G. ſcio: ſed quid tum? A. ab! dictum ſapienti

G. Itāne? A. itā. G. ſanè hercle pulchrè ſuades: etiā tu hinc abis!

Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali;

Nè etiam nunc me huius quærere cauſā in malo jubeas crucem!

A. Verum hic dicit. P. quid! ego vobis, Geta, alienus ſum!

G. haud puto:

Sed parūmne eſt, omnibus quod nunc nobis ſuccenſet ſenex,

Nè inſtigemus etiam, ut nullus locū relinquatur preci!

A. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum!

Hem! dum igitur licet, dūmq; adſum, loquimini mecum Anti-
pho:

Gen-

Contemplamini me. A. quomobrem? aut quidnam facturus? cedō.

P. Quoquò hinc asportabitur ictuarum, certum est, persequi,
Aut perire. G. dī bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

A. Vide, si quid opīs potes asferre huic. G. si quid! quid! A. quare, obsecro,

Nē quid plus minúsve faxit, quod nos pōst pigeat, Geta.

G. Quare? saluos est, ut opinor: verūm enim metuo malum.

A. Noli metueri: unā tecum bona, mala tolerabimus.

G. Quantum argenti opus est tibi? loquere. P. solæ triginta minæ.

G. Triginta! huius peribara est Phædria. P. isthæc vero vilis est.

G. Age, agē, inventas reddam. P. o lepidum caput! G. aufer te hinc. P. jam opus est.

G. Jam feres: sed opū? sī mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.

A. Præsto est: audacissimè oneris quidvis impone; & feret:

SOLUS est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyūs.

P. Abiit dic, præsto ut sit domi.

A. Nunquid est, quod operā meā vobis opū sit? G. nil: verūm abi domum, &

Illam miseram, quam ego nunc intu' scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas! A. nihil est aquè quod faciam lubens.

P. Quā viā isthuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amove.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: narrat hic illi, cur in Lemno diutiùs hæserit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis.

Iambici senarii.

Demipho, Chremes.

Quid? quā profectus causā hinc es Lemnum Chremes?
Addux' tñ tecum filiam? C. non. D. quid itā non?

C. Postquam videt me ejus mater hñc esse diutiùs,

Simul autem non manebat ætas virginis

Meam negligentiam; ipsam cum omni familia:

Ad me esse profectam aiebant. D. quid illæ tam diu,

Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?

C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogas?

SENECTUS ipsa est morbus: sed venisse eas

Salvas audiui ex nauta qui illas vexerat.

D. Quid

D. Quid gnato obtigerit me absente, audistis? Chreme?

C. Quod quidem me factum consilii incertum facit:

Nam hanc conditionem si cui tulcro extraneo,

Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.

Te mihi fidelem esse aquè atque egomet sum mihi,

Scibam: ille si me alienus affinem volet,

Tacebit, dum intercedet familiaritas:

Sin spreverit me, plus, quàm opus est scito, sciet.

Vereorque, nè uxor aliquà hoc resciscat mea.

Quod si sit, ut me excutiam atque egrediar domo,

Id restat: nam ego meorum solus sum meus.

D. Scio ità esse, & isth.ec mihi res sollicitudini est:

Neque defetiscar unquam ego experirier,

Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Tota hæc scena est Geta exultantis, duos sibi senes offerri quos fallere possit

Ejusdem generis.

Geta. **E**Go hominem callidiorem vidi neminem,

Quàm Phormionem: venio ad hominem, ut dicerem

Argento opus esse, & id quo pacto fieret:

Vix dum dimidium dixeram: intellexerat,

Gaudebat, me laudabat, querebat senem,

Diis gratias agebat, tempus sibi dari,

Ubi Phædræ se ostenderet nihilò minùs

Amicum esse quàm Antiphoni: hominem ad forum

fussi opperiri: eò me esse adducturum senem.

Sed eccum! quis est ulterior? at at Phædræ

Pater venit: quid pertimui autem bellua!

An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati!

Commodius esse opinor duplici spe utier.

Petam hinc, unde à primo institui: is si dat, sat est;

Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACT. IV. SCEN. III.

Arg. Geta cudit argentum Phædræ.

Iambici dimensionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXpecto, quàm mox recipiat sese huc Geta:

Sed patrum video cum patre astantem: heu mihi!

M

Quàm

Quam timeo, adventus huius quò impellat patrem?

G. Adibo hosce: ò noster Chremes! C. salve, Geta.

G. Venire saluum, volupe est. C. credo. G. quid agitur?

C. Multa aduenienti, ut sit, nova hîc compluria.

G. Ità de Antiphone audist'n quæ facta? C. omnia.

G. Tún' dixeras huius facinus indignum, Chreme,

Sic circumiri. D. id eum hoc agebam commodum.

G. Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulò,

Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?

Quod remedium? G. ut abii abs te, sit fortè obuiam

Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is qui isthanc. C. scio.

G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.

Prendo hominem solum: Cur non, inquam, Phormio,

Vides, inter vos sic hæc potius cum bona

Ut comparentur gratia, quàm cum mala?

Heru' liberalis est, & fugitans litium:

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modò

Uno ore autores fuere, ut precipitem hanc daret.

A. Quid hic captat? aut quò evadet hodie? G. an legibus

Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?

Fam id exploratum est: cia; sudabis satîs,

Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ est.

Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen

Non capitis ejus res agitur, sed pecunie.

Postquam hominem his verbis sentio mollirier,

Soli sumu' nunc hîc, inquam: cho! dic quid velis dari

Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,

Hæc hinc facessat, tu molestus nè sies.

A. Satin' illi dii sunt propitii? G. nam sat scio,

Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,

Ut ille est bonus vir, tria non commutabitis

Verba hodie inter vos. D. quis te isthæc jussit loqui?

C. Immo non potuit melius pervenirier

Eò quò nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.

G. At primò homo insaniebat. C. cedo, quid postulat?

G. Quid! numium, quantum libuit. C. dic. G. si quis da: et

Talentum magnam. C. immo malum hercle: ut nil pudet!

G. Quod

G. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam

Suam unicam locaret? parvi rettulit

Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,

Hæc denique ejus fuit postrema oratio:

Ego, inquit, jam à principio amici filiam;

Ità ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:

Nam mihi veniebat in mentem eju' incommodum,

In servitutem pauperem ad ditem dari:

Sed mihi opus cras (ut apertè tibi nunc fabuler)

Aliquantulum quæ afferret, quæ dissolverem

Quæ debeo: & etiam nunc, si vult Demipho

Dare quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,

Nullam mihi malim, quàm isthanc, uxorem dari.

A. utrùm stultitiâ facere ego hunc an malitiâ

Dicam, scientem, an impudentem, incertu' sum.

D. Quid, si animam debet? G. ager oppositu' st pignori ob

Decem minas, inquit. D. agè, agè, jam ducati dabo.

G. Ædiculæ item sunt ob decem alias. D. hoi, hui!

Nimium est. C. nè clama: petito hæc à me decem.

G. Uxori emunda ancillula est: tum autem plusculâ

Supellectile opus est: opu' sumptu ad nuptias:

His rebus pone sane, inquit, decem minas.

D. Sexcentas proin potiùs scribito jam mihi dicas:

Nil do: impuratus me ille ut etiam irrideat!

C. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modò filius

Fac ut illam ducat nos quam volumus. A. hei mihi,

Geta! occidisti me tuis fallaciis.

C. Meâ causâ ejicitur: me hoc est æquum amittere.

G. Quantum potes me certiozem, inquit, face.

Si istam dant, hanc ut omittam, nè incertus siem:

Nam illi mi dotem jam constituerunt dare.

C. Jam accipiat: illis repudium renunciet:

Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat malè.

C. Opportunè adeò nunc mecum argentum attuli,

Fructum quem Lemni uxori reddunt prædia,

Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

Arg. Objurgat Antipho Getam, cujus operâ, se in periculum venisse putat, extrudatur conjux: idem ab eodem placatur.

Ejusdem generis.

Antipho, Geta.

Geta. *G.* hem! *A.* quid egisti? *G.* emunxi argento senes.

A. Satin' est id? *G.* nescio hercle: tantum jussu' sum.

A. Eho verbero aliud mihi respondes ac rogo!

G. Quid ergo narras? *A.* quid ego narrem! operâ tuâ ad Restim mihi quidem res rediit planissime:

Ut te quidem omnes dii, deæque, superi, inferi

Malis exemplis perdant: hem! si quid velis,

Huic mandes, qui te ad scopulum è tranquillo inferat.

Quid minùs utile fuit, quàm hoc ulcus tangere,

Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,

Posse illam extrudi: cedo, nunc porro Phormio

Dorem si accipiat, uxor ducenda est domum:

Quid fiet? *G.* non enim ducet. *A.* novi: ceterum

Cum argentum repetent, nostra causa scilicet

In nervum potiùs ibit. *G.* Nihil est, Antipho,

Quin malè narrando possit depravarier.

Tu id quod boni est excerpis; dicis, quod mali est.

Audi nunc contrà jam, Si argentum acceperis,

Ducenda est uxor ut quis concedo tibi:

Spatium quidem tandem apparandi nuptias,

Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:

Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:

Indè istis reddet. *A.* quam ob rem? aut quid discet? *G.* rogas!

Quot res post illa monstra evenerunt mihi!

Introiit in ades ater alienus canis:

Angui' per impluvium decidit de tegula:

Gallina cecinit: interdixit hariolus,

Haruspex vetuit ante brumam aliquid novi

Negoti' incipere; quæ causa est justissima.

Hæc fient. *A.* ut modò fiant. *G.* fient: me vide.

Pater exit: abi, dic esse argentum Phadria.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento: Chremes Demiphonem instigat, ut argentum solvere festinet.

Iambici offonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

Quietus esto, inquam: ego curabo, nè quid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,

Cui dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opu' st!

C. Atqui ita opus est facto: at matura, dum libido eadem hæc manet:

Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.

G. Rem ipsam patâsti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror.

C. ubi hoc egeris,

(abeat:

Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius quam hinc

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, nè succenseat;

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;

Nos nostro officio nihil egresos esse; quantum is volaverit,

Datum esse dotis. D. quid, malum, tuâ id refert? C. magni, Demipho.

D. Non sat, tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?

C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, nè se ejectam puet.

D. Idem ego isthuc facere possum. C. mulier mulieri magis congruet.

D. Rogabo. C. ubi nunc illas ego reperire possum cogito.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei latitiam affert: cavet item nè uxor hoc resciscat.

Offonarii iambici, catalectici, & acatalectici, & iambicus quaternarius unus, mistis aliquot trochaicis offonariis.

Sophrona, Chremes.

Quid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut cui consilia

Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?

Nam vercor, hera nè ob mecum suavis indigna injuriâ afficiatur:

Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ egressa est meo?

S. Quod ut facerem, me egestas impulit, cum scirem infirmas Hæc esse nuptias: ut id consulerem, interea vita

ut in tuto foret. C. certe ædèpol, nisi me animus fallit,

Aut parùm prospiciunt oculi, meæ nutricem gnatæ video.

S. Neque ille investigatur. C. quid ago? S. qui est eju' pater.

C. adeón',

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quòd si cum nunc

Reperire possim, nihil est quod vercar. C. ea ipsa est: colloquar.

S. Quis hæc loquitur? C. Sophrona. S. & mecum nomen nominat!

C. ad me respice.

S. Di, obsecro vos: estne hic Stilpho? C. non. S. negas!

C. Concede hinc paululùm à foribus isthorsum sodes, Sophrona:

Nè me isthoc posthac nomine appellâssis. S. quid! non is obsecro es,

Quem semper te esse dictitâsti! C. est. S. quid has metuís fores?

C. Conclusam hæc habeo uxorem savam: verùm isthoc me nomine

Eò perperam olim dixi, nè vos fortè imprudentes foris

Effutiretis, atque id porro aliquà uxor mea rescisceret.

S. Hem, isthoc pol nos te hæc invenire misera nunquam potuimus.

C. Eho! dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac unde exis? aut ubi

(gnata.

Illæ sunt? S. miseram me! C. hem quid est? vivuntne? S. vivit

Matrem ipsam ex agritudine miseram mors consecuta est.

C. Malè factum. S. ego autem, quæ essem anus deserta, cogens, igno-

Ut potui nuptum virginem locavi huic adolescenti, (ta,

Harum qui est dominus adium. C. Antiphonine? S. hem isti ipsi.

C. quid!

Duásne is uxores habet! S. au! obsecro, unam quidem hanc so-

lam.

C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? S. hæc ergò est. C. Quid ais!

S. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere possiet

Sine dote. C. dii vestram fidem! quàm sape sorte temere

Eveniunt, quæ non audeas optare: offendi adveniens,

Qui cum

*Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam:
 Quod, nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,
 Sine nostra cura maxuma, suâ curâ hæc sola fecit.
 S. Nunquid factio sit opus vide: pater adolescentis venit,
 Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. nihil periculi est.
 Sed per deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quis-
 S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: cætera intus audies. (quam.*

ACT. V. SCENA II.

*Arg. Demipho seipsum accusat, quòd, dum avaritiæ maculam studet
 effugere, in stultitiæ reprehensionē incideret: dolet Phormioni da-
 tum esse argentum. Iambici octonarii catalectici.*

Demipho, Geta.

NOS nostræ culpâ facimus, ut malos expediat esse,
 Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.
*ITA fugias, nè præter casam, quod aiunt: nonne id sat erat,
 Accipere ab illo injuriam! etiam argentum est ultro objectum ei,
 ut sit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.*
G. Planissime. D. his nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
G. Verissime. D. ut stultissime quidem illi rem gesserimus.
G. Modo ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.
*D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, ut homo est, an
 mutet animum.*

D. Hem, mutet autem! G. nescio: verum, si fortè dicor
D. Ità faciam, ut frater censuit; uxorem ejus huc adducam.?
Cum ista ut loquatur: tu abi, Geta: prænumcia hanc venturam.
G. Argentum inventum est Phædriæ: de iurgio siletur:
Provisum est, nè in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? IN EOdem luto hæsitæ: vorsuram solvis
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt,
Nisi prospici: nunc hinc domum ibo: ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACT. V. SCENA III.

*Arg. Apud Demiphonem queritur Naufistrata, suum viri Chreme-
 tis negligentia minui patrimonium.*

Iambici octonarii & catalectici.

Demipho, Naufistrata, Chremes.

AGedum, ut soles, Naufistrata fac ille ut placeatur nobis;
 ut suâ voluntate id, quod est faciendum, faciat. N. faciam.

D. Pariter nunc operâ me adjuves, ac dudum re opitulata es.

N. Factum volo : ac pol quco minui viri culpâ , quàm me dignum est.

D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter Tutatur: nam hîc ex prædiis talenta argenti bina

Statim capiebat: hem, vir viro quid præstat! D. bina, quaeso!

N. Ac rebus vilioribu' multò, tamen talenta bina. D. hui!

N. Quid hæc videntur? D. scilicet. N. virum me natam vellem:

Ego ostenderem. D. certò scio. N. quo pacto? D. parce sodes, Ut possis cum illa; nè te adolescens mulier defatiget.

N. Faciam, ut jubes: sed mecum virum abs te exire video. C. hem Dcmipho,

Jam illi datum est argentum! D. curavi illico. C. nollem datum.

Hic! video uxorem, penè plus quàm sat erat. D. cur nolles, Chreme?

C. Jam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?

C. Transegi. D. quid ait tandem? C. abduci non potest. D. quid non potest?

C. Quia uterq; utriq; est cordi. D. quid istuc nostra? C. magni: præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. D. quid! deliras! C. sic eris

Non tenere dico redi mecum in memoriam. D. satî ne sanus es?

N. Au obsecro, vide nè in cognatam pecces. D. non est. C. nè nega:

Patri aliud nomen dictum est: hoc tu errâsti. D. non nûrat patrem!

C. Nûrat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque

Intelliges! D. si tu nil narras. C. pergis! N. miror quid hoc fiet.

D. Equidem hercle nescio. C. vîn' scire? at itâ me servet Jupiter,

Ut tropicor illi quàm ego sum ac tu, nemo est homo. D. dii vostram fidem!

Eamus ad ipsam unâ omnes nos: aut scire, aut nescire hoc vole.

C. ab!

D. Qui

D. Quid est? C. itane parvam mihi fidem esse apud te! D. vin' me credere?

Vin' satis questum mihi isthuc esse? age, fiat: quid illa filia Amici nostri, quid futurum est? C. recte. D. hanc igitur mittimus? C. Quidni! D. illa maneat. C. sic. D. ire igitur tibi licet, Nau-sistrata.

N. Sic pot commodius esse in omnes arbitror, quam ut caperas, Manere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi, mihi.

D. Quid isthuc negotii est? C. jamne operuit osium? D. jam. C. & Jupiter!

Dii nos respiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem! Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus D. At tu intro abi. C. heus, ne filii nostri quidem hoc resciscant, volo.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: seq; involutum his malis quoritur, unde expediri nequeat.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

Lætu' sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obligasse quod volt.

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates, Quas, cum res adversæ fient, paulò mederi possis?

Hic simul argentum repperit, curâ sese expeditis:

Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,

Quin, si hoc celetur, in metu, sin patefiat, in probro scem.

Neque me domum nunc reciperem, nê mihi esset spes ostensæ:

Hujusce habenda: sed ubinam Getam invenire possum, ut

Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACT. V. SCENA V.

Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio: & quali re bene gestâ. nunc se curaturum curiculam dicit.

Iambici octonarii acatalectici.

Phormio, Antipho.

Argentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:

Curavi, propriâ câ Phædriæ ut potiretur. nam emissæ est manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficienda, otium.

A senibus ad potandum ut habeam; nam aliquot hos sumam dies.

A. Sed

A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid! A. quidnam nunc facturus Phædria?

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?

P. Vicissim partes tuas acturus est. A. quas? P. ut fugitet patrem.

Te suam rogavit rursum ut ageret causam, ut pro se diceret.

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium.

Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit

Geta;

Nè, cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.

Sed ostium concrepuit abs te. A. vide quis egrediatur. P. Geta est.

ACT. V. SCEN. VI.

Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam esse Chremetis filiam.

Trochaici octonarii cataleptici, & iambici senarii.

Geta, Antipho, Phædria.

O Fortuna! ô fors fortuna! Quantis commoditatibus,
Quàm subito meo hero Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!

A. Quidnam hic sibi vult? G. nosq; amicos ejus exonerastis metu!

Sed ego nunc mihi cesso, qui non hamerum hunc onero pallio,

Atq; hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, sciat!

A. Num tu intelliges hic quid narret? P. num tu? A. nil.

P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergami ibi nunc sunt. A. heus Geta!

G. hem tibi!

(A. Geta.

Num mirum aut novum est revocari, cursum cum institueris?

G. Pergit hercle nuncquam tu odio tuo me vinctes. A. non manes?

G. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.

A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.

G. Familia iorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.

Sed isne est quem quero an non? ipsus est. P. congregere actutum.

A. quid est?

G. O omnium, quantum est, qui vivunt homo hominum ornatiissi.

Nam sine controversia à diis solus diligere, Antipho. (me:

A. Ità velim: sed quæ istuc credam ità esse, mihi dici velim.

G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? A. enecas.

P. Quin tu hinc pollicitationes auferis? quod fers cedo. G. ab!

Tu quoque hic ateras, Phormio! P. ateras: sed cessas! G. accipe: hem!

ut

Ut modò argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum
Sumus' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A. Quomobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem
est, Antipho.

Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo (re:

Quamobrem retineat me. Ait esse veritum intrò ad heram accede-

Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit e bremem,

Eumque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audiui, ad fores

Suspensò gradu placidè ire perrexì: accessi, astiti,

Animam compressi, aurem admovi: ità animum capì attendere,

Hoc modo sermonem captans. A. euge Geta. G. hìc pulcherrimum

Facinus audiui: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. Quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui miri-
ficissimum:

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ: A. hem!

Quid ais? G. cum eju' olim consuevit matre in Lemno clanculum.

P. Somnium: utin' hęc ignoraret suum patrem! G. aliquid credito

Phormio esse causæ: sed me censën' potuisse omnia

Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint!

P. Atq; hercle ego quoq; illam audiui fabulã. G. immo etiam dabo

Quò magi' credas: patruus interea indè huc egreditur foras:

Haud multò pòst cum patre idem recipit se intrò denuò:

Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare:

Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem.

A. Hem! quin ergò rape me: cessas! G. fecero. A. ô mi Phormio,

Vale. P. vale, Antipho. bene, ità me dii ament, factum & gaudeo.

Tantam fortunam de improvìso esse his datam.

Summæ eludendi occasio est mihi nunc senes,

Et Phædræ curam adimere argentariam,

Nè cuiquam suorum equalium supplex fiet:

Nam idem hoc argentum ità ut datum est ingratis,

His datum erit: hoc quì cogam, re ipsà repperi,

Nunc gestus mihi volut' que est capiendus novus.

Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:

Indè hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:

Quò me assimulãram ire ad mercatum; non eo.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Cognitâ Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt. Phormio negat se redditurum: hinc contentio inter eos oritur.

Ejusdem generis.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dis magnas merito gratias habeo atque ago,
 Quando evenire hæc nobis, frater, prosperè.
 Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
 Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
 Ut auferamus. P. Demiphonem, si domi est
 Visam, ut quod. D. at nos ad te ibamus, Phormio.
 P. De eadem hac fortasse causa. D. ita hercle. P. credidi.
 Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebimini,
 Nè non id facerem, quod recepissem semel?
 Heus, quantaquanta hæc mea paupertas est, tamen
 Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
 C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppido.
 P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
 Paratum me esse: ubi volitis, uxorem date:
 Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit,
 Postquam tantopere id vos velle, animum adverteram.
 D. At hic dehortatus est me, nè illam tibi darem:
 Nam, Qui rumor crit populi, inquit, si id feceris!
 Olim cum honestè potuit, tum non est data:
 Nunc viduam extrudi, turpe est; ferme eadem omnia,
 Quæ tunc dudum coram me incusaveras.
 P. Satès superbè illuditis me. D. qui? P. rogas!
 Quia nè alteram quidem illam potero ducere:
 Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim!
 C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere:
 Inuitum eam, inquit. D. tum autem video filium
 Inuitum sanè mulierem ab se amittere.
 Sed transi fides ad forum, atque illud mihi
 Argentum jube rursus rescribi, Phormio.
 P. Quod? n. ego perscripsi però illis quibus debui.
 D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,
 Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
 Retinere apud te illam, hæc dos maneat, Demipho:

Nam non est æquum me propter vos decipi;
Cum ego vestri honoris causâ repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.

D. I hinc in malam rem cum isthac magnificentia,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tunc hanc duceres,
Si tibi data esset! P. fac peric' lum. D. ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestram consilium fuit.
P. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Immo verò uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
P. In jus! enimvero si porro esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? P. egone? vos me indotatis modò
Patrocinari fortasse arbitramini:

Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? P. nihil.
Hic quandam nôram, cujus vir uxorem. C. hem! D. quid est?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiam
Suscepit: & eam clam educat. C. sepultus sum.
P. Hæc adeò ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
Nè facias. P. oh! tunc is eras? D. ut ludos facit?
C. Missum te facimus. P. fabula. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergò me sic ludificamini
Inepti vostrâ puerili sententiâ?

NOLO, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit? D. nescio,
Nisi; Me dixisse nemini, id certò scio.
C. Monstri ita me dii ament, simile. P. injeci scrupulum. D. hem!
Hiccinè ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tan apertè irridens! emori hercle satius est:
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Cum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulisci. P. at, at, nisi mihi prospicio, hæreo:

Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

C. At vercor, ut placari possit. D. bono animo es?

Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,

Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.

P. Itane mecum agitis? satis astute aggredimini:

'Non hercle ex re istius' me instigasti, Demipho.

Ain' tu ubi peregre que libitum fuerit feceris,

Neque hujus sis veritus feminae primarie,

Novo modo ei quin faceres contumelias;

Venias mihi precibus lautum peccatum tuum!

Hisec ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

Ut nè restinguas lacrumis, si extillaveris.

D. Malum, quod isti dii, deaque omnes duint.

Tantane affectum hominem quinquam esse audacia?

Non hoc publicitus scelus hinc deportarier

In solas terras! C. in id redactus sum loci,

Ut nesciam prorsus quid agam cum illo. D. ego scio:

In jus eamus. P. in jus! huc, si quid lubet.

D. Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.

C. Solus enim nequeo: accurre huc. P. una injuria est

Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chreme.

D. Rape hunc. P. itane agitis! enimvero voce est opus.

Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,

Quantum valet. P. Nausistrata, inquam. C. non taces!

P. Taceam! D. ni sequitur, pugnos in ventremingere,

Pl. oculum exculpe. P. est ubi vos ulciscar probè.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjuge: Chremes graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probè se ultum esse sentiens. Demipho pro fratre intercedit: & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neq; se ignoscere dicit, neq; promittere quicquam, sed filii judicio permittere omnia.

Lambici senarii, & trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Quis nominat me? *C. hem! N. quid isthuc turbæ est, obsecro,*

Quis hic? P. hem quid nunc obtrivisti? N. quis hic homo est?

Non mihi respondeas! P. hiccine ut respondeat,

Qui hercle, ubi sit, nescis! C. cave illi quicquam creditis.
P. Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
C. Nihil est. N. quid ergo? quid isthic narrat? P. jam scies.
Ausculata. C. pergin' credere! N. quid ego, obsecro.
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser
Timore. M. non pot temere est, quod tu tam times.
C. Ego timco! P. rectè sanè, quando nihil times.
Et hoc nihil est quod dico ego: tu narra. D. scelus,
Tibi narret! P. cho tu! factum est abs te sedulo
Pro fratre. N. mi vir, non mî narras! C. at. N. quid at?
C. Non opus est dicto! P. tibi quidem: at scito huic opu' st.
In Lemno. C. hem, quid ais! D. non taces! P. clam te. C. hei mihi!
P. Uxorem duxit. N. mi homo, dii melius duint.
P. Sic factum est! N. perii misera. P. & inde filiam
suscepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dii immortales! facinus indignum & malum.
P. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?
Qui mî, ubi ad uxores ventum est, tum sunt senes.
Demipho te appello: nam me cum hoc ipso distædet loqui.
Hæcine erant itiones crebrae, & mansiones diutinae
Lemni! hæcine erat quæ nostris fructus minuebat vilitas!
D. Ego, Naufistrata, esse in hac re culpam meritam non nego:
sed eam quæ sit ignoscenda. P. VERBA sunt mortuo.
D. Nam neque negligentia tuâ, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus serè abhinc annos quindecim, mulierculam
Eam compressit unde hæc nata est, neque post illam unquam atti-
git:
Ea mortem obiit: è medio abiit: qui sit in hac re scrupulus?
Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo! cupio mitra in hac re jam desungier.
sed quid sperem? ætate porro min' peccaturum putem?
tum tum erat senex, senectus si verecundos facit:
In mea forma atque ætas nunc magis expectanda est, Den ipse?
Quid mihi hic affers, quamobrem expectem aut sperem porro non
fore?
P. Exequias Chremeti: quibus est commodum ire, hinc tem-
pus est.

Sic dabo: agè nunc, Phormionem, qui vult, laceffito;

Faxo tali cum maſſatum, atque hic eſt, infortunio.

Redeat ſanè in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi:

Hæc habet, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.

*N. At meo merito, credo: quid ego nunc commemorem. Demi-
pho,*

Singillatim qualis in iſtum fuerim? D. novi aquè omnia

*Tecum. N. meritòne meo hoc videtur factum? D. minimè
gentium:*

Verùm, quando jam accuſando fieri inſectum non poteſt,

Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

*P. Enimvero, priùs quàm hæc dat veniam, mihi proſpiciam, &
Phadria.*

Heus Nauſiſtrata, priùs quàm huic reſpondeſ temere, audi.

N. quid eſt?

P. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtulis

Eas dedi tuo gnato: is pro ſua amica lenoni dedit:

C. Hem, quid ais! N. ad eon' indignum tibi videtur, filius

Homo adoleſcens unam ſi habet amicam, tu uxores duas!

Nil pudere! quo ore illum objurgabis? reſponde mihi.

D. Faciet, ut voles. N. immo ut meam jam ſcias ſententiam,

Neq; ego ignoſco, neq; promitto quicquam, neque reſpondeo,

Priùs quàm gnatam video: ejus judicio permitto omnia: is

Quod jubebit, faciam. P. mulier ſapiens eſ Nauſiſtrata.

N. Satin' id eſt tibi? P. immo verò pulchrè diſcedo & probè,

Et præter ſpem. N. tu tuum nomen, dic, quod eſt? P. mihî?

Phormio,

Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phadria.

*N. Phormio, at ego cæſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ
voles,*

Faciamq; & dicam. P. benignè dicis. N. pol meritum eſt tuum.

P. Vin' præmîum hodie facere quod ego gaudcam, Nauſiſtrata,

Et quod tuo viro oculi doceant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.

N. Pol verò voco. D. Eamus intrò hinc. N. fiat: ſed ubi eſt

Phadria

Judex noſter? P. Jam hîc faxo aderit. Vos valetè, & plaudite.

HECYRÆ

HECYRÆ PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Syræ, anus, Syriaci generis mulier.

Philotis, meretrix, $\Sigma\tau\omicron\ \tau\ \phi\iota\lambda\omicron\tau\iota\varsigma$, vel $\Sigma\tau\omicron\ \tau\epsilon\ \delta\eta\mu\omicron\varsigma\ \phi\iota\lambda\epsilon\iota\nu\ \omicron\tau\alpha$,unde & Philotion fieri potest, ut sit in nomine aurium signi-
Laches, senex Eunuch. (ficatio.

Sofrata, mulier Heautont.

Pamphilus, adolescens Andr.

Parmeno, servus Eunuch.

Sofia, servus Andr.

Bacchis, meretrix Heautont.

Phidippus, senex, à parsimonia equestri; ejus enim studii, ut
gloria erat ingens, ita magni sumptus.Myrrhina, mulier, matronale nomen, à myrto, quâ magistratus
quondam coronabatur.

Sequentium personarum tantum hîc mentio fit.

Philumena, $\eta\ \phi\iota\lambda\upsilon\mu\epsilon\eta$, amabilis.Scirius, $\Sigma\tau\omicron\ \tau\epsilon\ \sigma\kappa\iota\rho\iota\omicron\varsigma$, à laltatione.M. ANTONII MURETI IN
HECYRAM TERENTII
ARGUMENTUM.

PAmphilus, Lachesis & Sofrata uxore filius, Bacchidem meretricem
deperibat. Is cum aliquando noctu ad eam temulentus iret, in Phi-
lumenam Phidippi & Myrrhinae filiam, incidit, eamque in via per
compressit, atque ita effugit, ut neque ipse eam, neque puella ipsum cognoscere
potuerit: in illa autem lussa etiam anulum ei detraxit, cumque Bac-
chidi dono dedit: paulo post pater eum, tum ut à meretricio amore avertere-
t, tum ut praesidium suae senectutis pararet, ad uxorem ducendam per-
tulit. Contigit, ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse constupraverat: gau-
dente admodum puellae matre, quæ, quia sola conscia erat filiam è stupro
avidam esse, quamprimum eam collocare properabat: ut si forte post ali-
quot menses pareret, nuptiis quemadmodum saepe fit, obtegeretur stuprum.
Incidit res longè aliter ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invisissimus
fecisset animum ad rem uxoriæ, quæque, avellere se de repente à Bacchidis
ore non posset, ita dormit cum uxore, ut eam non attigerit quidem.

N

Bacchis

Bacchis, quod eā virā nunquam se uxorem ducturum, saepe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriam putans, multo ei minus, quam solebat, placida & obsequens esse capit. Eo factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quāq; prius spernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi iterum sentiret, cum aliorum, tum socrus imprimis suæ conspectum refugiebat: tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumptā occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies compluseulos mittit Sostrata, qui eam accerserent: responderetur, ægotam esse. It, ut eam saltem viseret: non admittitur. Laches accusare uxorem, & dicere, hæc omnia illius culpā contingere. Illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius rei consciam esse, cur sua consuetudo nunti odiosa esse debeat: interea redit Pamphilus, atq; ita fors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso Philumena partu levaretur. Cum igitur, videndi cupidus (ægotare enim acceperat, & ita amabat, ut qui vehementissimè) subito ad eam ingressus esset, peperisseprehendit: ibi eum Myrrhina exeuitem prosecuta, lacrimans obtestari capit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset, nē reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen nē famam illius proderet, ita se facturum recipit. Cum igitur neq; vellet uxorem recipere, neq; rursum veram afferret causam, suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, e a de causa ab uxore abhorre: accersitam itaq; Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, cum se illi purgasset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspicionem adimere: ingreditur annulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, sibi dederat Pamphilus: is annulus efficit, ut vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Laus Pamphilus, & uxorem & filium recipit.

C. SULP. APOLLINARIS PERIOCHA.

UXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejusque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, nē id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. Revertit Pamphilus,
Deprehendit; partum celat; uxorem tamen
Recipere non vult: pater inculcat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio:

HECYRA

HECYRA TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO
CÆS. ET CN. CORNELIO DOLABEL-
LA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA
TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAU-
DII F. TIBIIS PARIBUS. CN. OCTAVIO
ET T. MANLIO COSS. RELATA EST
ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELA-
TA EST TERTIO Q. FULVIO, ET L. MAR-
TIO ÆDIL. CURUL.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabula. Hæc cum data
Est nova, novum intervénit vitium & calamitas
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc planè est pro
nova:

Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognóstk ejus: quæso, hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Nè cum poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primum Cecili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam.
De incertâ, certum mihi laborem sustuli.
Idem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiosè, nè illum ab studio abducerem.
Feci, ut spectarentur: ubi sunt cognita,
Acceperunt. Ita poetam restitui in locum,

Propè jam remotum injuriâ adversarium
 Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ.
 Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
 In deterrendo voluissem operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quàm in negotio:
 Deterruissem faciliè, nè alias scriberet.
 Nunc quid petam, meâ causâ, æquo animo attendite.
 Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
 Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
 Eam calamitatem vostra intelligentia
 Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
 Cum primum eam agere cæpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit expectatio,
 Comitum conventus, studium, clamor mulierum
 Ecce, ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in nova cæpi uti consuetudine,
 In experiundo ut essem, refero denuo:
 Primo actu placeo. Cum interea rumor venit,
 Datum iri gladiatores, populus convolat,
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
 Interea ego meum non potui tutari locum.
 Nunc turba nulla est: otium, & silentium est:
 Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos.
 Nolite sinere per vos artem musicam
 Recidere ad paucos: facite, ut vestra autoritas
 Meæ autoritati fautrix adjutrixque sit.
 Si nunquam avarè statui pretium arti meæ,
 Et cum esse quæstum in animum induxi maximum,
 Quàm maxime servire vestris commodis:
 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
 Nè cum circumventum iniquè iniqui irrideant.
 Meâ causâ causam hanc accipite, & silentium
 Date, ut lubeat scribere aliis, mihi que ut discere
 Novas expediat possitas, pretio emptas meo.

HECYRA:

189

ACT. I. SCENA I.

Arg. Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem duxisse, relictâ quam amare videbatur Bacchide, & protaticæ sunt personæ: nam extra fabulæ argumentum inducuntur, ut Parmenoni de-
tur occasio commemorandi argumenti.

Iambici senarii.

Philotis, Syra.

PEr pol quàm paucos reperias meretricibus

Fideles evenire amatores, Syra!

Vel hic Pamphilu' jurabat quoties Bacchidi,

Quàm sanctè ut quivis facile posset credere,

Nunquam illâ vivâ ducturum uxorem domum!

En! duxit. S. ergò propterea te sedulò

Et moneo & hortor, nè cujusquam misceat,

Quin spolies, mutiles, laceres, quemquam nacta sis.

P. Utine eximium neminem habeam? S. neminem:

Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,

Quin ità paret sese, abs te ut blanditiis suis

Quàm minimo pretio suam voluptatem expleat.

Hiscine tu amabò non contrà infidiabere?

P. Tamen eandem pol esse omnibus, injurium est.

S. Injurium est autem ulcisci advorsarios!

Ac quâ viâ capient te illi, eâdem ipsos capi!

Eheu me miseram! cur non aut isthæc mihi

Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ.

Ejusdem generis.

Parmeno, Philotis, Syra.

SEnex si quæret me, modò îsse dicito

Ad portum percontatum adventum Pamphili.

Audî' quid dicam, Scirte? si quæret me, uti

Tam dicas: si non quæret, nullus dixerit;

Aliàs ut uti possim causâ hâc integrâ.

Sed videcôn' ego Philotin? unde hæc advenit?

Philotis, salve multùm. Ph. ô salve Parmeno.

S. Salve mecastor, Parmeno. Pa. & tu adpcol Syra.

A. C. Dic mihi Philoti', ubi te oblectâsti tam diu?

Ph. *Minimè me equidem oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumaniſſimo :*

Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.

Pa. *Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror*

Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum

Conſilium contempſiſſe. Ph. *non dici poteſt,*

Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,

Vosque hæc videndi, antiquâ ut conſuetudine

Agitare inter vos liberè convivium :

Nam illuc haud licebat, niſi præſinitò loqui

Quæ illi placerent. Pa. *haud opinor commodè*

Finem ſtatuiſſe orationi militem.

Ph. *Sed quid negoti hoc? modò quæ narravit mihi*

Hæc intus Bacchus! quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille hæc vivâ poſſet animum inducere

Uxorem habere. Pa. *habere autem!* Ph. *ebo tu, an non habet?*

Pa. *Habet: ſed firmæ hæc vereor ut ſint nuptiæ.*

Ph. *Ità dî deaq; faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.*

Sed quæ iſthuc credam ità eſſe? dic mihi, Parmeno.

Pa. *Non eſt opus prolato hoc: percontarier*

Deſiſte. Ph. *nempe eâ cauſâ, ut ne id fiat palâm.*

Ità me dî amabunt, haud propterea te rogo, ut

Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.

Pa. *Nunquam tam dices commodè, ut tergum meum*

Tuam in fidem committam. Ph. *ah! noli, Parmeno:*

Quaſi non tu multò malis narrare hoc mihi,

Quàm ego, quæ perconter, ſcire. Pa. *vera hæc prædicat:*

Et mi illud vitium maxumum eſt. Si mihi fidem

Das te taciturnam, dicam. Ph. *ad ingenium redis.*

Fidem do: loquere. Pa. *Auſculta.* Ph. *iſthic ſum Pa. hanc Bacchi-*

Amabat, ut cùm maxumè, tum Pamphilus,

Cùm pater, uxorem ut ducat, orare occipit:

Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,

Seſe ſenem eſſe, diceres illum autem unicum

Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.

Ille ſe primò negare: ſed poſtquam acriùs

Pater inſtat, fecit animi ut incertiùs foret,

Tudorin' ante amori obſequeretur magis.

Tu-

*Tundendo atque odio denique effecit senex:
 Despondit ei gnatam hujus vicini proximi.
 Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
 Donec jam in ipsis nuptiis: postquam videt
 Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
 Ibi demum ita agré tulit, ut ipsam Bacchidem,
 Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
 Ubique datum erat spatium solitudinis,
 Ut colloqui mecum una posset: Parmeno,
 Perii, quid ego egi! in quod me conjeci malum!
 Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.*

Ph. At te di de eque perduint cum isto odio, Laches.

*Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum,
 Nocte illa primam virginem non attigit:
 Quæ consecuta est nox, eam nihil magis.*

Ph. Quid ais! cum virgine una adolescens cubuerit

Plus potus, se illam abstinere ut potuerit?

Non verisimile dicit: nec verum arbitror.

Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,

Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.

Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus sanè pauculis

Post Pamphilus me solum seducit foras,

Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum fiet;

Sæque, antè eam quam uxorem duxisset domum,

Sperasse eas tolerare posse nuptias.

Sed quam decrerim me non posse diutius

Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,

Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,

Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.

Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Pa. Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror:

Reddi patri autem, cui nihil dicas vitæ,

Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,

Non posse se mecum esse, abituram denique.

Ph. Quid interea? ibātne ad Bacchidem? Pa. quotidie:

Sed, ut sit, postquam hunc alienum ab sese videt,

Maligna multò & magis procax facta illico est.

Ph. Non adeo mirum. Pa. atq; ea res multò maxumè

Disjunctum illum ab illa, postquam & ipse se.
 Et illam, & hunc, quæ domi erat, cognovit satis,
 Ad exemplum ambarum mores earum æstimans.
 Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
 Pudens, modesta, incommoda atque injurias
 Viri omnes ferre, & regere contumelias.
 Hic animus partim uxoris misericordiâ
 Devictus, partim victus buj' injuriis,
 Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transtulit
 Amorem, postquam par ingenium nactus est.
 Interea in Imbro moritur cognatus senex
 Horum: ea ad hos redibit lege hæreditas.
 Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
 Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
 Rura abdidit se: huc raro in urbem commeat.
 Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
 Pa. Nunc audies, primum dies compluscultos
 Bene conveniebat sanè inter eas: interim
 Miris modis odisse cæpit Sostratam,
 Neque lites ullæ inter eas, postulatio
 Nunquam. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam accesseris
 Confabulatum, fugere è conspectu illico,
 Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
 Simulat se à matre accersi ad rem divinam: abit.
 Ubi illic est dies complures, accersi jubet.
 Dixere causam tunc: nescio quam: iterum jubet:
 Nemo remisit, postquam accersunt sapius,
 Ægram esse simulant mulierem: nostra illico
 It visere ad eam: admisit nemo: hoc ubi senex
 Rescivit, heri eâ causâ rure advenit huc,
 Patrem continad convenit Philumenæ.
 Quid cgerint inter se, nondum etiam scior
 Nisi sanè curæ est, quorsum conventurum hoc fiet.
 Habes omnem rem: pergam quò cæpi hoc iter.
 Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
 Me esse illum conventuram. Pa. di vortant bene
 Quod agas. Ph. vale. Pa. & tu bene vale, Philotium.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Soffratam uxorem accusat Laches, quod nurum Philumenam durtie tuâ & morum incommoditate domo eiecerit: socrus cont. à nihil à se peccatum esse contendit,

Iambici oſſonarii, & pauci ſenarii admixti trochaicis oſſonariis.

Laches, Soffrata.

PRô deſum atque hominum fidem! quod hoc genus eſt, quæ hæc conjuratio,

ut omnes mulieres eadem æquè ſtudeant, nolintque omnia,
Neg; declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias!
Itaque adedò uno animo omnes ſocrus oderunt nurum; viris
Eſſe adverſas æquè ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.

In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &

Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio!

S. Me miſeram, quæ nunc quamobrem accuſer nescio! L. hem!

Tu nescis! S. non, ità me dî bene ament, mē Laches,

Itaque unà inter nos agere atatem liceat. L. dî mala prohibeant.

S. Meq; abs te immeritò eſſe accuſatam poſtmodo reſciſces. L. ſcio.

Te immeritò! an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,

Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luſtum paras

Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis,

Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent?

Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tuâ impudentiâ.

S. Egone? L. tu, inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.

An, quia ruri eſſe crebrò ſolco, nescire arbitramini,

Quo quæque pacto hîc vitam voſtrarum exigat?

Multò meliùs, hîc quæ ſunt, quàm illîc ubi ſum aſſiduè, ſcio!

Idcò quia, uti vos mihi domi eritis, proinde ego ero ſamâ foris.

ſampridem equidem audiui cepiſſe odium tui Philumenam;

Minimèque adedò mirum: & nî id feciſſet, magis mirum foret.

Sed non credidi adedò, ut etiam totam hanc odiſſet domum:

Quod ſi ſeiſſem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc iſſes foras.

At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mē abs te, Soffrata,

Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei ſerviens;

Sumptus voſtros otiumque ut noſtra res poſſet pati,

Meo labori haud parcens, præter æquum atque atatem meam.

Non te pro his curâſſe rebus, nè quid ægrè eſſet mihi?

S. Non

S. Non meâ operâ, neque pol culpâ evênit. L. immo maxumê.
 Sola hîc fuisti: in te omnis hæret culpa solâ, Sostrata.
 Quæ hîc erant, curares; cûm ego vos solvi curis ceteris.
 Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet!
 Illius dices culpâ factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
 L. Gaudeo, itâ me dii ament, gnati causâ, nam de te quidem
 Satî scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
 S. Qui scis, an eâ causâ, mi vir, me odisse assimulaverit,
 Ut cum matre unâ plûs esset? L. quid ais! non signi hoc sat est,
 Quòd h. ri nemo voluit visentem te ad eam intromittere!
 S. Eam lassam oppidò tum aiebant: cò ad eam non admissa sum.
 L. Tuos esse illi mores morbum magis quàm ullam aliam rem
 arbitror:
 Et meritiò adeò: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
 Ducere uxorem: & quæ vobis placita conditio est, datur:
 Ubi duxere impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non
 posse eam perdurare apud socrum, ablente Pamphilo.

Iambici octonarii cataleptici.

Phidippus, Laches, Sostrata.

Etsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
 Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus
 faciam

ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor. (fiet.)

L. Atq; cecum Phidippum optumè video: ex hoc jam scibo quid
 Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprimè obsequentem:
 Sed non adeò, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
 Quòd si tu idem faceres, magis in rem & nostram & vestram
 id esset.

Nunc video in illarum potestate esse te. P. cia verò.

L. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amissi.
 Haud itâ decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
 Celare te iras. Si quid est peccatum à nobis, profer:
 Aut ea refellendo, aut purgando vobis corrigemus,
 Te iudice ipso: sin ea est causa retinendi apud vos,
 Quia ægra est: te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,
 Si melius, satdè ut meæ domi curetur diligenter:

At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es, ut tu illam salvam magis velis, quam ego: id adeo gnati causa, Quem ego intellexi illam haud minus, quam seipsum magnificare. Neque adeo me clam est, quam esse cum graviter laturum credam, Hoc si rescierit: eo donum: studeo hac prius quam ille huc redeat. P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem

Novi: & quae dicis, omnia esse ut dicis, animum induco; Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo; Si facere possim ullo modo. L. quae res te facere id prohibet? Eho! nunquidnam accusat virum? P. minime: nam postquam at- Magis, & vi capere cogere ut rediret, sancte adjurat (tendi Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare. Aliud fortasse alii vitii est: leni ego animo sum natus: Non possum adversari meis. L. hem Sostrata. S. heu me miseram! L. Certumne est isthuc? P. nunc quidem, ut videtur: sed nunquid vis? (una.

Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. L. co tecum

ACT. II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris. Trochaici octonarii.

Sostrata.

A*Depol ne nos aequè sumus omnes invise viris, Propter puicas; quae omnes faciunt dignae ut videamur malo. (noxiam.*

Nam, ita me ament dii, quod me accusat nunc vir, sum extra Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus Omnes esse iniquas. Haud pol me quidem: nam nunquam secus Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mi eveniat, scio: Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, relicta socru

Octonarii iambici & trochaici: item iambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrthina.

N*Emini ego plura esse acerba ex amore homini unquam eb- lata credo,*

Quam mi. Heu me infelicem! Hancine ego vitam parsi perdere? Hancine causam ego eram tantopere cupidus redirendi domum?

Cui

*Cui quanto fuerat præstabilius, ubiis gentium atatem agere,
Quàm huc redire, atque hæc ita esse miserum me resciscere!
Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod est interea tempus, prius quàm id rescitum est, lucro
Par. At sic, citius quàm te expedias his arumnis, reperies. (est.
Si non rediisses, hæc iræ facta essent multò ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies, restitues rursum in gratiam.
Levia sunt hæc quæ tu pergravia esse in animum induxisti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æquè
miser?* (ditum:

*Prius quàm hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amoris de-
fiam in hac re, ut taceam, cuius facile scitu est quàm fuerim miser:
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quàm me obtrudit pater
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expediui animum
meum,* (abstrahat.

*Vixque huc contuleram: hem nova res orta est, porro ab hac quæ me
Tum matrem ex care me aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quæ cum ita esse inveniro, quid restat, nisi porro ut fiam miser?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulisti
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. Hoc quidem hercle parvum est: si vis veram rationem ex-
qui,*

*Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius nè iratus quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro levibus noxis iras gerunt! (runt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum ge-
Itidem mulieres sunt ferme ut pueri, levi sententiâ:
Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. Abi, Parmeno, intrò, ac me venisse nuncia. Par. hem quid
hoc? Pam. tace.*

*Par. Trepidari sentio, cursari sursum prorsum; agedum ad fores
Accede propius. Hem! sensisti in? Pam. noli fabularier.*

Pro Juppiter! audio clamorem. Par. tute loqueris, me vetas?

M. Tace, obsecro mea gnata. Pam. perii. Par. quamobrem? Pam. nescio quod magnum malum

Profecto, Parmeno, me celas. Par. uxorem Philumenam

Pavitare nescio quid dixerunt: id si forte est, nescio.

Pam. Interii: cur mihi id non dixisti. Par. quia non poteram unum omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemone medicum adduxit? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intrò, ut hoc quamprimum, quicquid est, certum sciam,

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?

Nam si periculum ullum in te est, periisse me unum haud dubium

Par. Non usus factus est mihi nunc hunc intrò sequi, (est.

Nam in visos omnes nos esse illis sentio:

Here, nemo voluit Sostratam intrò admittere.

Si forte morbus amplior factus fiet,

Quod sanè nolim, maxumè heri causam meam:

Servum illico introisse dicent Sostratæ,

Aliquid tulisse comminiscuntur mali,

Capiti, atque ætati illorum, morbus quæ auctus sit:

Hera in crimen venit, ego in magnum malum.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehenso ejus partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octonarii cataleffici.

Sostrata, Parmeno, Pamphilus.

Nescio quid jamdudum hæc audio tumultuari misera?

Malè metuo, nè Philumena magis morbus aggravescat:

Quod te Æsculapi, & te Salus, nè quid sit bujus, oro.

Nunc ad eam visam. Par. heus Sostrata. S. ehem! Par. iterum in hinc excludere.

S. Ehem Parmeno! tunc hæc eras! perii: quid faciam miseræ?

Non visam uxorem Pamphili, cum in proximo hæc sit ægra?

Par. Non visas, nec mitras quidem visendi causam quinquam.

Nam qui amat cui odio ipse est, his facere stultè duco:

Laborem inanem ipse capit, & illi molestiam affert.

Finis

Tum autem, filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
 S. Quid ais! an venit Pamphilus? Par. venit. S. Dis graviā habeo.
 Hem isthoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.
 Par. Jam cā te causā maxumē huc nunc introire nolo:
 Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
 Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,
 Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium iræ.
 Atque eccum video ipsum egredi: quā tristi est. S. ō mi gnate!
 Pam. Mea mater, salve. S. gaudeo venisse salvum: salvā
 Philumena est? Pam. meliuscula. S. utinam isthuc itā dii faxint!
 Quid tu igitur lacrimas? aut quid es tam tristis? Pam. rectē ma-
 ter.
 S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentiē invasit?
 Pam. Itā factum est. S. quid morbi est? Pam. febris. S. quotidiana?
 Pam. itā aiunt.
 I sodes intrō: consequar jam te, mea mater. S. fiat.
 Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atq; his onera adjuta.
 Par. Quid. non sciunt ipsi viam, domum quā redeant! Pam. cessas!

ACT. III SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velintne uxorem recipere an repudiare.
 Træchaici octonarii & iambici aliquot senarii.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
 Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
 Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus;
 Quæ me propter exanimatum citius eduxi foras.
 Namque modò me intrō ut corripui timidus, alio suspicans
 Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: (hei mihi)
 Postquam me aspexere ancilla advenisse, illico omnes simul
 Latæ exclamant, Venit, id quod me repentiē affexerant.
 Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
 Quia tam incommodè illis fors obtulerat adventum meum.
 Una illarum interea properè præcurrit nuncians
 Me venisse: ego ejus videndi cupidus rectè consequor.
 Postquam intrō adveni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
 Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabit:

Neque

Neque voce aliâ, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
 Postquam affexi, O facinus indignum, inquam! & corripui illico
 Me inde lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
 Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accedit,
 Lacrumans misera. Misericordum est: profectò hoc sic est, ut puto.
 OMNIBUS nobis ut res dant sese, ita magni atq; humiles sumus.
 Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
 O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abiecit, causam vide:
 Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
 Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
 Sed cum orati ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
 Quaq; fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
 Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
 Adversa ejus per te recta tacitæque apud omnes sient:
 Si unquam erga te animo esse amico sensi eam, mi Pamphile,
 Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro illa nunc, rogat:
 Ceterum de reducenda id fac, quod in rem sit tuam,
 Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius:
 Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
 Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus:
 Quod te scire, ipsa indicat res: nunc si potis est Pamphile,
 Maxime volo, doque operam, ut clam partus eveniat patrem;
 Atque adeò omnes: sed si fieri id non potest quin sentiant,
 Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
 Quin, quod verisimile est, ex te rectè cum natum putent.
 Continuo exponetur: hinc tibi nihil est quicquam incommodi: &
 Illi misere indignè factam injuriam contexeris.
 Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
 Nam de reducendâ, id verò neutiquam honestum esse arbitror;
 Nec faciam: etsi amor me graviter consuetudine tenet.
 Lacrumo, quæ posthac futura est vita cum in mentem venit,
 Solitudinèq; ò FORTUNA ut nunquam perpetuò es bona.
 Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
 Quem ego consilio missum feci. idem nunc operam huic dabo.
 Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus
 In hac re adesse: nam olim soli credidi,
 Eâ me abstinuisse in principio, cum data est:

Vereor,

*Vereor, si clamorem ejus hic crebro audiat,
Nè parturire eam intelligat: aliquid mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.*

ACT. III. SCEN. IIII.

*Ag. Narrat Sofia, quæ adierit maris pericula: servus Parmeno in
arcem mittitur, nè parere Philumenam interim audiat.*

Iambici senarii.

Parmeno, Sofia, Pamphilus.

A In' tu tibi hoc incommodum evenisse iter?
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quàm re ipsâ navigare incommodum est.
Par. Itane est? S. O FORTunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miseras, unam hanc vides.
Dies triginta aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ita usque adversâ tempestate usi sumus.
Par. Odiosum. S. haud clam me est: denique hercle auferim
Potius quàm redeam, si eò mē redeundum sciam.
Par. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sofia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intro: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam tu hîc stas! Pam. equidem te expecto. Par. quid est?
Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini? Pam. tibi.
Par. In arcem! quid eò? Pam. Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum unâ adveſtu ſt, conveni.
Par. Perii, voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. Quid ceſſas? Par. quid viſ dicam? an conveniam modò?
Pam. Immo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
Non poſſes; nè fruſtrâ illîc expectet: vola.
Par. At non novi hominis faciem. Pam. at faciam ut noveris
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, caſus,
cadaveroſa facie. Par. diſillum perdidit.
Quid ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
Pam. Maneto: curre. Par. non quæo, ita deſeſſu ſum.
Pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus neſcio

Que

*Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Sua gnatae partum: nam me miseret mulieris:
Quod potero, faciam tamen: ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori obsequi
Oportet: at at.it, eccum Phidippum, & patrem
Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, incertu' sum.*

ACT. III. SCEN. V.

*Arg. De reducenda Philumena inter senes agitur: Pamphilus red-
aurum se negat: fert eam rem indignè Phidippus.
Trochaici octonarii & Iambici senarii.*

Laches, Phidippus, Pamphilus.

D'xtin' dudum, dixisse illam se expectare filiam?

P. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pa. quam causam
dicam patri,

Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audiri loqui?

Pa. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.

L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pa. salve, mi pater.

L. Gnate mi salve. P. bene factum: te advenisse Pamphile,

Et aded, quod maximum est, salvum atque validum. Pa. cre-
ditur.

L. Advenis modò? Pa. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania

Consobrinus noster? Pa. SANE hercle homo voluptati obsequens

Fuit, dum vixit; & qui sic sunt, haud multum heredem adju-
vant:

Sibi verò hanc laudem reliquit, Vixit, dum vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti hac plus unâ sententiâ?

Pa. Quicquid est id quod reliquit, profuit. L. immo obfuit:

Nam illum vicum & salvum vellè. Pa. impune optare isthuc licet.

Ille reviviscet jam nunquam: & tamen utrum malis scio.

L. Her? Philumenam ad se accersi hic jussit. dic jussisse te.

P. Noli fodere: jussi. L. sed eam jam remittet. P. scilicet.

Ps. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia. L. at

Istos invidos di perdat, qui hac libenter nunciant.

Pa. Ego me scio cavisse, nè ulla meritò contumelia

Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,

Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,

Verè possim, nè te ex ipsa id magi' velim resciscere:

O

Namque

Námque eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,
 Cúm illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
 Neque meâ culpâ hoc dissidium evenisse, id testor deos.
 Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
 Cui concedat, cujus mores toleret sua modestia;
 Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
 Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena:
 Nunc me pietas matris potiùs commodum suadet sequi.
 L. Pamphile, ad aures haud invito sermo mihi accessit tuus,
 Cúm te postputasse omnes res præ parente intelligo:
 Verùm vide, ne impulsus irâ pravè insistas, Pamphile.
 Pa. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim,
 Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater,
 Quod nollem: & saps, quod vellem, meritam scio!
 Amoque, & laudo, & vehementer desidero:
 Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
 Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
 Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
 Quandoquidem illam à me distrabit necessitas.
 P. Tibi in manu est, nè fiat. L. si sanus fies,
 Fube illam redire. Pa. non est consilium, pater:
 Matris servibo commodis. L. quò abis? mane,
 Mane inquam: quò vadis? P. quæ hæc pertinacia est?
 L. Dixi, Phidippe, hanc rem egrè laturum esse eum?
 Quamobrem, te orabam, ut filiam remitteres.
 P. Non credidi ad hoc adeò inhumanum fore:
 Ità nunc is sibi me supplicaturum putat?
 Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
 Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
 L. Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.
 P. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
 L. Decedet jam ira hæc: cûs meritò iratus est.
 P. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
 Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas!
 P. Deliberet, renuncièt quæ hodie mihi
 Velint. an non; ut alii, si huic non sit, sict.
 L. Phidippe, ades, audi pueri: abiit: quid meâ?
 Postremò inter se transigant ipsi, ut lubet:

Quando nec gnatu', neque hic mi quicquam obtemperant:
 Quæ dico, parvipendunt: porto hoc jurgium ad
 uxorem, cujus fiunt consilio omnia hæc,
 Atque in eam hoc omne, quod mihi agrè est, evomam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Objurgat uxorem maritus ob celatum filiaæ partum: hoc etiam
 quod resciscit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit,
 & ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.

*Iambici octonarii catalectici, & acatalectici, & unus quaternarius,
 item trochaici octonarii catalectici & acatalectici.*

Myrrhina, Phidippus.

Perit: quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo
 viro

Misera! nam audisse vocem pueri visu' est vagientis.

Ità corripuit derepente tacitus sese ad filiam:

Quòd si resciverit peperisse, id quà causà clam habuisse me

Dicam, non adeo scio.

Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.

P. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.

Atque eecam video: quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. M. mi-
 hinc,

Qui vir? *P.* vir ego tuus! tu virum me, aut hominem adeò esse
 deputas!

Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,

Non sic ludibrio tuis factis habitu' essem. M. quibus? *P.* at rogas!

Peperit filia: hem taces! ex quo? M. in huc rogare aequum est
 patrem!

Perit: ex quo censes, nisi ex illo, cui data nuptum, obsecro?

P. Credo, neque adeò arbitrari patris est aliter: sed demiror

Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris

artum, praesertim cum & rectè, & suo pepererit tempore.

Meon' pervicaci esse animo, ut puerum proptares perire,

ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,

utius quàm esset cum illo nupta aduersus animi lubricitatem

ut ego etiam illorum esse hanc culpam credidi: quæ te est peries.

Misera sum. *P.* utinam sciam ità esse in huc! sed nunc mihi
 in mentem venit.

*De hac re, quam locuta es olim, cū illum generum cepimus:
Nam nuptiam filiam negabas posse te pati tuam*

Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamvis causam hunc suspicari, quā ipsam veram. mavelo.

P. Multo prius scivi, quā tu, illum amicam habere, Myrrhinā;

Verū id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:

*Nam id omnibus innatum est: at pol jam aderit, se quoque cū
oderit.*

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessāsi usq; adhuc,

Ut filiam ab eo abduceres: neu, quod ego egissem, esset ratum.

Id nunc res indicium hac fecit, quo pacto factum volueris.

M. Adeo n' me esse pervicacem censes, cui mater siem,

Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?

P. Tū n' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes.

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret

Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quid tum postea,

Si modeste ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos

Magis humanum est, quā dare operam id scire, quī nos oderit?

Nam si is posset ab ea sese de repente avellere,

Quicum tot consueisset annos; non eum hominem ducere,

Nec virum sat? firmum gnate. M. mitte adolescentem, obsecra.

Et quæ me peccasse ais. abi, solum solus conveni:

Roga, velint an non uxorem: si est, ut dicat velle se,

Redde; sin est autem, ut nolit, recte consului mea.

P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensi esse in eo, Myrrhinā.

Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici:

*Quam ob rem incendor irā, te esse ausam hac facere injus-
meo.*

Interdico, nē extulisse extra aedes puerum usquam velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem;

Ibo intro, atque edicam servis, nē quoquam efferrī sinant.

M. Nullam pol credo mulierem me miseriore vivere.

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

*Non apol clam me est; cū hoc, quod levius est, tam animo ira
cundo tulit:*

Nec, quā viā sententia ejus mutari possit, scio.

Hec mi unum ex plurimis miseriū reliquum fuerat malum;

*Si puerum ut tollam cogit, cujus qui sit nescimus pater:
Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non qui-
ta est.*

*Neq; detractum ei tum quicquam est, quæ post possit nosci, qui fiet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus nè orata nostra nequeat diutius
Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.*

ACT. IV. SCENA II.

*Arg. Sostrata purgatio de Philumenæ abscessu: eadem Sostrata rus
abituram se filio pollicetur, nè impedimento sit, quò minùs redeat
Philumena: filius contra matri, nè id faciat, dissuadere conatur.*

Iambici octonarii.

Sostrata, Pamphilus.

Non clam me est, mi gnate, tibi me esse suspectam, uxorem
tuam

Propter meos mores hinc abiisse; etsi ea dissimulas sedulo.

*Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto
mihi, ut*

*Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Tæque antè quàm me amare rebar, ei rei firmâsti fidem:*

*Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo pacto me ha-
bueris*

*Præpositam amorì tuo: nunc tibi me certum est contra gratiam
Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.*

Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decrevi patre,

Nè mea præsentia obset, neu causa ulla restet reliqua,

*Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso, quid isthuc con-
sili est!*

Illius stultitiâ victa, ex urbe tu rus habitatum migres?

*Haud facies: neque sinam, ut qui nobis, mater, maledictum
velit,*

Meâ pertinaciâ esse dicat factum, haud tuâ modestiâ.

Tum, tuas amicas te & cognatas deserere, & fessos dies

Meâ causâ, nolo. S. nihil pol jam istæ res mi voluptatis ferunt:

Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satissum: satias jam tenet

Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxima, ut ne cui mea Longinquitas atatis obster, mortemve exoptet meam.

Hic video me esse inuisam immerito: tempus est concedere:

Sic optumè, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus,

Et me hac suspitione exolvam, & illis morem gesserò.

Sine me obsecro, hoc effugere volgas quod malè audit mulierum.

P. Quàm fortunatus cæteris sum rebus, absque una hac foret, Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obsecro, mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quaq; est, in animū inducas pari.

Si cætera sunt ita ut tu vis, itaque ut esse ego illam existimo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. vs misero mihi!

S. Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me malè habet, quàm te, gnate mi.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir & uxor: monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.

Trochaici iambicique octonarii, senarius unus & quaternarius unus.

Laches, Sostrata, Pamphilus.

Quem cum isthoc sermonem habueris procul hinc stans accipi, uxor:

Isthaec est sapere, qui, ubicunque opus sit, animum possis flectere,

Quod faciendum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.

S. Fors pot fuit. L. Abi rus ergò hinc: ibi ego te & tu me feres.

S. Spero, cæstor. L. I ergò intrò, & compone, quæ tecum simul

Fecantur: dixi. S. Ità ut jubes, faciam. P. pater.

L. Quid vis, Pamphile? P. hinc abire matrem: minimè. L. Quid ità isthaec vis? (est?)

P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. L. quid

Quid vis nisi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: sed

Non minuat meum consilium: ex usu quod est, id persequar.

Credo, si non reducam, eà gratiâ concordēs magis fore.

L. Nescias, verum tuâ refert nihil, utrum ille fecerint,

Quando hæc abierit: odiosa hæc ætas est adolescentalis:

E nullo æquum est excedere: postremò, nos jam fabule

Sumus Pamphile, sine ætate æque anus.

Sed video Thidippum per tempus egredi: accedamus.

ACT.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Natum puerum Laches resciscit, Pamphilum ad recipiendam uxorem ambo senes hortantur: ille negat: meretricis amorem inculcat pater.

Iambici senarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Tibi quoque apol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:

Etsi tibi causa est de hac re; mater te impulsit

Huic verò nulla est. L. opportunè te mihi.

Phidippe, in ipso tempore ostendis. P. quid est?

Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiàm?

L. Dic filiae, rus concessuram hinc Sôstratam:

Nè revercatur minùs jam quò redeat domum. P. ah!

Nullam de his rebus culpam commiserit tua:

A Myrrhina hac sunt meâ uxore exorta omnia.

Pa. Mutatio fit. P. ea nos perturbat, Laches.

Pa. Dum nè reducam, turbent porrò quàm velint.

P. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sane perpetuam volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. Pa. sensit peperisse: occidi.

L. Puerum! quem puerum? P. natus est nobis nepos:

Nam abducta à vobis pragnans fuerat filia,

Neque fuisse pragnantem unquam ante hunc sciri diem.

L. Bene, ità me dii ament, nuncias; & gaudeo

Natum illum, & tibi illam salvam: sed quid mulieris

Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?

Nòsne hoc celatos tamdiu! nequeo satis,

Quàm hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.

P. Non tibi illud factum minùs placet, quàm mihi, Laches.

Pa. Etsi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,

Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi, Pamphile, hîc jam consultatio est.

Pa. Perii. L. hunc videre saepe optabamus diem,

Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem:

Evēnit: habeo gratiam diis. Pa. nullu' sum.

L. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.

Pa. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,

Aut se esse mecum nuptiam, satis certò scio,

Non me clām haberet, quæ celāsse intelligo.

Nunc cū ejus alienum esse à me animum sentiam,

Nec conventurum inter nos posthac arbitrer,

Quamobrem reducam? L. mater quod suavit sua,

Adolescens mulier fecit: mirandū mne id est?

Censeñ' te posse reperire ullam mulierem,

Quæ careat culpā? an quia non delinquant viri?

P. Vosmet videte jam, Lache, & tu Pamphile,

Remissān' opus sit vobis, an reductā domum;

Uxor quid faciat, in manu non est mea;

Neutra in re vobis difficultas à me erit:

Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.

Quicquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,

Ut alamus nostrum. Pa. quem ipsa neglexit, pater,

Ego alam? L. quid dix' ti! cho! an non alemus, Pamphile?

Prodemus, quæso, potiùs? quæ hac amentia est!

Enimvero prorsus jam tacere non queo:

Nam cogis ea, quæ nolo, ut presente hoc loquar.

Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?

Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?

Primum h. nc ubi dix' ti causam, te propter tuam

Matrem non posse habere hanc uxorem domi,

Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.

Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides;

Puer quia clām te est natus, nactus alteram es.

Erras, tui animi si me esse ignarum putas.

Aliquando tandem huc animū ut adjungas tuum,

Quā longum spatium amandā amicam tibi dedi!

Sumptus quos fecisti in eam, quā animo æquo tuli!

Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:

Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.

Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.

Nunc animum rursum ad meretricem indux' ti tuam:

Cui tu obsecutus, facis huic adco injuriam.

Nam

*Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse. Pa. mēne? L. teipsum: & facis injuriam,
 Cūm fingis falsas causas ad discordiam:
 ut cum illa vivas, testem hanc cūm abs te amoveris:
 Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abierit? P. planè hic divinat: nam id est.
 Pa. Dabo jusjurandum nihil esse istorum tibi. L. ah!
 Reduc uxorem, aut quamobrem non opu' sit, cedo.
 Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
 In culpa non est: post de matre videro.
 Pa. Omnibu' modis miser sum: nec, quid agam, scio:
 Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
 Abibo hinc, præsens quando promoveo parūm,
 Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,
 Prasertim in eare cūm sit mihi adjutrix socrus.
 L. Fugis? hem! nec quicquam certi respondes mihi?
 Num tibi videtur esse apud sese sine:
 Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam. P. maxumè.
 Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:
 Amarae mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
 Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi
 Id ego præsente hoc tibi volebam dicere:
 Neque ei credebam primò: nunc verò palam est.
 Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptiis.
 I. Quid ergò agam, Phidippe? quid das consili?
 P. Quid agas! meretricem hanc primum adcundam censeo;
 Oremus: accusemus gratius: denique
 Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
 L. Faciam ut mones. Puer, eho, curre ad Bacchidem hanc
 Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
 Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. P. ah!
 Jamdudum dixi, iidemque nunc dico, Lache,
 Manere affinitatem hanc inter nos volo,
 Si ullo modo est ut possit, quod spero, fore.
 Sed visne adesse me unà, dum istam convenis?
 L. Immo vero abi: aliquam puero nutricem para.*

PUB. TERENTII
ACT. V. SCENA I.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur: hic illam accusat, quod ad se recipiat filiam; illa constanter negat: mitem autem senem, & metreticem bonam inducit, & occasio est catastrophes.

Iambici octonarii acatalectici & catalectici, trochaici octonarii, & unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

Non hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expetit:

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.

L. Videndum est, ne minu' propter iram hanc impetrem, quam possiem,

Aut ne quid faciam plus, quod post me minu' fecisse satiu' sit.

Aggrediar. Bacchis salve. B. salve Laches.

L. Credo adpol te nonnihil mirari, Bacchis,

Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.

B. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit in mentem, quam fm,

Nè nomen mihi quæsti obstat: nam mores facile tutor.

L. si vera dicis, nihil tibi periculi est à me, mulier: nam

nam atate cæ sum, ut non fiet peccato mihi ignosci æquum:

Quo magis omnes res cautius, nè temere faciam, accuro:

Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere:

Inscitum offerre injuriam tibi me immerenti, iniquum est.

P. Est magna cæstor gratia de hac re quam tibi habeam: nam qui

Post factam injuriam se expurget, mihi parum proficit: sed

Quid isthuc est? L. meum receptas filium ad te Pamphilum.

B. ah!

L. Sine dicam: uxorem hanc prius quam duxit, vestrum amorem pertuli.

Nunc: nondum etiam dixi: quod volui: nunc hic uxorem habet.

Quare alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est:

Nam neq; ille hoc animo erit atatem, neque pol eadem ista atate tu.

B. Quis id ait? L. socrus. B. mēno! L. teipsam: & filiam abduxit suam,

Træctantque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

B. Aliud

B. Aliud si scirem, quâ firmare meam apud vos possem fidem, sanctius quàm iusjurandum, id pollicerer tibi, Laches; me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum. L. Lepida es; sed scin', quid volo potius sodes facias? B. quid vis? cedo.

L. Eas ad mulieres huc intrò, atq; isihuc iusjurandum idem Pollicere illis; exple animum is, teque hoc crimine expedi.

B. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,

ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:

Sed nolo falsâ famâ esse gnatum suspectum tuum,

Nec leviozem vobis, quibus est minimè æquum, viderier

Immeritò: nam meritis de me est, quod quædam illi ut commodem.

L. Facilem, benevolùmque lingua tua jam tibi me reddidit:

Nam non sunt solæ arbitrata hæc: ego quoque etiam credidi.

Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,

Fac eadem ut sis porrò: nostrâ utere amicitia, ut voles.

Aliter si facias: sed reprimâ me, nè egre quicquam ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, qualis sis amicus, aut quid possiem,

Potius quàm inimicus, periculum facias. B. faciam sedulo.

ACT. V. SCENA II.

Ag. Quæ dudum Læcheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit, te intrò abituram ad Soliatim & Myrrhinam, ut illis purgetur.

Lambici octonarii catalectici; & unus quaternarius acatalecticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi desieri patiâr, quin quod opu' sit,

Benignè prabeatur.

Sed cum tu satura, atque ebria crîs, puer ut satur sit, facito.

L. Noster socer, video; venit: puero nutricem adducit.

Phidippe, Bacchis dejerat persanctè. P. hæcine ea est? L. hæc est.

P. Nec pol istæ metuumt Deos: neque hæc rescicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quotibet cruciatu per me exquire;

Licet: hæc res hîc agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,

Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,

Solan fecisse id, quod alia meretrices facere fugitant.

L. Phidippe,

L. Phidippe, nostras mulieres suspectas falso nobis
 In re ipsa invenimus: porro hanc nunc experiamur: nam si
 Compererit falso crimini tua se uxor credidisse,
 Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
 Quod peperit uxor clam, id leve est: citò ab eo hæc ira abscedet.
 Profectò in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.
 P. Velim quidem hercle. L. exquire: adest: quod satì sit, faciet ipsa.
 P. Quid isthæc mihi narras? an quia non tute audisti dudum,
 De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modò exple animum.
 L. Quæso adepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut serves.
 B. Ob eam rem vis ergò intrò eam? L. I, atque exple animum
 his, ut credant.

B. Eo: cisi scio pol his fore meum conspectum invisum hodie:
 Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.

L. At he amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscunt.
 P. atqui

Easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognovint:
 Nam illas errore, & te simul suspitione, exolves.

B. Perii: pudet Philumenæ: me sequimini intrò huc ambæ.

L. Quid mi est quod malim, quàm quod huic intelligo evenire,
 Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi unà profuit?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit,
 Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse;
 Referetque gratiam ei, unaque operâ nos sibi amicos junget:

ACT. V. SCENA III.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem
 Philumena ab eo compressa ostenditur.

Trochaici iambicique offonarii catalecticis.

Parmeno, Bacchis.

ADepol nã esse meam herus operam deputat parvi preti,
 Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
 Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemidem.
 Itaque ineptus hodie dum illuc sedeo, ut quisque venerat,
 Accedebam: adolescens, dic dum quæso, Tunc es Myconius?
 Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem equem Pam-
 philum

Hic habes? Omnes negabant: neq; enim quenquam esse arbitror.

Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem

Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hęc est rei?

B. Parmeno, opportunè te offers, propere curre ad Pamphilum.

P. Quid cō? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. immo ad Philumenam.

P. Quid rei est? B. tuā quod nil refert, percontari desinas.

P. Nil aliud dicam? B. etiam cognōsse annulum illum Myrrhinam

Gnatæ suæ fuisse, quem olim mī ipse dederat. P. scio.

Tantumne est? B. tantum: aderit continuò, hoc ubi ex te audi-
verit.

Sed cessas! P. minimè equidem: nam hodie mihi potestas haud
data est,

Ità cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.

B. Quantam obtuli adventu meo letitiam Pamphilo hodie!

Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!

Gnatum ei restituo, qui penè harum ipsiusque operā periit:

Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:

Quā re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolvit:

Hic adeò his rebus annulus fuit initium inveniundis.

Nam memini. abhinc menses decem ferè ad me noctè primā

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,

Cum hoc annulo: extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabò,

Quid exanimatus es, obsecro? aut unde annulum istum nactus?

Dic mī. Ille alias res agere, se simulare. Postquam id video,

Nescio quid suspicariet: magi' cœpi instare, ut dicat.

Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse:

Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:

Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modò me habentem:

Rogat unde sit: narro omnia hæc: inde est cognitio facta,

Philumenam compressam esse ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lator:

Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,

Ut quisquam amator nuptiis lateatur: verùm ecastor

Nunquam animum quæsti gratiā ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno & lepido, & comi.

Incogn.

*Incommodè mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, nè id meritò mihi eveniret.
MULta ex quo fuerint commoda, eju' incommoda æquum est ferre*

ACT. V. SCENA IV.

*Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli
quem olim dederat Bacchidi: ejusdem mirificè laudatur uxor.
Iambici, offonarum & senarii, quaternarius unus, trochaici aliquot.*

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

V Ide, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi hac certa & clara
attuleris,

Nè me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.

Par. Visum est. P. certòne? Par. certè. P. Deus sum, si hoc ita est.

Par. verum reperies.

P. Manedum: sodes: timco nè aliud esse credam, atq; aliud nunci s

Par. Maneo. P. sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam,

suum annulum habere Bacchidem. Par. factum. P. cum quem

ego olim ei dedi?

Ea j; hoc te nunciare mihi jussit? itane factum? Par. ita, inquam.

P. Quis me fortunatior, venustatisque adeò plenior! Egòne te

Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio. Par. at ego scio.

P. quid?

*Par. Nihil erim: nam neque in nuncio, neque in me ipso boni
quid sit, scio.*

P. Egòne, qui ab orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam sine munere à me abire? ab! nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:

Me expectat, credo: adibo, B. Salve, Pamphile.

P. O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea!

B. Bene factum, & volupe est. P. factis ut credam facis:

Antiquamque adeò tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunque adveneris,

*Semper fiet. B. at tu eccestor morem antiquum, atque ingenium
obtines,*

Ut unus omnium homo te vivat nunquam quisquam blandior.

*P. Ha ha he-tún' mihi isthuc! B. rectè amasit, Pamphile, uxorem
tuam;*

*Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nòssem, vi-
deram:*

Per-

Perliberalis visa est. P. dic verum. B. ita me dii ament, Pamphile.

P. Dic mihi, harum rerum nunquid dix' ti jam patri? B. nil.

P. neque opus est

Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comædiis, Omnia ubi omnes resciscunt: hi, quos par fuerat resciscere, Sciunt: quos non autem scire æquum est, neque resciscunt, neque scient.

B. Immo etiam, hoc quæ occultari posse facilius credas, dabo:

Myrrhina ita Phidippo dixit, jurejurando se meo

Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. P. est optumè:

Speroque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.

Par. Hec, licetne me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?

Aut quid isthuc sit, quod vos agitis? P. non. Par. suspicor tamen.

Egone ab Orco hunc mortuum! quo pacto! P. nescis, Parmeno,

Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta arumna extraxeris.

Par. Immo verò scio, neque hoc imprudens feci. P. ego isthuc scio. Par. an

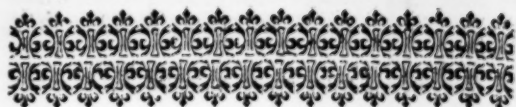
Temere quicquam Parmenonem prætereas, quod factu usu' sit?

P. Sequere me intrò, Parmeno. Par. sequor. Equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam.

PLAUDITE.

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI *de Comicis Latinis, Iambi.*

Gell. lib. 15.
cap. 24.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palnam poetæ comico cui deferant:
Hunc meo iudicio errorem dissolvam tibi;
Ut contrā si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palnam Statio do comico:
Plautus secundus faciliè exuperat cæteros:
Dein Nævius qui servet pretium, tertius est:
Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio:
Post insequi Licinium facio Atilium.
In sexto consequitur loco hps Terentius:
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse faciliè facio Luscium.
Antiquitatis causâ, decimum addo Ennium.

DE PUB. TERENTII vita, & ejusdem Comoediis ex ipsius persona, Hexastichon.

Excelsæ
Carthagini
ædibus aliis.

Natus in excelsis tectis Carthagini altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum juvenumque senumque;
Qualiter & servi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis consingat avarum.
Hæc quicumque leget: sic puto, cautus erit.

In laudem ejusdem Octonarius.

A Onides quisquis Musas, Latiumque decorem
Artibus ingenius excoluisse cupit :
Quisquis lascivi fugisse Cupidinis arma,
Et quicquid suadet fœda libido mali :
Urbanos quisquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quidquam voce sonare cupit :
Huc sua convertat celeri vestigia gressu ;
Hunc unum è multis edidicisse juvet.
Hic posuere suos Nymphæ Libethrides hortos :
Hic resonâ doctus ludit Apollo chely.
Hic est, occultas qui te transire Charybdes
Instruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille est, per quem toro disrumpere vafros
Scortorum nisus & malefæta queas,
Ausculta monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus si cupis esse dolo,

JOANNIS MURMELII
Ruræmundensis ad Latinitatis stu-
diosum Hendecasyllabi.

UNâ vis operâ polire linguam,
Pulchris moribus erudire pectus ?
Vis tanquam speculo videre vitam
Humanam ? legio Terentianas,
Atque ediscito fabulas ad unguem,

Index verborum veterum & raro usitatorum apud T E R E N T I U M.

*Primus numerus Actum, secundus Scenam,
tertius versum indicat.*

A <i>Bligurire</i> , Eunu. 2. 2. 4	<i>Asymbolus</i> , Phor. 2. 1. 25
<i>Absente nobis</i> , Eunu. 4. 3. 7	<i>Attemperatè</i> , Andr. 5. 4. 13
<i>Abstineo</i> cum accusat. Heaut. 2. 2. 132	B
<i>Abutor</i> cum accusativo, Prolog. Andr. 5	<i>Babylo</i> , Adelph. 5. 7. 17
<i>Ad Dianæ</i> , Adelph. 4. 2. 43	<i>Benevolens</i> , Phor. 1. 2. 47
<i>Adventi</i> , Phorm. 1. 3. 2	C
<i>Adversum</i> , Andr. 1. 1. 15	<i>Cedere sermones</i> , Heaut. 2. 2. 1
<i>Æsculapius</i> , & <i>Salus</i> , Hec. 3. 2. 3	<i>Caprificus</i> , Adelph. 4. 2. 38
<i>Ætatem</i> adverbium, Eunu. 4. 5. 8	<i>Carco</i> cum genitivo, Heaut. 2. 3. 23
<i>Agellus</i> , Adelph. 5. 8. 26	<i>Caria</i> , Eunuch. 1. 2. 46
<i>Ago me</i> , Andr. 4. 2. 25	Heaut. 3. 3. 47
<i>Ain tu</i> , Heaut. 2. 2. 1	<i>Catus</i> , Andr. 5. 2. 14
<i>Alteræ</i> , Heaut. 2. 2. 30	<i>Caudex</i> , Heaut. 5. 1. 4
<i>Alterco</i> activè, Andr. 4. 1. 19	<i>Cedo dum</i> , Phor. 2. 1. 1
<i>Amittere</i> pro <i>dimittere</i> , Heaut. 3. 1. 71	<i>Celere</i> , Phor. 1. 4. 1
<i>Andros</i> , Andr. 5. 4. 20	<i>Certè quidem pol</i> , Eunu. 4. 5. 5
<i>Angiport</i> . maf. Phor. 5. 6. 52	<i>Cistella</i> , Eunuch. 4. 6. 18
<i>Anicula</i> . Phor. 1. 2. 48	<i>Clanculum</i> cum accusat. A delph. 1. 1. 27
<i>Anuis</i> , Heaut. 4. 2. 46	<i>Coitio</i> , Phor. 2. 1. 32
<i>Apollinis responsum</i> , Andr. 4. 2. 15	<i>Colapheus</i> , Adelph. 2. 2. 37
<i>Appellere</i> se, Andr. 4. 6. 12	<i>Colet vitam</i> , Heaut. 1. 1. 84
<i>Arhabo</i> , Heaut. 3. 3. 42	<i>Columen</i> , Phor. 1. 5. 57
<i>Astu</i> , Eunuch. 5. 6. 17	<i>Comessator</i> , Adelph. 5. 2. 8
	<i>Comessatum</i> , Eunuch. 3. 1. 52
	<i>Commorat</i> , Phor. 1. 2. 51
	<i>Commot⁹</i> in aliqua, Eu. 3. 5. 19
	<i>Comparari</i> ad aliquem, Eunuch. 4. 4. 14
	Complacit⁹

INDEX.

Complacita est, Andr. 4. 1. 21

Complusculi, Hecyr. 1. 2. 102

Compositò, Phor. 5. 1. 30

Compressus pro vicio, Adelph. 3. 5. 29

Concorda, Phor. 2. 2. 86

Condono cum ge. accus. Phor. 5. 7. 54

Congruo, Heaut. 3. 1. 91

Confit, Adelph. 5. 8. 23

Conger, Adelph. 3. 4. 14

Consuescere alicui, Ad. 4. 5. 32

Consuescere cum aliqua, Phor. 5. 6. 34. Hec. 4. 1. 40.

Convassare, Phor. 1. 4. 13

Creduas, Phor. 5. 8. 4

Curriculò, Heaut. 4. 3. 11

Cum maxime, Hec. 1. 2. 40

Cyprus, Adelph. 2. 2. 16. & 22

D

Danaë, Eunuch. 3. 5. 37

Dare bibere, Andr. 3. 2. 4

Debacchatus, Adelph. 2. 1. 30

Decet cum dativo, Adelph. 3. 5. 45. & 5. 8. 5

De die, Adelph. 5. 9. 7

Deduce, Eunuch. 3. 3. 32

Deservisse, Adelph. 1. 2. 72

Defetiscar, Phor. 4. 1. 23

Delibutus, Phor. 5. 6. 17

Demensum, Phor. 1. 1. 9

Despicatus, Eunuch. 2. 3. 92

Diecula, Andr. 4. 2. 27

in diem, Eunuch. 5. 7. 19

Digitulus, Eunuch. 2. 2. 54

Diphilius, Prolog. Adelph. 6

Dis, Adelph. 5. 1. 1

Discordare, Andr. 3. 3. 43

Dispuet, Eunuch. 5. 1. 16

Distadet, Phor. 5. 8. 22

Diverticulum, Eunuc. 4. 2. 7

Dividuum, Adelph. 2. 2. 33

Divitiores, Phor. 1. 1. 8

Duco, Hecyr. 4. 1. 7

Duint, Andr. 4. 1. 43. Ph. 3. 2. 34

E

Eccam ipsam, 4. 5. 12

Eccere, Phorm. 2. 1. 5

Educere, Eunuc. 1. 2. 37

Ehodum, Andr. 1. 2. 10. & 2. 1. 27. Eunuch. 2. 4. 68

Elephanti Indici, Eun. 3. 1. 23

Emergo activè, Andr. 3. 3. 30

Emoriri, Eunuch. 3. 1. 42

Emungere, Phor. 4. 4. 1

Ergo, Phor. 5. 1. 29

Ergo propterea, Hec. 1. 1. 6

E re nata, Adelph. 3. 1. 8

Erumpo activè, Eunuc. 3. 5. 2

Exaduersum, Adelph. 4. 2. 45

Phor. 1. 2. 38

Exoffare, Adelph. 3. 4. 45

Exporge, Adelph. 5. 3. 53

F

Fabrica pro fallacia, Heaut. 3. 2. 34

Facito dum, Heaut. 3. 2. 39

Falsus animi, Eunuch. 2. 2. 44

Famè, Heaut. 5. 2. 27

Fœnero, Adelph. 2. 2. 11

Fervit, Adelph. 4. 1. 18

Flabellum, Eunuc. 3. 5. 47

Fors fortuna, Hecyr. 3. 3. 26

Foris nominat. singularis, A-

delph. 2. 3. 11

Fruiti, Adelph. 5. 4. 16

P 2

Fua3

INDEX.

Fuat, Hecyr. 4.3.4

Fungor, cum accus. Adelph. 3

5.18. Phor. 1.5.5

G

Gynaceum, Phor. 5.6.23

H

Hæc, pro hæ, Eunuch. 3.5.34

Heaut. 4.6.10

Hariolor, Adel. 2.1.48. Phor.

3.2.7

Hercules, Eunuch. 5.8.3

Hice, nominativus, Eunuch.

2.2.38

Hilarus, Adelph. 5.3.56

I

illi, pro illis, Adelph. 1.2.36

Phor. 1.2.41

Ilignus, Adelph. 4.2.46

Illudo aliquem, Heaut. 4.3.19

Phor. 5.7.22. *in aliquem,*

Eunuch. 5.4.20

Imbrus, Hecyr. 1.2.96

Immisericorditer, Andr. 4.5.9

Impendere cum accus. Phor

1.4.2

Indicente me, Adel. 3.5.62

Indulgeo cum accus. Eunuch.

2.1.16. *Heaut.* 5.2.35

Inscitia, Eunuc. 5.9.41

In honorem esse, Eunu. 2.2.19

Ingratis, Eunuc. 2.1.14

Heaut. 3.1.37

Inque, Heau. 4.6.1. *Phorm* 5

7.26

Infisto cum accus. Eunu. 2.3.3

Introspicere, Andr. 2.2.28

Interca loci, Eunuc. 1.2.46.

2.2.24. *Heaut.* 2.2.16

Interloqui cum accusat. Heaut.

4.2.13

Irruo, activè, Adel. 4.2.11

Iusta, pro iure, Phor. 1.5.50

Iusta injusta, Adel. 5.9.32

L

Labos, Hecyr. 3.1.6

Latere tecto, Heaut. 4.1.19

Lavatum, Eunuch. 3.5.44

Lemnus, Phor. 1.2.16

Liberum, Adelph. 5.3.7

Licium est, Andr. 2.6.11

Hecyr.

5.3.39

Limis, Eunuch. 3.5.3

Logi, Phor. 3.2.8

Lucescit, Heaut. 3.1.1

Luctat, Hecyr. 5.3.31

Ludere, Adelph. 3.4.14

M

Magnificare, Hec. 2.2.18

Mancipium, Eunuc. 2.2.43

Mansum, Heaut. 1.2.26

Mastigia, Adelph. 5.2.6

Mavolo, Hecyr. 4.1.25

Maximo opere, Eunu. 3.3.26

Mea tu, Adel. 3.1.2

Meditata passivè, Phor. 1.5.18

Mercenarius à villa, Ad. 4.2.2

Miletum, Adel. 4.5.20

Minerva, Heaut. 5.4.13

Mirificissimus, Phor. 5.6.32

Miscritum, Hea 3.1.54 *Phor.*

3.2.16. *Hecyr.* 3.3.19

Mist ora e, Eunuc. 3.3.22

Modò non, Phor. 1.2.18

Morigera, Andr. 1.5.60

Multare, Eunu. 4.7.4. *Adelph.*

1.2.10

Mulii.

INDEX.

Multimodis, An. 5.4.37. Hec. 2

2.79. Phor. 3.11. Hec. 2.3.7

Mussitare, Adel. 2.1.53

Mutire, Andr. 3.2.25

Hecyr. 5.4.25

N

Nam quæ, Phor. 5.1.5

Nisi si, An. 1.5.15. Eu. 5.2.63

Non sciunt, Hecyr. 3.2.25

Nulli, pro nullius, Andr. 3.5.2

Nullus, And. 2.2.33 Eun. 2.

1.10. Hec. 1.2.4

O

Obitus, Hecyr. 5.4.18

Obitus annis, Eun. 2.2.5

Obitus pannis, Eun. 2.2.5

Obita pannis, Heaut. 2.2.53

Oedipus, Andr. 1.2.20

Olus unguenta, Adel. 1.2.27

Omphala, Euna. 5.8.3

Ornare fugam, Eun. 4.4.6

Ornati, And. 2.2.18. Eu. 1.2.6

Ostensa, Phor. 5.4.7

P

Pædagogus, Phor. 1.2.94

Papa, Eun. 2.1.23 & 2.2.48

Parcere, Adel. 5.3.27

Parfi, Hecyr. 3.2.2

Patriſſo, Adel. 4.2.25

Pax, Heaut. 1.2.50 & 4.2.39

Pendeo animi, H. aut. 4.2.5

Peniculus, Eun. 4.7.7

Penus masculinum, Eu. 2.3.18

Percussit animum, An. 1.1.98

Perduint, Heaut. 4.5.7. Phor. 1

2.73. Hec. 1.2.59. & 3.4.17

Perpetuum, Adelph. 4.1.6

Pertendere, Heaut. 5.5.9

Pessunda, Phor. 1.4.5

Phalerata dicta, Phor. 3.2.15

Phy, Adelph. 3.4.49

Piræum, Eu. 2.2.59. & 3.41

Pistrilla, Adelph. 4.2.45

Plerique omnes, And. 1.1.28

Phor. 1.3.10

Pluscula, Phor. 4.3.60

Post illa, Eun. 1.2.47. Heaut.

3.1.38. Phor. 2.1.33. & 4.

4.24. & 5.8.19.

Postremum, Andr. 2.1.24

Pote, Eunuch. 2.2.32

Poteresur, Phor. 5.5.2

Potesse, Eunuch. 4.3.14

Potior cum acci, G. Adel. 5.4.17

Præter, Heaut. 1.2.27

Præut, Eunuch. 2.3.9

Precator, Heaut. 5.2.13

Primulum, Adel. 3.1.2

& 5.6.10

Prodeambulare, Adel. 5.1.4

Produx, Adel. 4.2.22

Prolubium, Ade'. 5.9.17

Promittere, pro minari, Heaut.

4.3.7

Pro patre, Adel. 5.8.18

Proruo activè, Eun. 3.5.51

Protelo, Phor. 1.4.37

Protinam, Phor. 1.4.13

Publicitus, Phor. 5.7.85

Pudet cum gemino accusativo

Adelp. 4.7.36

Pulpamentum, Eunuc. 3.1.36

Pulto, Heaut. 2.2.34. & 3.

1.1

Puto, Eunuch. 4.2.4

Pyrrhus, Eunuch. 4.7.13

Quæsti

INDEX.

Quaesti, Hec. 5.1.9. & 5.3.38
Quantus quantus, Adelph. 3.
 4.31

Quemquem, Hecyr. 1.1.8
Quidem berce certè, Phorm. 1.3.12

Quisnam genere foem. Eunuch. 2.3.82. & 4.4.11

Quita est, Hecyr. 4.1.57

Quivis pro quovis, Ad. 2.3.1

R

Raptio, Adelph. 3.3.2

Referire, Adelph. 4.2.28

Riscus, Eunuch. 4.6.17

Ruo activè, Heaut. 2.2.128

S

Salus, Adel. 4.7.43. Hec. 3.2.3

Satagit, Heaut. 1.2.1

Sati'as, Eunuch. 5.6.3

Satrapes, Heaut. 3.1.43

Scibam, Eunuc. 1.2.33. Heaut. 2.2.68

Sciri, And. 2.1.39. & 5.4.19

Scirpus, Andr. 5.4.39

Scirvus, Hecyr. 1.2.3

Senium cum accus. maf. Eunuch. 2.3.10

Sentus, Eunuch. 2.2.5

Seria, Heaut. 3.1.51

Servat domum, Eunu. 4.7.10

Servibo, Hecyr. 3.5.45

Sibi abundat, Adel. 5.8.35

Silicernium, Adel. 4.2.48

Similis cum gen. Eunu. 3.2.43

Socors rerum, Adelph. 4.5.61

Sole, pro soli, Eunuch. 5.7.3

Sorbillans, Adel. 4.2.51

Sperare, pro timere, An. 2.3.21

St. silentii nota, Andr. 4.1.59

Phor. 5.1.17

Statim, Phorm. 5.3.7

Sterquilinium, Phor. 3.2.41

Studet se, Prolog. Eunuch. 1

Suffarcinata, Andr. 4.5.31

Subagitare, Heaut. 3.3.6

Subtegmen, Heaut. 2.2.52

Succenturiatus, Phor. 1.4.54

Sunium, Eun. 1.2.35. & 3.3.13

Sycophanta, Andr. 4.6.10

Symbolum, Andr. 1.1.61

de Symbolis esse, Eunuc. 3.4.1

T

Tantidem, Adelph. 2.1.46

Techna, Eunuch. 4.4.51

Templa cæli, Eunuc. 3.5.41

Tetulit, Andr. 4.6.13

Traducere, Adelph. 5.7.19

Transdere, Prolog. Phorm. 2

Tumulti, Andr. 2.2.28. Hecyr. 3.2.21

V

Vecti, Eunuch. 4.7.4

Ventulus, Eunuch. 3.5.43

Videre somnum, Heaut. 3.1.82

Villum, Adelph. 5.2.11

Volupe, Hecyr. 5.4.16

Ufus, pro opus, Heaut. 1.1.28

2.43
5.61
1.73
2.51
3.21
1.59
1.17
5.37
2.41
ch. 1
5.31
3.6
2.52
4.54
3.13
6.30
1.61
4.4
1.46
4.51
5.41
6.13
7.19
m. 2
ecyr.
2.21
7.4
5.43
1.82
2.11
4.16
1.28